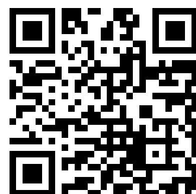
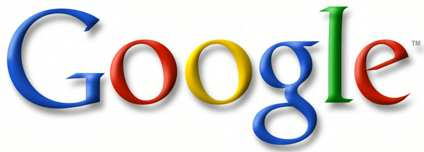
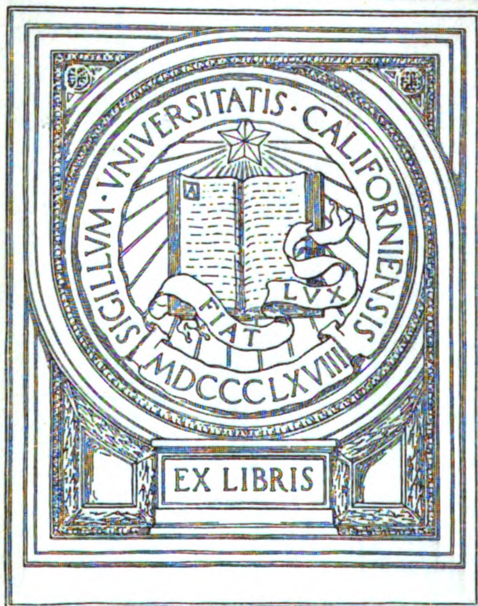

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
AA001199226 0

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
LVX
FIAT
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Fornnordiska Sagor

I Svensk Bearbetning

af

A. U. Bååth

Illustrerade

af

Jenny Nyström

Stockholm
Oscar L. Lamms Förlag

Pris häft. 3 kr. 50 öre; inb. i praktband 5 kr.

FORNNORDISKA SAGOR

I SVENSK BEARBETNING

AF

A. U. BÅÅTH

ILLUSTRERADE

AF

JENNY NYSTRÖM

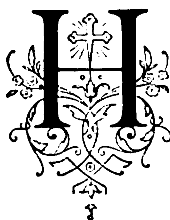
STOCKHOLM
OSCAR L. LAMMS FÖRLAG

STOCKHOLM
GERNANDTS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1886

I.

ISLÄNDSKA ÄTTSAGOR.

FÖRORD.

ärmed lemnas allmänheten en samling isländska ättsagor såsom början till en påtänkt följd fornnordiska sagor i svensk bearbetning.

Nials saga (Stockholm 1879) och *Egil Skalle-Grimssons saga* (Stockholm 1883) äro detta arbetes föregångare.

För det rätta förståendets skull ber jag läsaren först erinra sig följande, i allra största korthet framstälda, lokalhistoriska omständigheter.

Island, den näst Storbritannien största ön i Norra Atlanten, är snart sagdt på alla kanter utskuret af hafvet. Fjärd efter fjärd skjuter in öfver allt: blott på dess sydkust saknar en sträcka af något öfver 40 mil hvarje bugt eller hamn. Upp mot landet gå från fjärdarne gräsrika dalar, genom hvilka elfvarne från öns inre strömma mot Atlanten.

Det är i dessa mot hafvet mynnande dalar, längs dessa fjärdars stränder och kusterna i öfrigt ön är bebygd. Dess inre är ett öde högland.

Under loppet af omkr. 60 år (den s. k. *landnamstiden* 874—930) »fullbygdes» landet d. v. s. kusterna och fjärdarne togos för första gången i besittning. Detta gjordes af en mängd till största delen storättade och förmögne män, de fleste från Norge eller de norska nybyggena på de britiska öarna.

Hufvudorsaken till utflyttningen var Harald hårfagres eröfningar i Norge, der han som envåldskonung lade under sig allt odal eller

hvarje fritt jordagods. Härom förtäljes lifligt t. ex. i Egil Skalle-Grimssons saga. Äfven stridigheter inom de norska ätterna sjelfva i hemlandet gåfvo anledning till Islands bebyggande, såsom den efterföljande Gisle Surssons saga gifver vid handen.

Några nybyggare voro äfven från Sverige och Danmark.

Med skäl kan det isländska folket sägas stamma från hela Nordens bondearistokrati, enär månge af de norske nybyggarne ledde sina anor upp till svenska, götiska och danska konungar och höfdingar. Dock rinner i ej ringa grad äfven annat blod i befolkningens ådror, i synnerhet keltiskt: från Irland kommo många under bosättningstiden, dels fria, dels trälar.

De rike nybyggarne kommo oftast till ön med stor slägt och förde med sig den kultur, som var utbredd öfver Norden.

Deraf förklaras, hvarför landet inom en helt kort tid kunde erhålla en ordnad och sjelfständig författning.

Den s. k. landnamstiden utmärker således den tid, inom hvilken de förste kolonisterna slöto sig i små fria samfund eller *härad* kring sina mest ansedde och högättade män (»godarne»), och de sålunda efter hand uppkomna häradena samlade sig i det s. k. *Altinget*, landets på en gång lagstiftande församling och domstol. Altinget upprättades år 930.

Sedan framskred författningsbildningen så säkert och lifligt, att den efter 76 år vann sin hela fullbordan. Rättsordningen, domarväsendet och tingsordningen voro då stadgade, och kristendomen var införd. År 1006 blef holmgången lagligen afskaffad; hvarom Gunnlögs i samlingen intagna saga berättar.

Denna raska stats- och rättsutveckling pågick dertill under ständiga ättfejder.

Det är till sist dessa, som jemte lagspörsmålen gifvit de för oss namnlöse sagoförfattarne deras ämnen.

Tiden för de tilldragelser, som skildras i ättsagorna, rymmes emellan landnamstidens början och året 1030.

Sagorna sjelfva nedskrefvos långt senare. Nyare forskningar visa, att sagoskrifningens yppersta period börjat vid pass 1220 och fortgått till inemot århundradets slut.

Under denna period kunna alla de i denna samling upptagna sagorna anses vara författade.

Deras stoff — liksom de andra ättsagornas — blef under den långa tid, som förgick, allt sedan det föddes af sjelfva händelserna, buret uppe af en lefvande, minnessäker tradition.

Derför bära dessa skildringar namnet sagor: de hafva blifvit *sagda*, förtalda af det ena slägtet för det andra, till dess omsider den verklige författaren tog hand om dem och gaf dem den helgjutna gestalten.

Tilldragelserna i *Ramnkel Frösgodes saga* anses falla omkr. året 960, i *Gisle Surssons saga* mellan åren 960—980, i *Gunnlögs saga* mellan åren 980—1008 samt i *Berättelsen om Torsten stafhugg* omkr. året 995. Denna senare jemte Ramnkels saga tillhöra östra, de tvenne återstående vestra Island.

För öfrigt torde jag få hänvisa till de i bokens slut upptagna anmärkningarna.

Må eljes dessa gamla sagor tala för sig sjelfva! De äro rena spegelbilder af den tid, de skildra, och torde derför må hända kunna påräkna ett säreget intresse i verklighetsdiktningens tidehvarf; ja, t. o. m. det i sin fatalism konseqventa, fullblodiga lif, som i dem visar sina hårda drag och muskelfasta former, torde få vänta beaktande i en tid, hvari både den vetenskapliga forskningen och de mest öfverraskande psykologiska fakta från domstolssalarne visa, hur vansklig en säker uppgörelse är mellan frihet och determinism.

Som skildringarna utan allt tvifvel äro sanna, är det till sist tör hända en ej för dristig förhoppning, att de med all sin fornåldrighet skola åtminstone vinna en hvar, som vill rätt förstå och känna en annan tid än sin egen, helst som det allmänt menskliga här framställer sig i åskådning, känslor och handlingar med en styrka och i ett omfång, som skulle ha gifvit en Shakspeare ämnen till gripande dramer.

Arbetet vänder sig ej minst till det nu uppväxande slägtet: i dessa sagor finnes det lifskraft nog att friska upp sig med.

Jag har följt de isländska originalen* så varsamt, jag förmått. Emellertid har jag tillåtit mig vissa förkortningar, på sina ställen

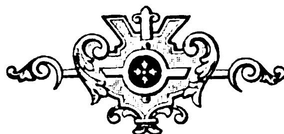
* De editioner, jag begagnat, äro: Gunnlögs saga: *Analecta Norræna*, Leipzig 1859; Berättelsen om Torsten stafhugg: *þáttr af þorsteini Stangarhögg*, G. Thordarson, Kjöbenhavn 1848; Gisle Surssons saga: *Saga Gísla Súrssonar*, K. Gislason, *Kaupmannahöfn* 1849; samt Ramnkels saga: *Sagan af Hrafnkeli Freysgoða*, K. Sommerfeldt, Kristiania 1879.

utelemnat genealogiska och lokala meddelanden o. d,, som visat sig ej vara af någon vigt för sjelfva sagoinnehållet. Äfvenså har jag låtit en och annan mindre notis ändra plats, då jag funnit sammanhanget göra det skäligt. Vid behandlingen af Gisle Surssons saga har jag här och hvar utfyllt den kortare redaktionen med den längre.

Af visorna har jag blott tagit sådana med, som för innehållets skull ej kunnat undvaras, eller hvilkas poetiska värde i någon mån kunnat berättiga deras medtagande, sedan de konstiga omskrifningarna afklädts dem.

Tärna i Vestmanland d. 23 juni 1886.

A. U. BÅÅTH.

SAGAN OM GUNNLÖG ORMTUNGA
OCH SKALD-RAMN.

TORSTEN EGILSONS DRÖM

I.

På gården Borg i Borgarfjärden bodde en man, som hette Torsten. Han var af myramännens ätt och son af Egil Skalle-Grimsson, en fräjdstor viking och skald. Torsten var en förmögen och mägtig höfding, klok, umgängsam och på allt vis hofsam. Väl var han ej en sådan rese till växt och styrka som fadern Egil men var dock en utmärkt man, mycket afhållen af alla. Han var en vacker man, hvithårig och med de fagraste ögon. Hans husfru hette Jofrid, dotter af Gunnar Livarson, som varit en af Islands yppersta bågskyttar. Hon var en kärnqvinna.

Ett skepp, är det sagdt, styrde en sommar från hafvet in i Guvåns mynning. Mannen, som förde det, hette Bergfinn; han var af norsk ätt, en temligen till åren kommen och klok man. Torsten bonde red ned till skeppet, ty som höfding var han den, som städse bestämde, hurudan marknaden blef. Han tog med sig hem föraren Bergfinn, enär denne sjelf bedt om att få sitt uppehåll på Borg. Gästen hölls här väl i heder men var dock under vintern mycket tystlåten. Han hade stor gamman af att tyda drömmar.

När våren var inne, frågade Torsten honom en dag, om han ville göra följe med upp till Valfjellet, der borgfjärdingarne hade sitt tingställe. Man hade sagt Torsten, att hans bodväggar ramlat.

Norrmannen svarade, att han gerna gjorde honom sällskap.

Solen brände hett den dagen, och på platsen blef arbetet dem mycket mödosamt. Då de till sist fört upp väggarne, slogo de sig ned utanför boden. Torsten somnade in och gaf sig svårt i sömnen, medan norrmannen satt helt stilla bredvid honom och lät honom drömma ut. När han vaknade, låg ännu trötthet öfver honom. Bergfinn sporde, hvad han drömt, då han så gifvit sig i sömnen. Han svarade blott:

»Drömmar betyda intet».

Då de om aftonen redo hemåt, sporde norrmannen honom åter om hans dröm.

»Om jag säger dig den», sade Torsten, »skall du också tyda den, som den är.»

Bergfinn svarade, att han skulle göra ett försök, och Torsten berättade då:

»Jag drömde, att jag stod utanför hufvuddörren hemma på Borg. Jag såg upp mot husen, och på takåsen satt en fin och fager svanhona. Jag tyckte henne vara min och kände, hur hon var mig kär. Då såg jag en stor örn komma flygande ned från fjellen. Den kretsade fram till gården och satte sig ned bredvid svanen. Den kluckade till henne blidt, och hon syntes betagen deraf. Jag såg, att örnen var svartögd och hade jernklor. Den

tycktes mig vara ett ståtligt djur. Sedan såg jag en annan fågel nalkas söder ifrån. Äfven den flög fram mot Borg, sänkte sig ned bredvid svanen och ville fjäsa för henne. Det var också en stor örn. Men så snart den kommit till, begynte den andre att resa fjädrar, och de foro i hop och spändes skarpt och länge, och jag såg dem begge blöda. Deras strid lyktades så, att de segnade döda ned på hvar sin sida om takåsen. Men svanhonan satt qvar och hukade sig sorgset ned. Derpå såg jag en fågel susa fram från vester. Det var en falk. Den flög hän till svanen och

tedde sig vänligt emot henne. Sedan flögo de begge till samman bort åt samma håll. Då vaknade jag. Och har denna dröm intet att betyda», tillade han; »den torde blott båda oväder: i luften skola stormar mötas, som komma ur de väderstreck, från hvilka jag såg fåglarne flyga.»

»Den meningen har icke jag om drömmen», sade norrmannen.

»Gör då af den hvad du finner rimligast», svarade Torsten, »och låt mig höra.»

Norrmannen sade:

»Fåglarne, du sett, månde vara mäns fylgjor. Din husfru går hafvande, och hon skall föda ett dägligt och fint möbarn, som du kommer att hålla mycket af. Från de väderstreck, ur hvilka du såg örnarna flyga, skola två ansenlige män komma och fria till din dotter. De skola fattas af mägtig kärlek till henne och kämpa om henne, och i den kampen skola de begge dö. Derefter skall ur det väderstreck, ur hvilket falken flög, en tredje man träda fram och bedja om hennes hand. Med henne varder hon gift. Nu har jag tydt din dröm, och så skall den sannas.»

»Ovänligt och vrångt är drömmen tydd», sade Torsten, »och ej torde du förstå dig på att reda ut drömmar.»

»Du skall en gång få röna, hur din dröm fullbordas», svarade Bergfinn.

Sedan visade Torsten sig kylig mot gästen. Han lemnade Borg om sommaren och är nu ute af sagan.

2.

Helga den fagra.

amma sommar gjorde Torsten sig färdig till tingsresa. Innan han red å stad, vände han sig en gång till sin husfru Jofrid:

»Det är nu så», sade han, »att du går med barn. Föder du ett möbarn, skall det sättas ut; varder det en sven, skall han uppfödas.»

När allt landet var i grund hedniskt, var det sed, att folk, som hade många barn att sörja för, satte sina nyfödda ut att förgås på öde ställen, men slikt hölls dock alltid för en ond gerning.

Då Torsten talat till slut, svarade Jofrid:

»Ditt tal är icke värdigt den man, du är, och du menar nog ej heller, att sådant skall ske — du, som är så rik!»

»Du, som känner mitt lynne», genmälte Torsten, »vet, att det icke går väl, om man ej gjort, hvad jag bjudit.»

Derefter red han till tings, och snart födde Jofrid ett flickbarn, sällsamt fagert. När husets qvinnor ville bära det till henne, bad hon dem ej göra sig omak och lät i stället kalla till sig sin fårherde.

»Du skall taga min häst och sadla den», sade hon. »Med detta barn skall du rida vester ut till Hjardarholts gård, och du skall bringa Torgerd Egilsdotter* det. Bed henne föda upp det

* Gift med höfdingen Olof påfågel.

i hemlighet, så att ej ryktet härom når hennes broder Torsten, ty med sådan kärlek hvila mina ögon på detta barn, att jag icke nännes att se det utsatt. Här har du tre mark silfver för din tjenst, och Torgerd skall gifva dig reskost och der vester ut skaffa dig öfverfart öfver hafvet.»

Fårherden gjorde, som hans husfru bjudit. Han red med barnet vester ut till Hjardarholt och gaf det i Torgerds händer. Hon halp honom sedan att komma utomlands. Barnet lät hon uppfödas hos en af sina brukare.

När Torsten kommit åter från tinget, sade Jofrid honom, att barnet, enligt hans befallning, burits ut i ödemark, och att fårherden stulit hennes häst och försvunnit. Han förklarade, att hon handlat väl, och skaffade sig sedan en annan fårherde.

Så förgingo sex år, utan att det skedda kom i dagen.

Då red Torsten en dag till gästabud hos sin svåger Olof påfågel på Hjardarholt. Han var son af Höskuld Dala-Kollsson och gälde då för den ypperste bland alla höfdingar på vestlandet. Der togs Torsten, som naturligt var, väl emot. Det är berättadt, att husfrun Torgerd en dag, medan gillet pågick, satt i högsätet bredvid sin broder Torsten och samtalade med honom, under det Olof påfågel var i samspråk med andra gäster. På bänken gent emot dem sutto tre ungmör.

»Hur täckas dig dessa flickor, som sitta här midt emot oss, broder?» frågade Torgerd.

»Mycket väl», svarade Torsten; »dock är en af dem allra vänast. Hon har din husbonde Olofs hela fägring, men den ljusa hyn och anletets drag har hon från oss myramän.»

»Visst är det, som du säger, broder», återtog Torgerd, »att hennes hy och anletsdrag äro våra, men hennes fägring är icke Olofs, ty hon är ej hans dotter.»

»Hur hänger det i hop?» frågade Torsten, »och dock skulle hon vara din dotter?»

»Sanningen att säga, frände», sade Torgerd, »är hon, den

fagra ungmön der, icke min dotter utan din»; och sedan berättade hon honom allt så, som det tillgått, samt bad honom tillgifva både sig och Jofrid ohörsamheten emot hans påbud.

»Ej kan jag lasta eder för detta», sade Torsten, »ty allt går dit ödet hvälfver det, och min kortsynthet hafven I på ädelt sätt gjort

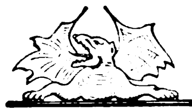

oskadlig. Så väl behagar mig denna mö, att jag tror stor lycka ligga i att ega henne — ett så skönt barn. Men hvad heter hon?»

»Hon heter Helga», svarade systern.

»Helga den fagra», återtog Torsten. »Nu skall du ställa allt så till reds åt henne, att hon kan fara hem med mig.»

Torgerd gjorde, som han bad, och Torsten följdes ut från Hjardarholt med goda gåfvor. Helga red hem med honom och fostrades upp på Borg med stor omvårdnad och kärlek af fader och moder och alla fränder.

3.

Helga blifver Gunnlög orm-tungas löftesqvinna.

Uppe i Hvitåsida bodde vid denna tid på Gilsbacke gård bonden Illuge svarte, näst Torsten Egilsson den mägtigaste höfdingen i Borgarfjärden. Han var en mycket förmögen och hårdsint man, som dock behandlade sina vänner väl.

Han hade många barn, men blott tvenne söner vidkomma denna saga.

Den ene het Hermund, den andre Gunnlög.

Begge voro de lofvande män, vid denna tid hunne till mogen ålder.

Gunnlög var tidigt utvecklad, stor och stark, hade ljusbrunt hår, som föll fagert, svarta ögon, något ful näsa och dock ett behagligt anlete. Hans gestalt var ypperlig: han var midjesmärt och skulderbred. Till allt sitt skaplynne var han storslagen: tidigt ärelysten, oförvägen och våldsam. Han var en god skald, som gerna qvad nidvisor. Han kallades ock Gunnlög ormtunga.

Hermund var den vänsällaste af bröderna, och hans utseende var en höfdings.

Då Gunnlög var femton år gammal, bad han sin fader om resemedel; han sade sig vilja fara utomlands och se andra folks seder. Men Illuge bonde ville ej gerna lyssna härtill: han menade, att sonen ej skulle skicka sig väl i främmande land, då det fölle sig svärt att efter önskan tygla honom här hemma.

Kort derefter hände sig en morgon, att Illuge gick bittida ut och fick se dörren till sitt förrådshus stå öppen. Några varusäckar voro lagda ut på stenbron, och sadelputor lågo der äfven. Han vardt mycket förvånad. Då närmade sig en man, som ledde fyra hästar. Det var Gunnlög, hans son.

»Jag har burit ut säckarne», sade han. Illuge frågade honom, hvarför han det gjort.

Han svarade, att det skulle vara hans resegods.

»Ingen myndighet skall du afhända mig», sade Illuge, »och du skall ej heller fara din väg, förrän jag vill.»

Dermed kastade han säckarne till baka in i huset.

Då satte Gunnlög sig till häst och red bort från gården. Han kom om qvällen ned till Borg, och Torsten bonde bad honom stanna der. Det hade han ingenting emot.

Han berättade sedan hvad emellan honom och fadern förefallit, och Torsten bad honom taga sitt uppehåll på Borg, när det honom lyste. Han stannade det året ut och lärde sig lagvett af Torsten och var omtyckt af alla.

Gunnlög och Helga muntrade sig tidt och ofta med att spela tafvel. Mycket snart fattade de godt tycke till hvarandra; hvilket tiden sedan skulle visa. De voro nästan jemnåriga.

Helga var så fager, att sagokunnige män sagt, att hon varit Islands skönaste qvinna. Hennes hår var så ymnigt, att hon dermed kunde hölja sig helt och hållet, och det var vänt som smidt gull. Och så godt gifte som Helga den fagra fans ej i hela Borgarfjärden och vida om kring.

En dag, då folket var samladt i stugan på Borg, vände sig Gunnlög till Torsten bonde:

»En sak finnes i lagen, som du ännu icke lärt mig», sade han, »hur jag skall fästa mig en qvinna.»

»Det är en lätt sak», svarade Torsten och sade honom, hur han skulle förfara.

»Nu skall du se till, om jag förstått dig rätt», återtog Gunnlög. »Jag skall taga dig i hand och låtsa, som om jag fäste mig Helga, dotter din.»

»Det är ett onödigt göra», svarade Torsten.

Gunnlög grep om hans hand och sade: »gör mig nu blott till viljes i detta!»

»Så gör som du vill», sade Torsten, »men det skola alla veta, som äro härinne, att detta skall vara, som vore det ogjordt, och inga löntankar skola ligga härunder.»

Derpå nämnde Gunnlög sig vittnen, fäste sig Helga och sporde sedan, om allt gått laga till. Torsten menade, att det kunde gå an, och alla, som voro tillstädes, hade stor gamman af detta.

Vid denna tid timade det, som varit den yppersta händelsen här på Island: allt landet vardt kristet, och folket vräkte sin gamla tro.

Gunnlög ormtunga var sedan under två år ömsevis på Borg hos Torsten och på Gilsbacke hos sin fader Illuge. Han var nu aderton år gammal, och förhållandet emellan far och son vardt under den tiden mycket bättre.

Gunnlög bad ännu en gång sin fader om medel till en utlandsfärd.

»Nu skall du få din vilje fram», sade denne, »ty nu har du fått bättre skick på dig.»

Illuge gaf sig strax hemifrån och köpte af Ödun fästegram åt Gunnlög hälften af ett skepp, som stod uppe i Guvåns mynning. När Illuge kom hem, tackade Gunnlög honom kärligt.

En Illuges nära frände, som vistades i hans hus och hette Torkel svarte, rustade sig att göra Gunnlög följe, och deras varuladdning forslades ned till skeppet. Men Gunnlög var på Borg, medan detta gjordes segelklart, ty han fann det gladare att der tala med Helga än att möda sig samman med köpmännen.

En dag frågade Torsten honom, om han ville rida med honom upp till Långådalen att der se om några hästar. Gunnlög var villig. När de kommo fram till Torstens säter, gingo der fyra hästar i flock, röda till färgen. Hingsten var ett vackert djur, ännu föga pröfvad i hetsning. Torsten sade, att han ville skänka Gunnlög den, men han menade sig ej hafva bruk för hästar nu, då han ärnade lemna landet. De redo hän till en annan flock: der gick en grå hingst bland fyra ston. Det var den bäste hingsten i hela Borgarfjärden, och Torsten bad Gunnlög taga den som gåfva.

»Den vill jag lika litet ha som den andre», sade Gunnlög, »men hvarför bjuder du mig ej det, som jag vill taga emot?»

»Hvad är det?» frågade Torsten.

»Helga den fagra, dottern din», svarade Gunnlög.

»Det bestämmes nog icke i en sådan fart», sade Torsten och begynte att tala om annat.

Derpå redo de mot hemmet ned med Långån. Gunnlög sade:

»Veta vill jag, hvad svar du vill gifva mig på frieriet.»

»Ej sköter jag om ditt joller», svarade Torsten.

»Detta är mitt fulla allvar och icke joller», sade Gunnlög. Torsten återtog:

»Först borde du veta, hvad du rätt ville. Är du icke besluten att draga utomlands, och dock låtsar du, som om du skulle gifta dig? Du är ej ett passande gifte för Helga, så länge du är så ostadig. Och på detta kommer här icke mer att tänkas.»

»Hur högt sigtar du med din dotters giftermål», utbrast Gunnlög, »då du ej vill lemna henne åt Illuge svartes son? Eller hvar bo de män i Borgarfjärden, som äro ansenligare än han?»

»Jag gifver mig icke in på några jemförelser», svarade Torsten, »men vore du sådan man som han, skulle du ej ha visats bort.» Gunnlög sporde:

»Med hvem vill du då hellre gifta bort dotter din — än med mig?»

»Här är mägta godt om dugande män», svarade Torsten; »Torfinn på Rödamel eger sju söner, alla karske karlar.»

»Ingen här i bygden», sade Gunnlög, »hvarken Torfinn eller den andre storbonden, Anund på Mossfjell, är min faders vederlike: sjelf går du uppenbart icke upp mot honom. Eller hvad har du att ställa fram mot hans kamp på Tornäs ting med Torgrim gode, Kjallaks son, och med hans söner: der dref fader min ensam igenom det, som striden gälde.»

»Jag dref Stenar, Anund sjones son, från hus och hem, och var det ett vackert stordåd», sade Torsten.

»Det var Egil, din fader, som halp dig den gången», återtog Gunnlög; »dess utom går det ej månge bönder väl, om de vägra mig mågskap.»

»Sök du att med ditt skräfvel skrämma dem deruppe på fjellen. Slikt gör dig intet gagn härute på Myrarne.»

Om qvällen voro de åter hemma på Borg. När det blef morgon, red Gunnlög upp till Gilsbacke och bad sin fader som böneman göra följe ned till Borg.

»Du är en ostadig man», sade Illuge, »du har ju föresatt dig att fara utomlands och likväl låtsar du nu, som om du ville möda dig med giljarfärder. Jag vet, att sådant är icke efter Helgas fader Torstens sinne.»

»Jag ärnar likväl göra utlandsfärden», sade Gunnlög, »och jag varder icke till freds, förrän du stödt min sak.»

Derefter redo de med en flock af tio man ned till Borg, och Torsten tog väl emot Illuge. Bittida om morgonen bad denne om ett samtal med honom. Torsten ville, att de skulle gå upp på klinten, hvarunder gården låg, och der tala samman. De vandrade dit upp, och Gunnlög följde dem.

»Gunnlög, min frände», började Illuge, »säger sig å egna vägnar ha fört fram ett frieri, i det han bedt dig om Helga, din dotter, men nu vill jag veta, hvad slut detta mål skall få. Hans ätt är dig känd, och du vet vår rikedom. Från vår sida skall ej sparas på jordegendom och höfdingskap, i fall han dermed bättre når sin åstundan.»

»Blott det har jag emot Gunnlög», svarade Torsten, »att han synes mig så ostadig. Vore han dig lik i lynnet, skulle jag ej sinka länge med svaret.»

»Finner du mig och min son ovärdige eder ätt, skall med det samma all vår vänskap slitas», utbrast Illuge.

»För dina ords och vår vänskaps skull», svarade Torsten, »skall Helga under tre års bidan vara Gunnlögs löftesqvinna men ej hans fästeqvinna. Han skall draga utomlands och bilda sig

efter gode mäns skick och seder. Men jag skall varda friad från allt aftal, om han ej inom trenne år åter är på Island, eller han då icke artat sig till min belåtenhet.»

Härmed skildes de. Illuge red hem, och Gunnlög drog ned till skeppet. När god vind gafs, styrde han med sine följeslagar ut på hafvet.

4.

Gunnlög ormtunga utomlands.

e nådde omsider Norges kust och seglade längs Trondhjemsfjärden in till Nidaros. Der lade de till vid ett landningsställe och lastade af.

Öfver Norge rådde vid denna tid Erik jarl och hans broder Sven, Håkan jarls söner. Jarl Erik dvaldes på sin fäderneärfda gård Lade och var en mägtig höfding. Torstens son Skule, Helga den fagras broder, vistades då hos honom och var hans hirdman, högt aktad.

Det förtäljes, att Gunnlög och Ödun fästegram gåfvo sig med fem andre män in till Lade. Gunnlög var klädd i grå kortrock och hvita strumpbyxor. Han hade en böld på ena foten, och blod och var fraggade upp, då han gick. I sådant tillstånd trädde han med Ödun fram för jarlen. De helsade honom höfviskt. Han kände Ödun och sporde honom om tidender från Island, och denne sade honom dem han visste. Jarlen frågade Gunnlög, hvem han var. Gunnlög nämnde honom sitt namn och sin ätt.

»Skule Torstensson!» ropade jarlen, »hvad man är denne på Island?»

»Herre», svarade Skule, »tagen blidt emot honom. Han är son af en storman på Island, Illuge svarte af Gilsbacke, och dertill är han min fosterbroder.»

Jarlen vände sig till Gunnlög:

»Hvad går åt foten, isländing?»

»Det är en böld på den, herre», svarade han.

»Och likväl haltade du ej i gången?»

»Ej skall man halta, så länge båda benen äro lika långa», sade Gunnlög.

Då inföll en af jarlens hirdmän:

»Han kromar sig stort, han, isländingen, och vore godt, om vi pröfvade honom något.»

Gunnlög såg på honom och sade:

»Af hirdmän vet jag en,
Hvars tal kan vålla men.
Ej tro till honom bär,
Ty led och svart han är.»

Då ville mannen gripa till yxan, men jarlen yttrade:

»Lugn här inne i salen! Ej höfves det män att akta på slikt. Men hur gammal är du, isländing?»

»Jag är nu aderton år», svarade Gunnlög.

»Det säger jag dig», återtog jarlen, »att ej blifver du aderton till.»

Gunnlög genmälte men med temligen låg röst:

»Önska du ej ondt öfver mig, men bed hellre för dig sjelf!»

»Hvad sade du nu, isländing?» sporde jarlen.

»Det jag fann tillbörligast», svarade Gunnlög, »att du ej skulle önska ondt öfver mig men bedja nyttiga böner för dig sjelf.»

»Om hvad då?» frågade jarlen.

»Att du ej måtte få dig en sådan hädanfärd, som jarl Håkan, fader din, fick», sade Gunnlög.*

* Håkans lif fick det slut, att trälen Kark skar halsen af honom på gården Rimul i Gölardalen.

Erik jarl blef så röd som blod, och han bjöd sine män strax gripa denne dåre. Då trädde Skule Torstensson fram till jarlen och sade:

»För min böns skull, herre, gifven honom frid och låten honom draga hädan, så hastigt han förmår!»

»Må han laga sig bort som fortast», utbrast jarlen, »i fall han vill hafva frid, och komme han aldrig i mitt rike sedan!»

Derpå gick Skule ut med Gunnlög. De gåfvo sig ned till ett landningsställe. Der låg en englandsfarare, fullt segelfärdig, och Skule skaffade Gunnlög och hans frände Torkel svarte plats om bord. Skeppet, med hvilket de kommit, lemnade Gunnlög helt i Öduns vård och dertill det af sitt gods, som han ej tog med sig.

Nu seglade Gunnlög med sine följesmän ut till Englandshaf, och de landade om hösten söder ut i London.

Öfver England rådde då konung Adalråd, Jåtgers son, en god furste. Denna vinter hade han sitt hof i London.

Vid den tiden talades samma tungomål i England som i Danmark och Norge.

Gunnlög trädde utan dröjsmål inför konungen och helsade honom väl och vördsamt. Konungen sporde från hvad land han var. Gunnlög sade honom det —

»och jag har för den skull dragit hit till eder», tillade han, »att jag diktat ett qväde om eder, som jag ville se eder lyssna till.»

Konungen sade sig vilja höra det. Och Gunnlög framförde det väl och eftertryckligt; detta är omqvädet deri:

Högt som himlens egen
Herre Englands fruktas:
Adalråd, den ädle,
Äras af allt folket.

Konungen tackade honom för dikten och gaf honom i sångarlön en skarlakanskappa, smyckad med de yppersta skinn och med gyllene bräm ned i flikarne. Han korade honom till sin

hirdman, och Gunnlög stannade i stor aktning qvar öfver vintern.

En dag mötte Gunnlög tidigt på morgonen tre män i en gata. Den förnämste af dem hette Tororm. Han var en stark och storvuxen man, fruktansvärd för alla.

»Nordman», sade han, »gif mig till låns något mynt!»

»Ej är det rådligt att låna ut sitt mynt åt okänd man», svarade Gunnlög.

»Jag skall gälda dig det igen på utsatt dag», sade mannen.

»Då skall jag göra försöket», sade Gunnlög och lemnade honom penningarna.

Kort efter råkade Gunnlög konungen och förtalde honom penninglånet.

»En mindre lycklig träff», sade konungen, »ty den mannen är den störste rånare och viking, och haf intet med honom att skaffa. Men jag skall gifva dig lika mycket mynt igen.»

»Illa står det till med oss, edre hirdmän», sade Gunnlög, »om vi antasta saklöst folk men låta sådane våldsmän kara åt sig våra egodelar. Slikt skall aldrig ske.»

Kort derefter träffade han på Tororm och kräfde af honom penningarna. Men denne svarade, att han aldrig gitte lemna det silfret igen. Gunnlög qvad då denna visa:

Slikt kan äfven storväxt
Stigman våda vålla.
Du med list, o lömske,
Lätt dig trott mig gäcka.
Hör mitt namn: bland härmän
Heter jag Ormtunga!
Veta skall du, viking,
Hvasst mitt svärd ock biter.

»Må lagen döma mellan oss», fortsatte Gunnlög, »antingen gäldar du mig åter mina penningar, eller ock går du till envig med mig efter tre dagars frist.»

»Före dig har ingen dristat sig att bjuda mig holmgång», sade vikingen, »fastän mången af mig måst lida mycket. Jag är visst redo till detta.»

Och så skildes de åt för den gången.

Gunnlög förtalde konungen mötet; och han yttrade:

»Det artar sig ängsligt. Denne man mägtar döfva hvarje vapen. Nu skall du följa mitt råd: här skänker jag dig ett svärd; med det skall du slås, men du skall visa fram för honom ett annat.»

Gunnlög tackade konungen mycket.

Då Gunnlög och Tororm stodo inför hvarandra, färdige till kamp, frågade Tororm honom, hur svärdet såg ut, som han förde med sig. Gunnlög ryckte sitt eget ut ur skidan och visade upp det, men konungsskänken bar han fäst om armen med en lycka vid handtaget. När bärsärken såg svärdet, utbrast han:

»Det der skrämmer mig icke», —

och högg till Gunnlög, så att nästan hela skölden klöfs bort. Gunnlög svängde i blinken konungssvärdet — och bärsärken stod der lugn utan sköld, ty han trodde det vara samma vapen, han nyss sett på. Gunnlög gaf honom med ens dödshugget.

Konungen tackade honom för bragden, och han vann af den stor fräjd i England och annorstädes vida kring.

När skeppen om våren började gå mellan landen, bad han konung Adalråd om orlof att draga ut på segelfärd.

Konungen sporde, hvad han då ärnade.

»Jag vill fullgöra ett löfte, jag gjort mig», sade han, »att besöka två jarlar och tre kungar.»

»Gör det, skald», sade konungen och gaf honom en gullring, som vägde sex öre.

»Men det skall du lofva mig», tillade han, »att du nästa höst kommer till mig, ty jag vill ej undvara dig för din diktkonsts skull.»

Sedan seglade Gunnlög med köpmännen norr ut till Dublin. Irlands konung var då Sigtrygg silkeskägg, Olof Qvarans son. Han hade endast i kort tid styrt riket. Gunnlög trädde inför honom med god och höfvisk helsning; och konungen tog huldt emot honom.

»Jag har gjort ett qväde om eder», sade han», och äskar jag ljud för det.»

»Så vidt har aldrig någon förr gått», svarade konungen, »att han gifvit mig ett qväde. Jag skall visst lyssna.»

Då qvad Gunnlög dråpan, och dess omqväde lyder:

Sigtrygg fodrar bäst
Hvar jättinnas häst.*

Och detta finnes äfven deri:

Den af kungaätt,
Jag vill rosa rätt,
Lof jag rikt beskär —
Qvarans son du är!
Konung, hög och huld,
Skonar ej sitt guld.
Aning skalden säger:
Ringar snart han eger.
Säg mig, konung, du,
Om du hörde nu,
Hur jag dyrbart sang —
Det har dråpans klang!

Konungen tackade honom för qvädet och kallade till sig sin skattmästare.

»Hvarmed skall man löna dikten?»

»Ja, hvarmed önsken I, herre?» svarade skattmästaten.

»Hur omtrent är den lönad, i fall jag gifver honom två handelsskepp?» frågade å nyo konungen. Han svarade:

»Det är allt för mycket. Andre konungar gifva i sångarlön goda dyrbarheter, kostliga svärd eller goda gullringar.»

* Vargen med lik.

Konungen gaf då Gunnlög sin egen klädnad af nytt skarlakan, en metallbrämad kortrock och en kappa med utsökt pelsverk, samt dertill en gullring, som vägde en mark.

Gunnlög tackade honom godt för gåfvorna, stannade vid hans hof en kort tid och drog derifrån till Orkenöarna.

Öfver dem herskade Sigurd jarl Ladversson. Han var vänligt stämd mot alle isländingar. Och då Gunnlög efter höfvisk helsning sagt, att han bar på ett qväde till honom, förklarade han sig gerna vilja höra det, helst som skalden var af sådan stormansätt på Island. Gunnlög framsade qvädet, och det var en flock, vackert diktad. Som skänk fick han en bredbladig, silfversirad yxa, och jarlen bad honom stanna i hirden. Gunnlög tackade för gåfva och tillbud men sade, att han nu måste fara öster ut till Svitjod. Han gick sedan om bord med köpmännen och seglade till Norge. Om hösten lade de till öster ut vid Kungelf. Torkel, hans frände, följde honom ständigt.

Här fingo de sig en vägvisare, som ledsagade dem upp till Vestergötland, der de nådde fram till den köpstad, som heter Skara. Här hade jarlen Sigurd sitt säte. Han var då temligen gammal. Gunnlög trädde fram för honom, helsade honom höfviskt och sade sig hafva diktat ett qväde om honom. Jarlen bjöd djup tystnad i salen, och Gunnlög framsade qvädet, som var en flock, och jarlen lönade honom väl och bad honom taga uppehåll der om vintern.

Sigurd jarl hade sedan ett stort julgille. Dagen, innan julen gick in, kommo sändebud från jarl Erik i Norge. De voro tolf man i följet och förde med sig skänker till Sigurd. Denne tog med stor fägnad emot dem och gaf dem plats i salen bredvid Gunnlög. Der gick det mycket muntert till vid dryckeslagen; och götarne ordade om, att ingen jarl funnes mera fräjdad än Sigurd, deras egen. Men norrmännen menade på, att jarl Erik vore än förträffligare. Härom trättes de, och begge flockarne togo om sider Gunnlög till skiljeman.

Han qvad då denna visa:

Jarl, hvarom I orden,
Är nu grå och gammal.
Dock har hvita, vilda
Vågor gubben skådat.
Men jarl Erik minnes
Muntert ifrån härtåg
Öster ut bland skären
Ännu flera sjöar.

Alle voro väl till freds med hans utslag; norrmännen dock mest. När julen gått, vände sändebuden åter hem med de gåfvor, Sigurd sände jarl Erik. De förtalde honom, hur Gunnlög slitit tvisten. Jarlen tyckte, att han visat trohet och vänskap, och lät ord falla om, att Gunnlög skulle hafva frid, hvart han kom i hans rike. De orden sporde Gunnlög sedan.

På hans begäran skaffade Sigurd jarl honom en ledsagare till Tiundaland i Svitjod.

Svitjods konung var vid denna tid Olof svenske, sonen af konung Erik segersälle och Sigrid storråda, Skögul-Tostes dotter. Han var en mägtig och berömd konung, mycket praktkär.

Gunnlög kom till Upsala om våren, när svearnes ting der hölls. Då han lyckats komma inför konungen och helsat honom, vardt han väl mottagen, och konungen sporde honom, hvem han var. Han sade sig vara en isländing. Konungen återtog:

»Ramn, hvad man är denne på Island?»

Då reste sig en man från långbänken midt emot, stor och ståtlig att se.

Han var son af en bland Islands rikaste höfdingar, Anund på Mossfjell i Borgarfjärden. Han var en god skald, och då han nått stadgad ålder, hade han dragit på utlandsfärder och hållits högt i heder, hvart helst han kommit.

Han trädde fram till konungen och sade:

»Herre, hans ättartal är det yppersta, och sjelf är han den båldaste man.»

»Gånge han då hän och tage sig plats bredvid dig», sade konungen.

»Jag har ett qväde att framföra», sade Gunnlög, »och jag ville gerna, att I läten mig få ljud och lyssnaden dertill.»

»Gå först bort och sätt dig», sade konungen; »nu hafva vi icke tid att höra på qväden.»

Han gick samman med Ramn hän till sin plats.

Strax gåfvo de sig i tal med hvarandra, Gunnlög och Ramn, och de förtalde hvarandra om sina färder. Ramn hade förliden sommar dragit från Island till Norge och derifrån vid vinterns början hit till Svitjod. Det vardt fort vänskap mellan dem.

En dag, när tingstiden var ute, stodo de åter båda, Gunnlög och Ramn, inför konungen.

»Gerna ville jag, herre, att I nu hörden qvädet», sade Gunnlög.

»Nu har jag intet deremot», svarade konungen.

»Nu vill *jag* framsäga *mitt* qväde», sade Ramn.

»Väl går det för sig», genmälte konungen.

»Men först vill jag dock föra fram mitt», återtog Gunnlög, »om så är eder vilje.»

»Jag har företrädet, herre», inföll Ramn, »ty jag kom först till eder.»

»Hvar färdades våre fäder *så* till samman», utbrast Gunnlög, »att min följde din efter i kölvattnet? Ingenstädes! Annorlunda skall ej heller ställningen mellan oss vara.»

»Låtom oss visa så godt vett», sade Ramn, »att vi ej här ordkastas om detta. Må konungen gifva utslaget!»

»Först skall Gunnlög qväda», sade denne, »ty han varder mest oförnöjd, om han ej får sin vilje fram.»

Då qvad Gunnlög dråpan, som han diktat om konung Olof. När han slutat, sade konungen:

»Ramn, hur är qvädet gjordt?»

»Väl, herre», svarade han, »det är ett storordigt och oskönt qväde, något sträft, liksom Gunnlög sjelf är i lynnet.»

»Nu skall du komma fram med din dikt, Ramn», sade konungen.

Han gjorde så. Och när dikten var framsagd, yttrade konungen:

»Gunnlög, hur är detta qväde gjordt?»

»Väl, herre», sade han, »detta är ett skönt qväde, liksom Ramn är att se till, men det är oansenligt. Hvarför qvad du, skald, blott en flock åt konung Olof svenske, eller syntes han dig icke värd en dråpa?»

»Ordom ej längre om detta», utbrast Ramn; »vi skola allt komma till det igen, om ock det dröjer något.»

Dermed slöto de sitt samtal. När Ramn kort derefter blifvit konung Olofs hirdman, bad han honom om orlof att draga bort; och konungen samtyckte. När han stod färdig att fara, vände han sig till Gunnlög:

»Nu är det slut med vår vänskap», sade han, »ty du ville förringa mig här inför Svitjods höfdingar. En gång skall jag ej mindre skämma din ära, än du här velat skämma min.»

»Ej ängslar mig ditt hot», svarade Gunnlög, »ty ingenstädes skola vi begge träffas, der jag varder mindre ärad än du.»

Vid afskedet gaf konung Olof Ramn goda gåfvor, och han for sedan sina färde.

Han drog om våren till Trondhjem, gjorde der sitt skepp segelklart och styrde om sommaren till Island. Här helsades han med glädje af sina fränder och vänner och stannade vintern öfver hemma hos sin fader Anund på Mossfjell.

Vid denna tid var Skafte Toroddsson Islands lagsagoman. Han och Skald-Ramn voro syskonbarn och mycket goda vänner. Om sommaren träffades de på Altinget. En dag sade Ramn till sin frände:

»Jag ville bedja dig stå mig bi som böneman hos Torsten Egilsson, ty mig lyster att begära hans dotter Helga.»

»Är hon ej redan Gunnlög ormtungas löftesqvinna?» frågade Skafte.

»Men är icke den tid utlupen, som aftalats mellan dem?» återtog Ramn. »Dessutom är han numera allt för storkaxig för att minnas eller vårda sig om slikt.»

»Må vi då göra, som dig lyster», sade Skafte.

Derpå gingo de med stort följe hän till Torsten Egilssons bod. Han bjöd dem vänligt välkomne.

»Ramn, min frände», började Skafte, »vill bedja om Helga, din dotter. Hans ätt och förmögenhet känner du, så ock den stora styrka, han eger i fränder och vänner.»

»Hon är en gång lofvad åt Gunnlög Illugesson», sade Torsten, »och jag håller allt, som mellan oss aftalats.»

»Hafva nu ej de trenne vintrar gått, som edert aftal gälde?» sporde Skafte.

»Jo», svarade Torsten, »men sommaren är ej förgången, och ännu kan han komma under den.»

»Men kommer han icke, innan den är ute, hvad hopp skola vi då hafva om detta brudköp?» frågade åter Skafte.

»Här skola vi ju råkas åter nästa sommar», svarade Torsten, »och kan man då se till, hur man bäst må ställa allt; men nu gagnar det till intet att längre orda om detta.»

Dermed skildes de, och man red hem från tinget.

Icke blef det hemlighållet, att Ramn friade till Helga. Och Gunnlög kom ej hem till Island under den sommaren.

Nästa sommar kommo Skafte och Ramn åter på Altinget ifrigt fram med frieriet: de menade på, att Torsten nu vore till fullo löst från allt sitt aftal med Gunnlög.

»Många döttrar har jag ej att sörja för», sade Torsten, »och jag ville gerna, att de ingen fiendskap vållade mellan män. Nu vill jag först träffa Gunnlögs fader Illuge.»

Han sökte upp Illuge svarte.

»Synes jag dig ej nu vara fri från allt fördrag med Gunnlög, sonen din?» frågade han.

»Det är du visst, i fall du vill vara det», svarade Illuge; »och jag har intet att här tillägga, då jag ej nogsamt känner, hur min son Gunnlög nu har det ställdt för sig.»

Torsten vände åter till Skafte, och de gjorde det aftalet samman, att om Gunnlög ej komme under den sommaren ut till Island, skulle bröllopet stå en af de första vinterdagarne på Borg, men Torsten skulle vara fri från all sin öfverenskommelse med Ramn, i fall Gunnlög komme och kräfde sin brud.

Derefter red man hem från tinget; men Gunnlög kom icke, och Helga tänkte med qval på giftermålet.

Om Gunnlög har man att förtälja, att han lemnade Svitjod samma sommar, Ramn for till Island, och fick vid afskedet präktiga skänker af konung Olof. Han drog åter till Adalråd i England och stannade hos honom vintern öfver, ärad och ansedd. Här väntade ofrid af danerne. Deras konung Knut den mägtige hotade allt jemnt med ett härnadståg, enär hans fader konung Sven tjuguskägg vunnit ett stort rike i England, förr än han dog der vester ut. På våren bad Gunnlög konungen om orlof att få fara vidare, men Adalråd ville ej för den fruktade ofridens skull släppa honom ifrån sig, helst som han var hans hirdman. Men då danerne ej kommo, sedan andre vintern gått till ända, tillät konungen honom omsider att draga bort, och efter midsommar for han österut till Norge och träffade jarl Erik i Lade.

Denna gång tog jarlen huldt emot honom och bad honom trifvas vid sitt hof. Gunnlög tackade men sade, att han dock först ville segla ut till Island för att der finna sin fästmö. Jarlen menade, att alle islandsfarare redan gått till hafs, men en hirdman inföll:

»Här låg Hallfred vandrådaskald i går ute under Agdanäs.»

»Orimligt låter det icke», sade jarlen, »ty han seglade härifrån för fem dygn sedan.»

Sedan lät jarlen hjelpa Gunnlög ut till Hallfreds skepp, och denne tog med stor fägnad emot honom. De fingo strax förlig vind, lemnade land och hade det mycket muntert om bord. Det var sent på sommaren.

»Har du sport Ramn Anundssons frieri till Helga den fagra?» frågade Hallfred.

Gunnlög svarade, att han hört något derom men intet bestämdt. Hallfred berättade honom då, hvad han visste, samt tillade, att många talade om, att Ramn ej vore mindre rask man än Gunnlög.

Han qvad då en visa:

Våldsamt östanväder
Väsnas må i tacklet,
Barskt i storm sig byte
Blida, lätta vinden.
Jag till Hel vill hellre
Hinna ung till åren
Än så skamfullt kallas
Skald-Ramns bålda like.

»Godt vore, kamrat», sade Hallfred, »om det ginge dig bättre med Ramn än det gick mig. För få år sedan kom jag med mitt skepp in i Leroviken. Jag var skyldig Ramns huskarl en half mark, men jag förhöll honom den. Då kom Ramn sjelf ridande med sextio mans följe ned till oss och högg kablarne från skeppet, så att det dref upp i strandmuddret och var nära att förlisa. Då tvangs jag att låta Ramn sjelf döma mellan mig och huskarlen, och fick jag betala en hel mark. Det är hvad jag har att förtälja om mig och Ramn.»

Derpå talade de i enrum om Helga, och Hallfred rosade lifligt hennes fägring. Gunnlög qvad:

Fast hans stål i striden
Stora hugg sägs blinka,
Lyckas lär han icke
Linhöljd mö att tjusa.
Vet — som unga vänligt
Vi ha lekt till samman,
Jag och gyllne smyckens
Ljusa bärarinna.

»Detta är väl diktadt», sade Hallfred.

En half månad före vintern landade de i Rönhamn vid Melrackaslätten och lastade der af.

En bondeson, som hette Tord och som var der ifrån slätten, gaf sig tidt i brottningslek med köpmännen, och han gick alltid illa åt dem. Då vardt brottning aftalad mellan honom och Gunnlög. Om natten anropade Tord gud Tor om seger, och när de råkades nästa dag, han och Gunnlög, togo de strax tag i hvarandra. Gunnlög slog båda benen undan honom, så att han tumlade med kraft i marken, men den fot, Gunnlög stödde sig på, sprang ur led, och äfven han föll.

»Må hända du ej har större lycka med dig i annat heller», sade Tord.

»I hvad då?» frågade Gunnlög.

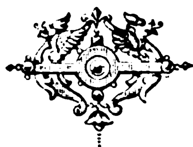
»I din delo med Ramn», sade han, »i fall han nu på en af de första vinterdagarne håller bröllop med Helga den fagra, och jag var tillstädes i sommar på Altinget, när det giftet gjordes upp.»

Gunnlög gaf intet ord till svar.

Hans fot lindadas och fördes i led igen men svullnade svårt.

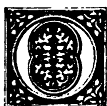
Med Hallfred och tio andre i följet red han sedan söder ut och nådde fram till Gilsbacke gård i Borgarfjärden samma lördagsqväll, man satt vid bröllopet i Borg. Illuge tog med glädje

emot sin son och hans följesmän. Gunnlög sade sig strax vilja rida ned till Borg. Men fadern menade på, att det icke var rådligt, och alla de andre instämde. Fastän Gunnlög ej lät något ses på sig, var han dock för fotens skull ofärdig, och derför var det, att ridten ej blef af. Morgonen derpå red skalden Hallfred hem till sin gård i Nordådalen.

5.

Gunnlög träffar Helga. Hans tvekamp med Ramn på Altinget.

m Ramn förtäljes, att han firade sitt bröllop på Borg, men de fleste säga, att bruden var mycket sorgbunden, och är det sant, hvad ordspråket mäler, att länge minnes man det, man som ung förnummit, och så gick det henne nu.

Med Helga, sin husfru, for Ramn sedan hem till Mossfjell, och när de varit der i kort tid, hände sig en morgon, innan de stått upp, att Helga låg vaken, medan Ramn sof, och han gaf sig hårdt i sömnen. När han vaknade, frågade hon, hvad han drömt. Han svarade med en visa:

Vet — jag såg mig hvila,
Vif, i dina armar.
Rann i bäddens bolstrar
Blod ur såradt hufvud.
Ej dess strida strömmar
Stämma du förmådde —
Lätt ser Ramn sig ligga
Lik, min fagra husfru.

»Slikt skall jag aldrig gråta öfver», sade Helga, »och illa hafven I svikit mig, ty Gunnlög är säkert nu på Island.»

Och Helga grät häftigt.

Kort derefter spordes rundt i bygderna Gunnlögs hemkomst, och Helga vardt då så kärf emot Ramn, att han ej förmådde hålla henne qvar hemma, utan foro de åter till Borg, der Ramn hade föga glädje i samlifvet med henne.

Under bröllopet på Borg inträffade den nyheten, att bonden Svarting Bock-Björnsson friade till en qvinna vid namn Hallgerd Toroddsdotter, och vardt det öfverenskommet, att bröllopet skulle stå hos brudens frände Torkel på Skånö gård.

Nu gjorde man sig i bygderna redo att rida till gillet. Torkel bonde hade äfven inbjudit Illuge svarte och hans söner. Men medan Illuge gjorde sig resfärdig, satt Gunnlög lugn inne i stugan. Illuge gick in till honom och sporde, hvarför han icke rustade sig med till färden. Gunnlög svarade, att han alls icke ärnade fara.

»Du skall göra resan med, frände», sade Illuge, »och inlåt dig icke på längtan efter en enda qvinna, men låtsa du, som om allt samman vore förgätet, ty aldrig skall det fattas dig qvinnor!»

Gunnlög gjorde sig färdig att fara med.

Gästerna samlade sig till gillet, och Illuge och hans söner fingo sin plats i det ena högsätet; i det andra midt emot dem sutto Torsten Egilsson och hans svärson Ramn jemte brudgummens följe. Qvinnorna hade plats samman på tvärbänken, och Helga den fagra satt närmast bruden. Hon lät ofta blicken hvila på Gunnlög, och det sannades, som är sagdt, att icke dölja qvinnoögon, om en man älskas.

Gunnlög var fagert klädd: han bar den goda drägt, som konung Sigtrygg skänkt honom, och han syntes, der han satt, ståtligare än alla de andre både för styrkans skull och vänhetens och växtens.

Glädjen var ej stor vid gillet.

Den dag, då man redde sig till uppbrott, gingo qvinnorna ifrån hvarandra och rustade sig, äfven de, till hemfärd. Då gick Gunnlög bort till Helga. De talade länge till samman, och Gunnlög qvad en visa:

Ingen dag det unnats
Än Ormtunga glädje,
Sedan *han* till husfru
Helga tog, den fagra.
Jungfruns fader föga
Fruktat har min tunga:
Bonden gaf för gullet
Gladt åt Ramn den sorgsna.

Och åter qvad han:

Värst, du väna Helga,
Ville jag dock löna
Falske friarn ej — men
Fader din och moder,
Som så fin dig födde,
Fager under drägten.
Trollen måtte taga
Täcka höfdingsdottern!

Han gaf Helga kappan, som konung Adalråd gifvit honom, och det var en ypperlig prydnad. Hon tackade honom mycket för skänken.

Derpå gick han ut. På stenbron uppe vid huset stodo ston och hingstar sadlade och bundna, och många af dem voro präktiga djur. Han sprang upp på en af hingstarne och sprängde af ut med tunet, hän der Ramn stod, så att denne måste fara åt sidan.

»Icke behöfver du löpa i väg, Ramn», ropade Gunnlög, »ty denna gången ärnar jag icke jaga mer skräck i dig, men du vet, hvad du har förskyllat.»

Ramn svarade honom med en visa:

Höfs ej höfdingssöner
Hatfullt kif att yppa
För att få i qvinno-
Famn blott ostördt hvila.
Sök du sunnan hafven
Slika mör i massa.
Vida jag plöjt vågen,
Vet, hvar du dem finner!

»Må hända många finnas lika goda — men mig synes det icke så», svarade Gunnlög.

Då sprungo Illuge och Torsten till för att hålla dem ifrån hvarandra. Och Gunnlög qvad:

God och gullprydd qvinna
Gnidarn sålt åt honom,
Ramn, som ärerörigt
Rosas som min like.
Adalråd för örlig
Ej mig hem lät fara.
Ty är helst min tunga
Tyst i gilleslagen.

Sedan red man hem, hvar till sitt, och det var lugnt, och intet märkligt timade under vintern.

Numera hade Ramn alls ingen glädje i sitt samlif med Helga — allt sedan hon och Gunnlög träffats.

På sommaren red man med stora följen till tings: Illuge svarte och hans söner, Gunnlög och Hermund, Torsten Egilsson, Anund från Mossfjell och Ramn och hans andre söner samt bonden Svarting. Skafte Toroddsson var då ännu lagsagoman.

En dag, då alla målen varit före och folket mangrant samlat sig på lagberget, äskade Gunnlög ormtunga sig ljud och sade:

»Är Ramn Anundsson här?»

Han jakade.

»Du vet, att du tagit min löftesqvinna från mig», sade Gunnlög, »och du har gjort dig till min fiende. Derför vill jag nu bjuda dig envig här på tinget, på Öxarå holme, med tre dagars frist.»

»Det är godt bjudet», svarade Ramn, »hvad man ock af dig kunnat vänta, och jag är fullt färdig att möta dig, så snart du vill.»

Med detta aftal voro bådas fränder mycket illa till freds, men det var på den tiden lag, att en hvar, som fann sig förorättad af en annan, kunde bjuda denne holmgång.

När de tre dagarne gått, rustade de sig till tvekampen, och Illuge svarte ledsagade sin son med en stor flock män hän till

holmen. Ramn följdes dit af sin fader, Skafte lagsagoman och andra sina fränder. Innan Gunnlög trädde ut på valplatsen, qvad han denna visa:

Glad med goda svärdet
Går jag ut på holmen.
Hägne Gud i himlen
Huldt med lycka skalden!
Klyfva skall min klara
Klinga lockig nacke —
Helgas makes hufvud
Hoppe lätt från bålen!

Och Ramn svarade honom ifrån holmen detta:

Skald, ej vet du, hvilken
Vist bland skalder hägnas:
Ej ännu i äggen
Är min klinga dufven.
Bittert bud *hon* spörjer
Båd' som mö och enka,
Om så blir, att båda
Båldt hvarann vi fälla.

Hermund hade att hålla skölden för sin broder Gunnlög och Svarting för Ramn. Med tre mark silfver skulle den lösa sig ur enviget, som först vardt sårad.

Ramn hade första hugget, enär han blifvit utfordrad, och han högg ofvan i Gunnlögs sköld, så att svärdet brast under fästet, ty hugget föll med stor kraft; och klingspetsen snuddade studsande upp mot Gunnlögs kind och gaf den en mycket lätt skråma. Då sprungo Illuge och Anund och många andra fram mellan kämparne.

»Jag förklarar Ramn öfvervunnen, ty han står vapenlös», sade Gunnlög.

»Men jag kallar dig besegrad», svarade Ramn, »ty du är sårad.»

Då vardt Gunnlög häftigt vred och ropade, att striden ännu icke var slutad.

Men hans fader Illuge förklarade, att de för den gången kämpat nog.

»Önska ville jag», sade Gunnlög, »att jag och Ramn en annan gång möttes så, att du, fader, vore för fjerran för att kunna skilja oss åt.»

Härmed åtskildes man och vände åter till sina bodar.

Nästa dag vardt det i lag satt, att hädanefter vore all holmgång förbjuden på Island. Det skedde efter de ypperste mäns råd, som då voro tillstädes, och voro de de visaste i landet. Denna holmgång mellan Gunnlög och Ramn var alltså den sista, som hölls på Island.

När Hermund och hans broder Gunnlög en morgon gingo ned till Öxarån för att två sig, vandrade en skara qvinnor på andra sidan ån, och bland dem var Helga den fagra.

»Ser du Helga, din väninna, der på andra sidan vattnet?» frågade Hermund.

»Visst ser jag henne», svarade Gunnlög, och denna visa undföll honom:

Född hon vardt att väcka
Vildsint kamp bland kämpar.
Rasande från Ramn jag
Rycka henne ville.
Litet nu sig lönar
Längtansfullt att blicka,
Att den svaneljusa
Se i mörka ögon.

De gingo öfver ån, och Helga och Gunnlög samtalade en stund. När han gick till baka med brodern, stod Helga länge och stirrade efter honom. Så snart han åter nått öfver ån, såg han sig om och qvad:

Hennes blickar blänka
Blixtskarpt såsom falkens.
Sköna ögon skjuta
Skenet in i mina.

Deras starke stråle,
Strimmande i dagen,
Skall än värre vånda
Vålla jemnt oss begge.

Man red hem från tinget, och Gunnlög var åter hemma på Gilsbacke.

En morgon, då han vaknade, hade alla andra i huset redan stigit upp. Blott han låg i sitt sängrum innanför långbänken. Då trädde tolf män in i salen, alle fullväpnade. Det var Ramn Anundsson, som kom. Gunnlög sprang strax upp och grep efter sina vapen. Då sade Ramn:

»Intet har du alls att frukta. Mitt ärende hit är det, du nu skall höra. Du bjöd mig holmgång på Altinget i sommar, och du menade, att den intet slut fick. Nu vill jag bjuda dig, att vi begge i sommar draga bort från Island och hålla envig i Norge. Der skola icke våra fränder stå oss i vägen.»

»Manligt talade du der!» utbrast Gunnlög. »Det förslaget hyllar jag med glädje. Var välkommen, Ramn Anundsson, och tag emot den undfägnad, du sjelf äskar!»

»Din inbjudning är god», svarade Ramn, »men denna gång måste vi först och främst sätta oss till häst igen.»

Så skildes de.

Deras fränder voro mycket obelåtna med denna öfverenskommelse, men de förmådde ej rubba den, ty sjelfve voro Ramn och Gunnlög allt för lystne efter att träffas. Dessutom måste allt gå, som ödet utstakat det.

6.

Gunnlögs och Ramns tvekamp i Norge.

Om Ramn berättas det, att han i Leroviken gjorde sitt skepp färdigt att gå till sjös. Tvenne hans fränder, Grim och Olof, utmärkte män, gingo om bord med honom. All hans ätt på Island kände förlusten stor, när han stod redo att draga bort; men han sade sine fränder, att han stämt Gunnlög till holmgång derför, att han alls ingen fröjd hade af sitt gifte med Helga, och en af dem *måste* vika för den andre, han eller Gunnlög.

Derefter gaf han sig med sitt följe till hafs.

De landade vid Trondhjem och stannade der vintern öfver utan att spörja något till Gunnlög, och de bidade förgäfves sommaren ut. Nästa vinter vistades Ramn i den köping, som heter Levanger.

Samman med Hallfred vandrådaskald gjorde Gunnlög ormtunga ett skepp segelklart norr ut vid Melrackaslätten. De blefvo mycket sent färdige att lägga ut. Om sider lemnade de land, när förlig vind gafs, och nådde kort före vintern fram till Orkenöarna.

Der var Gunnlög åter Sigurd jarls gäst, till dess han om våren drog med honom ut i härnad. De härjade vida om kring Söderöarna och Skottlands fjärdar. De höllo många slag, och öfver allt var Gunnlög den käckaste kämpen bland alla, oförsagd och uthållig. Tidigt på sommaren vände jarlen åter hem, och Gunnlög skildes från honom med stor vänskap. Han steg om bord med några köpmän och seglade till Norge.

Här infann han sig hos Erik jarl i Lade och vardt vänligt mottagen. Jarlen hade redan sport allt det, som timat mellan honom och Ramn, och han sade Gunnlög, att han förbjöd dem holmgång i Norges rike. Gunnlög genmälte blott, att slikt ju stode i jarlens magt, och han stannade qvar öfver vintern, jemnt mycket ordkarg.

En dag på våren gick Gunnlög samman med sin frände Torkel svarte ut ifrån jarlsgården. Då de gått en stund, sågo de på slätten framför sig en krets män. De vandrade dit, och inom ringen stodo två fullväpnade män och fäktade lustigt med hvarandra. Man ropade der i flocken på Gunnlög och på Ramn, och det sades, att isländingarne höggo just ej så dråpligt, och att de voro sene att minnas sina ord. Gunnlög fann lätt, hvem gycklet gälde, och kände svårt det stora hån, här hördes. Han gick bort tigande.

Kort tid efter sade han jarlen, att han ej längre mägtade lida hans hirdmäns spott och löje för den sak, han hade med Ramn Anundsson, och han bad honom gifva sig en vägvisare in till Levanger. Jarlen hade nyss hört, att Ramn dragit bort derifrån och gifvit sig öster ut mot Svitjod, och derför gaf han Gunnlög orlof att fara och lemnade honom tvenne ledsagare på färden.

Med sex mans följe drog Gunnlög in till Levanger. När han kom dit om qvällen, fick han veta, att Ramn på morgonen farit med fyra mans följe derifrån. Han drog då till Veradalen, och han kom alltid om aftonen dit, der Ramn öfvernattat. Så fortsatte han färden,

till dess han nådde Sula gård, den sista i dalen. Derifrån hade Ramn äfven farit på morgonen. Då ville Gunnlög icke rasta mera utan satt till häst natten i ända.

I morgonbräckningen fingo de begge sigte på hvarandra.

Ramn hade då hunnit till den slättmark, som kallas Glepnesmarken, och som breder sig fram emellan tvenne sjöar. I den ena går ett litet näs ut, som heter Dinganäs. Der stannade Ramn med sine fyra följeslagar. Bland dem voro hans fränder Grim och Olof.

Då Gunnlög nått fram, sade han:

»Väl är det, att vi om sider träffats.»

Ramn sade sig ej heller vilja lasta mötet och bad honom strax bestämma, om de skulle slås alle eller blott de två till samman. Gunnlög svarade, att honom vore det lika kärt, hvilket än skedde. Då förklarade Ramns fränder Grim och Olof, att de ej ville sitta syslolöse och se på, huru de begge kämpade; och Torkel svarte, Gunnlögs frände, instämde. Gunnlög vände sig då till jarlens begge män och sade:

»I skolen hålla eder undan striden och sedan vittna om dess utgång.»

De drogo sig till baka.

Sedan gingo de andre emot hvarandra, och de slogos käckt alle.

Grim och Olof vände sig begge emot Gunnlög, och deras kamp slöts så, att han drap dem men vardt sjelf icke sårad. Detta sannar skalden Tord Kolbensson i ett qväde, som han diktat om Gunnlög ormtunga.

Under tiden drabbade Torkel svarte och Ramn i hop. Torkel föll för hans hugg och lät sitt lif.

Till sist voro alle följesmännen fallne.

Då gingo Gunnlög och Ramn hvarandra in på lifvet med stora hugg och dristiga utfall; och de voro allt hetsigare. Gunnlög förde det svärd, som Englands konung skänkt honom, och

som var ett ypperligt vapen. Han gaf om sider Ramn ett så väldigt hugg, att ena foten rök af. Ramn föll dock icke men snodde sig hän till en trästubbe, som han stödde stumpen emot.

»Nu är du icke kampför längre», sade Gunnlög, »och jag vill icke slåss mera med dig — en krympling!»

»Sant är det», svarade Ramn, »att jag kommit svårt till korta i kampen, må hända skulle jag ha godt af, om jag finge något att dricka.»

»Svik mig då ej», sade Gunnlög, »i fall jag bringar dig vatten i min hjelm!»

»Jag skall icke svika dig», svarade Ramn.

Då gick Gunnlög hän till en bäck, fylde hjelmen med vatten och räckte den åt Ramn. Han sträckte ut venstra handen för att taga emot den, men i det samma högg han med den högra Gunnlög i hufvudet, så att der vardt ett gapande sår.

»Illa svek du mig nu», utbrast Gunnlög, »och du skickade dig omanligt, då jag litade på dig.»

»Sant är det», genmälte Ramn, »men jag högg, enär jag icke unnar dig Helga den fagras famntag.»

Och de kämpade åter häftigt. Om sider vardt det så, att Gunnlög fick magt med Ramn, och lifvet gick ur honom.

Då trädde jarlens båda män fram och förbundo såret i Gunnlögs hufvud. Han satt under tiden och qvad denna visa:

Ramn, den raske kämpen,
Ryggat ej för huggen.
Mig i dag han modigt
Mött med dragen klinga.
Ha i tidig timme
Tindrat hugg kring Gunnlög.
Doft kring Dinganäset
Dån af sköldar ljudit.

Männen jordade de döde, lyfte Gunnlög upp på hans häst och förde honom med sig ned till Levanger.

Der låg han i tre dagar och fick all tjenst af presten. Sedan dog han och vardt begrafven invid kyrkan.

Alla tyckte det vara stor skada, att de begge, Ramn och Gunnlög, lemnat lifvet efter allt, som timat mellan dem.

Innan dessa tidender spordes hit ut till Island, hade Illuge svarte om sommaren en dröm hemma på Gilsbacke. Han tyckte sig i sömnen se Gunnlög komma mot sig. Han var mycket blodig, och han sjöng för honom en visa. När Illuge vaknade, mindes han den, och han qvad den sedan för andra:

Väl af Ramn var vapnet
Hvässt — det fick jag röna.
Raskt från qvinnorånarn
Rök dock starka benet.
Plats i Gunnlögs panna
Plöjde sig hans vapen:
Rikt ur röda fåran
Rann åt örnen blodet.

Samma natt hände sig söder ut på Mossfjell, att Anund drömde, det hans son Ramn visade sig för honom helt och hållet höljd i blod. Han qvad denna visa:

Kring mig svala svärdshugg
Susat, tills jag blödde.
Stora hugg ha stannat
Starkt i sköldar fjerran.
Blod ur bleknad kämpe
Blodig korpflock druckit.
Glupske fåglar glammat
Gladt i sårens bäckar.

Nästa sommar sade Illuge svarte på Altinget till Anund:

»Hvad vill du lemna mig i böter för sonen min, som Ramn, din son, svek emot all gifven tro?» Anund svarade:

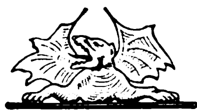
»Icke menar jag mig vara pligtig att böta — efter all den smärta, som ock vållats mig af deras strid; men ej vill jag bedja om någon bot för *min* son.»

»Då skall till slut någon af dine fränder eller ättmän få umgälla det», sade Illuge.

Och efter tinget var Illuge under hela sommaren mycket tungsint.

Då hösten kommit, red han från Gilsbacke gård med ett följe af trettio man och kom bittida en morgon till Mosstjell. Anund räddade sig med sine söner in i kyrkan, men Illuge tog tvenne hans fränder och lät dräpa den ene och hugga fötterna af den andre. Derefter red han åter hem, och aldrig kräfdes af Anund skadestånd för detta.

Men Illuges son Hermund, som tog brodern Gunnlögs död mycket när sig, menade, att full hämd ännu ej var tagen. En vårdag red han norr ut till Rutafjärden, der Anunds brorson Ramn, en god farman, hade sitt skepp förtöjdt. Hermund såg honom uppe i land samman med sitt skeppsfolk, och han red strax fram och lade spjutet genom honom samt vände sedan hem igen. Och Ramns män stodo blott och sågo förvånade efter honom. För detta dråp gåfvos ej heller böter. Och härmed slöts all ofred mellan Gunnlögs och Ramns fäder, Illuge svarte och Anund på Mossfjell.

7.

Helgas andra giftermål och död.

är en tid lidit, gifte Torsten Egilsson sin dotter Helga med en man, som hette Torkel Hallkelsson.

Hon for hem med honom till hans gård i Röndalen, men hon kom ej att hålla mycket af honom, ty Gunnlög gick henne aldrig ur tankarne, fastän han var död, och dock var Torkel en rask och rik man och en god skald. Och de hade icke så få barn samman.

Helgas största glädje var att veckla ut för sig den kappa, hon fått af Gunnlög; och sedan hon det gjort, stod hon och såg länge på den.

En gång kom svår sjukdom in i hennes och Torkels gård, och många lågo der och tärdes länge. Äfven Helga vardt sjuk men gick dock uppe.

En lördags afton satt hon i hvardagssalen, och hon hvilade hufvudet mot sin husbondes knä. Hon lät sända efter kappan, Gunnlögs gåfva. När hon fått den, satte hon sig upprätt och bredde den ut framför sig och stirrade en stund på den. Så sjönk hon till baka i husbondens famn och var död. Han qvad då denna visa:

Här i famn jag håller
Husfrun död — den goda.
Hennes lif att lyktas
Lätt fick Gud i höjden.
Hvad hon led, den väna,
Varit tungt för henne.
Ännu tyngre är mig
Ensam dock att lefva.

Helgas lik fördes till kyrkan, och Torkel bonde bodde ensam qvar på sin gård. Hennes död gjorde, som naturligt var, stort intryck på alla.

Här slutar denna saga.

BERÄTTELSEN OM TORSTEN STAFHUGG.

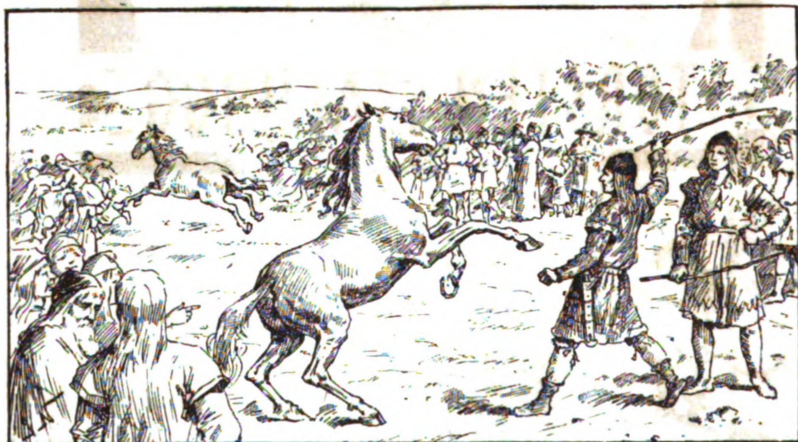
BERÄTTELSEN OM TORSTEN STAFHUGG

Söndalen bodde en man, som hette Toraren. Nu var han gammal och svagsynt. I sin ungdom hade han varit en vildsint viking och var ännu svår att handskas med, fastän han var till åren. Hans son hette Torsten, en högrest man, stark och betänksam. Med sådan drift skötte han sin faders gård, att tre andre mäns arbete ej kunnat vara till större gagn. Toraren var skäligen obemedlad, men en stor samling vapen hade han. Samman med sonen egde han en del hästflockar, och de hade sin mesta utkomst deraf,

att de sålde afveln, ty deras hingstar gåfvo ej andra efter hvarken vid ridt eller i kamp.

En dag kommo Torsten och en man, som hette Tord, öfver ens om att hetsa till kamp ett par unga hingstar. Tord var i tjenst hos den mägtige höfdingen Bjarne Brodd-Helgesson på gården Hof och hade vården om hans ridhästar. Derför kallades han hästkarlen. Han var en stor bråkmakare, och många fingo ock förnimma, att han var en stormans tjenstekarl, men sjelf var han ej mera värd för det, och ej heller vardt han för den skull mera afhållen.

Då Torsten och Tord hetsat hingstarne samman, ville den senares bita sämst ifrån sig. När Tord såg honom ligga under, slog han Torstens hingst ett väldigt slag på mulen, hvarpå Torsten gaf i blinken Tords häst ett ännu hårdare hugg. Då sprang den hästen bort, och folket, som stod deromkring, uppgaf högljudda rop. I det samma slog Tord till Torsten med häststafven. Den tog i ena ögonbrynet och ref det ned öfver ögat. Torsten skar ett stycke af blusfliken, band dermed upp ögonbrynet och låtsade, som om intet förefallit. Han bad, att man skulle förtiga

detta för hans fader. På platsen talades ej heller mera härom. Blott tvenne män, Torvald och Torhall, som voro i kost hos höfdingen Bjarne, och som plägade sladdra lifligt om allt, hvad de hörde i häradet, gycklade öfver det skedda och gåfvo Torsten tillnamnet stafhugg.

Om vintern kort före jul stodo qvinnorna i Söndalen tidigt upp till arbetet. Äfven Torsten steg upp, bar in hö och lade sig sedan till hvila på bänken. Då kom hans fader, gubben Toraren, in i rummet och sporde, hvem der låg. Torsten gaf sig till känna.

»Hvi är du så bittida på benen, son?» sporde gubben.

»Det är ej just många här på gården, som jag skulle kunna lägga arbetet på», sade Torsten.

»Värker det ej i pannbenen, min son?», frågade den gamle Toraren.

»Det förnimmer jag ej något till», svarade han.

»Hvad har du att berätta mig, min son», fortsatte Toraren, »om hästhetsningen i somras? Vardt du ej slagen sanslös som en hund, frände?»

»Ingen ära», genmälte Torsten, »tyckes mig ligga i att hellre kalla detta ett hugg än en träff.»

»Ej hade jag väntat mig ega en feg son», utbrast gubben.

»Säg härom, fader», svarade Torsten, »blott *det*, som efteråt synes dig ej vara för mycket sagdt.»

»Så starka ord som dem, jag har i sinnet, vill jag här ej bruka», sade Toraren.

Då sprang Torsten upp, grep sina vapen och lemnade gården. Han gick vägen fram till stallet, hvari Tord skötte om höfdingen Bjarnes hästar. Då Torsten stod framför honom, sade han:

»Jag ville veta, gode Tord, om det var af våda du högg till mig i somras på hästtinget eller — har slikt skett med din vilje?»

»Eger du två munnar», svarade Tord, »så sväng tungan om en gång i hvarje och kalla det i den ene vådaverk, om du så

vill, men i den andre allvar, och härmed har du de böter, du af mig kan få.»

»Bered dig på, att jag troligen icke kräfver dem oftare», utbrast Torsten.

Han sprang på Tord och gaf honom ett banehugg. Derpå gick han hän till boningshuset på Hof, träffade en qvinna ensam ute och sade till henne:

»Säg Bjarne, att boskap stångat hans hästsven Tord, och att han väntar i stallet på honom, tills han sjelf kommit dit.»

»Hasta du hem, man», sade hon; »jag skall säga honom det, när jag för godt finner.»

Torsten drog hem, och qvinnan gick till sitt arbete.

När höfdingen Bjarne satt till bords öfver dagvarden, sporde han, hvar Tord vore, och man svarade honom, att han visst gått ned till hästarne.

»Hem hade han nog kommit», sade Bjarne, »i fall han varit oskadd.» Då tog qvinnan, som Torsten råkat, till orda:

»Sant är, hvad man ofta sagt om oss qvinnor, att mycket vett skall man ej söka hos oss. Hit kom Torsten stafhugg i morse och sade, att boskap stångat Tord, så att han ej kunde reda sig sjelf, men jag nändes ej då att väcka dig, och se'n flög mig alltsamman ur minnet.»

Bjarne steg upp från bordet, gick ned i stallet och fann der Tord ligga dräpt. Derpå jordades han, och Bjarne redde till mål emot Torsten, som blef dömd fredlös för dråpet. Han stannade dock qvar hemma i Söndalen och arbetade för sin fader. Bjarne lemnade honom i ro.

Om hösten satt folket på Hof och svedde fårhufvud öfver elden.* Bjarne låg utanför vid husväggen och lyssnade till samtalet derinne. Bröderne Torhall och Torvald yttrade:

* Det samma göres om hösten ännu på Island: vid ett ansenligt bål sveder man ullen af samtliga fårhufvuden från hela slagttiden, och man underlåter ej att då njuta värmen och få sig ett lifligt samtal. Nästa dag hålles på de kokta hufvuden gille för hela familjen.

»När vi gåfvo oss i kost hos den väldige Kamp-Bjarne, anade oss icke, att vi här skulle sveda lamhufvud, under det Torsten skoggångsman der borta i Söndalen håller på med hammelhufvud. Bättre hade det varit, om han, Bjarne, varit något mera skonsam mot sina fränder i Bödvarsdalen, der han drap sin egen morbror, och sedan ej låtit den biltoge i Söndalen bära hufvudet lika högt som han sjelf, men de flesta varda försagde, när de sjelfve känna såren svida, och ej bli vi kloke på, när han ärnar två denna fläck bort från sin ära.» En af männen genmälte:

»Det är värre att tala slikt än att tiga stilla, och troligen ha trollen vridit tungorna ur led på eder, men vi tro, att Bjarne ej nännes taga stödet bort från hans blinde fader Toraren och de andra hjelplöse der borta i Söndalen. Och skulle det undra mig, om I ofta kommen att sveda lamhufvud här eller skräfla om det, som skett i Bödvarsdalen.»

Man satte sig till bords, och man gick till sängs utan att märka på Bjarne, att han hört det sagda.

Nästa morgon väckte han bröderne Torhall och Torvald och bjöd dem rida hän till Söndalen och derifrån bringa honom vid nio-tiden Torstens hufvud, skildt från bålen — »och finner jag», tillade han, »eder dugligast till att tvätta bort en fläck från min ära, i fall jag ej sjelf skulle ha krafter dertill.»

Nu menade de sig för visso ha sagt för mycket men drogo dock å stad till Söndalen. Torsten stod ute i dörren och hvässte ett kortsvärd. När de nått fram, frågade han dem efter deras ärende. De sade sig skola leta efter några hästar, och Torsten menade, att de ej behöfde söka så länge efter dem, då de vore der borta vid gärdesgården.

»Osäkert är», sade de, »att vi finna dem, så vida du ej närmare visar oss vägen till dem.»

Torsten trädde då ut, och när de kommit ned till gärdesgården, svängde Torvald sin yxa och störtade in på honom. Torsten stötte med handen till honom, så att han tumlade om-

kull, derpå dref han sitt kortsvärd genom honom. Då ville äfven Torhall hugga till Torsten, men det gick honom som brodern. Torsten band dem sedan fast på hvar sin häst, lade tömmarne upp om hästarnes halsar, ledde dem ut på vägen, och gingo de så hem till Hof. Några tjenstkarlar, som voro ute vid gården,

gingo in och sade Bjarne, att Torvald och hans broder hemkommit, samt att de ej gjort sin färd förgäfves. Bjarne gick ut och såg strax, hur allt stod till, men lät ej många ord undfalla sig. Han lät jorda de dräpte, och allt var lugnt, tills julen lyktats.

En afton, då Bjarne och hans husfru Rannveg gått i säng, sade hon:

»Hvad tänker du man nu för tiden talar oftast om här i häradet?»

»Det vet jag ej», svarade Bjarne; »månges ord synas mig icke värda att akta på.» Hon genmälte:

»Mest språkas det nu för tiden om, att man ej tror sig veta, hvad Torsten stafhugg skulle kunna göra för ett dåd, det du funne värdt hämd. Han har nu dräpt trenne af dine huskarlar, och dine tingmän mena sig ej ha stor utsigt till stöd hos dig, om detta varder ohämnadt. Ja, du sitter, underligt nog, med händerna i skötet.»

»Nu kommer det fram», sade Bjarne, »som sagdt är, att ingen tager som varning annans vånda, och hörsamma skall jag din maning, fastän ingen af de dräpte fallit saklös för Torsten.»

De slöto sitt samtal och sofvo natten ut. Om morgonen vaknade Rannveg, då Bjarne tog ned från väggen sin sköld. Hon sporde, hvart hän han ärnade sig.

»Nu skall det afgöras», svarade han, »hvem den ansenligaste är, jag eller Torsten i Söndalen.»

»Hur mänstark ämnar du fara?» frågade hon.

»Ej drager jag med stort följe emot Torsten», svarade han, »jag går ensam.»

»Vedervåga icke ditt lif», utbrast hon, »under den hiskliges hugg!»

Bjarne återtog:

»Nu sannas det, att du är lik de qvinnor, som ena stunden gråta öfver det, hvartill de egga den andra. Länge tål jag tidt tillmälen både af dig och andra, men till intet tjenar det att söka hålla mig till baks, när jag *vill* fara.»

Bjarne drog till Söndalen. Torsten stod i dörren, och de vexlade några ord med hvarandra. Bjarne sade:

»Du skall i dag gå till enviges med mig, Torsten, på denna kulle, som här är i tunet.»

»Mig brister allt för en tvekamp med dig», svarade Torsten, »men så snart skeppen börja gå mellan landen, skall jag lemna

Island, ty jag vet af ditt ädelmod, att du skall gifva min fader arbetshjelpen, när jag är borta.»

»Nu gagnar det ej att vägra», sade Bjarne.

»Du får dock först låta mig träffa min fader», sade Torsten.

»Väl får du det», svarade Bjarne.

Torsten gick in och sade sin fader, att Bjarne höfding kommit och bjudit honom tvekamp. Gubben Toraren yttrade:

»En hvar, som håller strid med en mägtigare man, den han dertill bragt någon skam öfver, och som sitter i samma härad som han, kan vänta, att han der ej kommer att slita många blusar, och jag kan ej komma att sörja dig, ty du har mycket förgått dig. Tag nu dina vapen och värj dig så manligt, du mägtar! En gång ha de dagar i mitt lif varit, då jag ej skulle krökt mig för en sådan som Bjarne — är han dock den ypperste kämpe! Och bättre tyckes det mig också att mista dig än att ega en feg son.»

Torsten gick ut. De drogo sig sedan upp på kullen och började slåss med kraft. Begges rustningar blefvo hardt när sönderhuggna. Då de länge kämpat, sade Bjarne:

»Mig törstar nu, ty jag är ovanare än du vid detta arbete.»

»Gå hän till bäcken», svarade Torsten, »och drick.»

Bjarne gjorde så och lade svärdet ned bredvid sig. Torsten tog upp det, såg på det och sade:

»Det svärdet torde du ej haft med dig i Bödvarsdalen, der väl dine fränder fått fresta ett hvassare.»

Bjarne svarade intet. Sedan gingo de åter upp på kullen och slogos igen en stund. Bjarne fann mannen vara kampkunnig och stå fastare för hugg, än han trott.

»Mångt händer mig i dag», sade han, »nu ha mina skoremmar lossnat.»

»Bind dem då», sade Torsten.

Bjarne lutade sig ned, men Torsten gick in i huset och hade ut med sig två sköldar och ett svärd. Han trädde upp på kullen till Bjarne och sade:

»Här har du en sköld och ett godt svärd, som fader min sänder dig, och skall det svärdet ej varda slöare i huggen än det, du hittills fört. Jag är heller icke hågad att nu mera stå värnlös under dina hugg, men helst ville jag nu dock lykta denna lek, ty jag är rädd för, att segern är förbehållen din goda, ej min dåliga lycka, och är en hvar mån om lifvet, i fall han blott sjelf får något råda.»

»Nu båtar det ej att söka bedja sig fri», svarade Bjarne; »än skall här slåss.»

»Jag vill ej hugga först», sade Torsten.

Då högg Bjarne hela skölden ifrån Torsten, men derpå högg ock denne bort Bjarnes.

»Nu hugges här godt», sade Bjarne.

»Ej gaf ditt hugg efter», svarade Torsten. Bjarne yttrade: »Bättre biter nu det vapen, du ändock haft hela tiden.»

»Helst ville jag dock slippa att med ett missdåd göra mig sjelf förtret, om jag så kunde», svarade Torsten, »och det är med rädsla, jag kämpar med dig. Ännu en gång önskar jag, att du afgör allt mellan oss.»

Nu egde Bjarne att hugga, och de stodo der begge blottade. Han sade:

»Det är ett nedrigt köp att gälda god gerning med usel. Jag tror mig ha fått för mina tre huskarlar full betalning med dig ensam, i fall du vill vara mig trogen.»

»Mera än en gång», genmälte Torsten, »har det i dag så träffat sig, att jag kunnat svika dig, i fall mitt onda öde varit din lycka öfvermägtigt; och jag skall icke svika dig.» Bjarne sade:

»Jag ser, att du är en man för mer än andra, men du må låta mig gå in till din fader och förtälja honom hvad mig lyster.»

»För mig gånge du gerna», svarade Torsten, »men far varsamt fram.»

Då gick Bjarne in till sängrummet, hvari den gamle gubben Toraren låg. Han sporde hvem der kom, och Bjarne namngaf sig. »Hvad har du för nytt att förkunna, gode Bjarne?» frågade gubben.

»Din son Torstens fall», svarade han.

»Slog han något ifrån sig?» sporde Toraren.

»Ingen man har jag tänkt mig i vapenskifte flinkare än Torsten, din son», svarade han.

»Underligt är det ej», återtog Toraren, »att du var svår att slåss med i Bödvarsdalen, när du nu fått magt med min son.»

Bjarne sade:

»Jag vill bjuda dig hem till min gård Hof, och skall du sitta der i högsätet gent emot mig, så länge jag lefver. Jag skall vara dig i sons ställe.»

»Jag har det just som de», sade Torsten, »hvilke ej äro oafhängige män, och ofta varder den fåkunnige glad öfver löften. Men de löften, hvarmed I, höfdingar, viljen trösta mannen efter slik händelse som denna, äro blott sådana, att de skänka en månads ro; sedan hållas vi icke för mer än andra fattighjon, men dermed svinner ej snabt vår sorg. Dock kan den, som tager emot ett handslag af en sådan man som du, vara till freds med sin lott, hvad helst än har timat. Derför vill jag ock hafva ditt handslag på detta löfte, och kom hit till mig in i rummet. Du är nödd att komma nära, ty gubben skälfver helt ned i fötterna af ålderdom och ohelsa, och det är ej heller utan, att sonens död gått honom till sinnes.»

Bjarne gick nu in i rummet och tog gubben Torarens hand. Han märkte då, att denne fingrade på ett kortsvärd, hvarmed han ärnade stöta till honom. Han slog handen undan och sade:

»Usle gubbe, nu skall det gå dig, som du förtjenat. Torsten, din son, lefver, och han skall fara med mig hem till Hof, men

du skall i sonens ställe få trälar till hjelp här på gården, och dock skall intet fattas dig, gubbe, så länge du lefver.»

Sedan drog Torsten hän till Hof med Bjarne och var hos honom ända till sin död; och ej mången ansågs som hans like i ädelmod och käckhet.

Bjarnes anseende höll sig äfven; han vardt dess mera vänsäll och saktmodig, ju äldre han vardt. Han var den bäste, hvar helst det gälde, i nöd och fara, och han blef under sin sista lifstid en starkt troende kristen. Han drog utomlands och gaf sig på pilgrimsfärd till Rom. På den resan dog han. Han ligger begrafven i den stad, som heter Valeri, och som är en stor stad. Han hade ock barnalycka: från honom stamma månge af Islands stormän, bland dem sagoskrifvaren Snorre Sturluson.

RAMNKEL FRÖS-GODES SAGA.

I.

Hallfred och hans son Ramnkel bosätta sig på Island.

Under Harald hårfagres dagar kom ut till Island en man, som hette Hallfred. Om bord på hans skepp voro hans husfru och sonen Ramnkel.

Han satte bo i Breddalen söder om Fljotsdalshäradet.

Ramnkel var då femton år gammal, en förhoppningsfull och flink sven.

Våren efter sin hitkomst flyttade Hallfred med allt sitt följe norr ut öfver heden och slog sig ned i gården Getdal. En natt drömde han, att en man kom till honom och sade:

»Der ligger du, Hallfred, och ser dig icke för. Bryt upp och drag vester ut öfver Lagarfljot. Der väntar dig all din lycka!»

Han vaknade, bröt strax upp och drog fram öfver Rangå i Tunga. Han nedsatte sig på det ställe, som allt sedan heter Hallfredsstad. Der bodde han, tills han vardt en gammal man.

På Getdal lemnades qvar en get och en bock, och samma dag Hallfred drog sina färde, föll ett fjällskred öfver gården och förgjorde de begge djuren. Deraf har dalen sitt namn.

Ramnkel hade för sed att sommartiden rida omkring på hedarne, som breda sig emellan Fljotsdalen och Jökeldalen. Denna var redan bebygd ända upp till bron, som vid den tiden var slagen öfver elfven.

Ramnkel red en gång upp längs med Fljotsdalshäradet och

såg, huru en öde dal sträckte sig ifrån Jökeldalen längre in i landet. Den tycktes honom mera värd att bebo än andra dalar, han hittills sett. Då han kom hem, bad han sin fader skifta det gods, de hade till samman, ty han ville i den funna dalen bygga sig en gård. Fadern gjorde honom till viljes, och han reste sig der en gård, som han kallade Adalbol. Dalen heter sedan Ramnkelsdalen. Då han efter öflig sed lagt under sig landet rundt omkring, lät han timra upp ett resligt gudahus och redde till ett stort offergille.

Ramnkel höll ingen så kär som guden Frö. Honom gaf han hälften af allt det dyrbaraste, han egde.

Han hade en klenod, som han satte högre än de andra. Det var en hingst, till färgen brun, med en svart strimma längs ryggen. Honom gaf han namnet Fröfaxe, ty han lät sin vän guden hafva honom i samego med sig. Sådant tycke fäste han vid denne häst, att han gjorde ett löfte att varda den mans bane, som red honom mot hans vilje.

Han bebygde hela dalen och skänkte med sig land åt månge; men deras öfverherre ville han vara, och han gjorde sig ock till deras gode. Så fick han tillnamnet Frösgode.

Han var en mycket omedgörlig men dugande man.

Jökeldölerne tvang han in under sitt höfdingskap: mot sina egne män var han god och blid, men emot dem var han sträng och hård.

Ofta fick man alls icke sin rätt af honom; och städse stod han i envig, men aldrig gaf han böter för någon. Det förmådde honom ingen till, hvad han än hade gjort.

Fljotsdalshäradet var tungt att färdas igenom: det var stenigt och sumpigt. Dock redo Ramnkel och hans fader Hallfred ständigt på besök till hvarandra, ty sämjan var god emellan dem.

2.

Ramnkel fäller Ejnar Torbjörnsson.

Ramnkelsdalen bodde på gården Hol en bonde, som hette Torbjörn. Gården låg gent emot Adalbol. Torbjörn egde ringa gods och en stor barnflock.

Hans äldste son hette Ejnar. Han var en högrest och hurtig sven.

En vår sade Torbjörn till honom, att nu skulle han söka skaffa sig någon tjenst.

»Ty jag tarfvar icke mera arbetshjelp», sade han, »än den, som det andra folket här kan lemna. Lätt varder det dig att få en plats, så flink som du är. Det är ej af kärlekslöshet, jag nu beder dig draga dina färde, ty af alla mina barn är du mig till största gagn; förr vållas min bön af fattigdom och oförmåga. Snart varda mina andra barn arbetsföra, och du kan förr få dig en tjenst än de.»

»Detta säger du mig väl sent», svarade Ejnar, »ty nu hafva alla fäst sig till de bästa tjensterna, och föga fägnar det mig att taga emot hvad andra ratat.»

Ejnar tog en häst och red bort till Adalbol.

Ramnkel satt inne i stugan. Han helsade honom gladt och vänligt.

Ejnar anhöll om tjenst hos honom.

»Hvarför kommer du så sent med din åstundan?» sade Ramnkel. »Dig skulle jag främst hafva tagit emot. Men nu har jag städt alla mina hjon. Blott en syssla står åter, och den vill du väl icke ha.»

Ejnar sporde, af hvad slag den vore.

Ramnkel sade sig ännu ej ha städslat någon fårherde: han hade bruk för en dugtig karl.

Ejnar genmälte, att han ej skötte om, hvad slags arbete honom gafs, vare sig det vardt detta eller något annat, blott han finge två halfårs underhåll.

»Då skall jag strax säga dig mina vilkor», återtog Ramnkel. »Du har att drifva femtio mjölkfår till säters och skoga hem all sommarveden. Detta skall du göra för din bergning i tvenne halfår. Dock har jag ännu ett aftal att göra med dig, liksom jag redan gjort ett sådant med mina andre herdar. Hingsten Fröfaxe går framme i dalen med sin stoflock. Om honom skall du hålla vård både vinter och sommar. För en sak varnar jag dig nu: sätt dig aldrig på hans rygg, i hvad trångmål du än är, ty dyrt har jag svurit den mans död, som rider den hingsten. Tolf ston följa honom; hvilket af dem, du vill nyttja, står dig till tjenst dag och natt. Gör nu som jag sagt dig, ty det är ett gammalt talesätt, att den icke vållar, som varnar. Nu vet du, hvad jag äskar.»

Ejnar svarade, att ingen så orimlig lust skulle falla på honom som att rida en häst, den man förbjudit honom att sitta på, helst då andra funnos att rida.

Han for hem efter sina kläder och bragte dem till Adalbol. Sedan flyttade man med boskapen till den säter framme i Ramnkelsdalen, som heter Stentegssätern.

Ejnar hade ända fram till midsommar sådan lycka med fåren, att ej ett enda blef borta för honom; men snart miste han på en

natt trettio. Han letade på alla gräsmarkerna vida omkring men fann dem ej. Nästan en hel vecka var flocken borta.

En morgon gick han bittida ut. All sunnandimman hade lyft sig, och duggregnet hade upphört. Han hade med sig sin staf, ett betsel och en sadelfilt.

Han vadade öfver Stentegsån, som rann förbi sätern. På sandbankarne längs åbrädden låg den fårflock, som om aftonen varit hemma. Han dref den till baka till sätern och drog sedan ut att söka efter den andra, som han saknade. Då såg han hästflocken stå vid åkanten.

Han fick i sinne att taga en af hästarne och rida på den, ty då kunde han komma fortare omkring i nejden.

Då han hunnit fram till dem, jagade han dem framför sig; de voro nu mycket skygga, men eljes plägade de ej draga sig undan för någon. Blott Fröfaxe stod stilla och lugn, som om han vore gräfd fast i jorden. Morgonen led, och Ejnar tänkte, att Ramnkel ej skulle få veta, att han red hingsten. Han tog i den, betslade den, lade filten på dess rygg och satte sig upp. Han red upp längs Stenåklyftan, upp till jöklarne, sedan vester ut hän, der Jökelelfven forsar fram under isskredet, och så längs vattnet ned till Röksätern.

Vid sätrarne sporde han alla herdar, om de sett den saknade fårskocken, men ingen hade sett den.

Från dagbräckningen ända till midafton red Ejnar Fröfaxe. Med brådskande fart bar den honom vida omkring. Det var en mägta rask häst.

Nu föll det Ejnar in, att tid var för honom att drifva hem till fållorna de får, som voro vid sätern.

Han red öster ut öfver åsarne till Ramnkelsdalen. Då han kom ned till Stentegen, hörde han ett bräkande inne ifrån klyftan, som han förut ridit förbi. Han vände hingsten dit, och trettio får sprungo emot honom, samma flock, som varit borta hela veckan.

Sedan dref han dem in i fållorna till samman med de andra.

Hingsten var alldeles våt af svett, så att det dröp ur hvarje hår. Den var öfverstänkt af lera och trött och flåsade våldsamt. Den rullade sig tolf gånger på marken och gnäggade sedan skarpt till. Derpå gaf den sig af i fyrsprång utmed sätergatan. Ejnar hastade efter och sökte att komma framom den för att gripa den och föra den till baka till de andra hästarne; men den var så skygg, att Ejnar ej kunde komma den när.

Den lopp ned igenom dalen och saktade ej farten, förrän den var hemma vid Adalbol.

Den stannade framme vid dörren. Der gnäggade den högt till.

Ramnkel satt då till bords. Han bjöd qvinnan, som passade upp honom, att gå bort till dörren.

»En häst gnäggade», sade han, »det lät, som om det vore Fröfaxe.»

Hon gick hän i dörren och såg hingsten stå der mycket illa tillsölad. Hon sade Ramnkel, att Fröfaxe var utanför, ömklig att se.

»Hvad mån bussen vill, efter som han söker hemmet?» yttrade Ramnkel. »Det bådar intet godt.»

Han gick ut, och då han såg Fröfaxe, sade han:

»Det smärtar mig, att man så farit med dig, fosterson; men ditt vett hade du hemma, då du visste att säga mig till. Detta skall varda hämnadt, och vänd du nu om till din stoflock!»

Hästen gick strax uppåt dalen till baks till de andra.

Ramnkel gick i säng och sof hela natten. Men om morgonen lät han sadla sig en häst och red upp till sätern.

Han red i blå kappa och hade ej annat vapen med sig än den yxa, han höll i handen.

Ejnar hade nyss drifvit fåren in i fållorna. Han låg nu vid stengärdsgården och talde dem.

Qvinnorna voro i färd med att mjölka. Alla helsade de Ramnkel. Han sporde, hur det gick dem.

»Mig har det gått illa», sade Ejnar, »ty trettio får saknade jag i nästan en hel vecka. Men nu äro de funna.»

Ramnkel svarade, att slikt brydde han sig ej om.

»Fåren ha dock ej lupit ifrån dig så ofta som väntas kunde», sade han; »men har intet värre timat? Red du mån tro ej i går Fröfaxe?»

Ejnar genmälte, att det ville han alls icke bestrida. Ramnkel återtog:

»Hvarför tog du den häst, du ej eger rätt att rida, då det dock fans många nog, som du fått lof att sätta dig upp på? För en gångs skull hade jag väl kunnat tillgifva dig, om jag ej svurit en så dyr ed. Dock har du väl vidgått, hvad du gjort.»

För den tros skull, att det ej blifver något dugande af de män, som svika ett gifvet löfte, sprang Ramnkel strax ned af hästen, for mot Ejnar och gaf honom banehugget.

Derefter red han hem till Adalbol och förtalde der det skedda. Han sände strax en annan man å stad att vakta boskapen.

Ejnars lik lät han föra hän till den gräsbrink, som ligger vester om sätern. På grafhögen reste han ett stenröse. Det kallades Ejnarsröset.

När solen står midt öfver det, har man midafton på sätern.

3.

Ramnkel mister gård och höfdingskap.

Borta på Hol sporde Torbjörn sin son Ejnars fall. Det budskapet tog han sig mycket när.

Han sadlade sin häst, red öfver till Adalbol och bad Ramnkel om böter för sonen. Han genmälte, att denne ej var den ende man, han dräpt.

»Det är dig icke obekant», sade han, »att mig brister all lust att gälda böter för fäld man; och mänge hafva härmed måst sig nöja. Dock vill jag medgifva, att detta tyckes mig vara ett bland de värsta dråp, jag gjort mig saker till. Min granne har du varit i lång tid; och du har täckts mig väl; vi ha ock alltid varit till freds med hvarandra; och icke skulle lapprisaker hafva stört det goda förhållandet mellan mig och din son Ejnar — hade han blott icke ridit den hingsten. Nu kan jag ångra, att jag varit för rask i tungan; och gräma oss skulle vi mera sällan, ifall vi städse talade litet i stället för mycket. Jag skall nu också visa, att detta mitt dåd synes mig värre än alla de andra, jag har begått. Din gård skall jag förse med mjölk vid sommartiden och med kött. så snart hösten kommit; och det vill jag göra hvarje år, medan du har eget bo.

Dina söner och döttrar skola med min hjelp rustas ut, när de lemna hemmet, och jag skall sörja för, att de få goda giften. Och allt hvad du vet vara i mina hus, det der kan varda dig till gagn, skall du hädanefter få, blott du säger mig till. Och aldrig skall du mera lida brist på det, du behöfver. I din gård skall du sitta, så länge du der finner gamman; blifver du tungsint der, så kom hit till mig! Jag skall sköta om dig till din dödsdag; och låtom oss så vara förlikte. Jag väntar, att mera än en kommer att säga, att den dräpte Ejnar varit mig väl dyr.»

»Den förlikningen är jag icke med om», sade Torbjörn.

»Hvad vill du då?» sporde Ramnkel.

»Jag vill», svarade han, »att vi välja skiljomän, som döma mellan oss.»

»Då skall du synas min vederlike», återtog Ramnkel. »På slikt vilkor lyster det mig icke att sämjas.»

Så red Torbjörn bort. Han red nedåt Ramnkelsdalen hän till gården Lögarhus. Der bodde hans broder Bjarne.

Han hade två söner, Såm och Övind, väne och kraftfulle män. Övind var ännu hemma hos sin fader, men Såm var gift och bodde på gården Lekskåla norr ut i dalen. Han var en förmögen, trotsig och ärelysten man. Dertill var han lagkunnig.

Torbjörn råkade sin broder Bjarne hemma, förtalde honom tidenderna och bad honom taga sig något af detta mål.

Bjarne gaf till svar, att det ej var en jemlike, han mötte, om han ginge emot Ramnkel.

»Om vi än hafva mycket penningar i vår ego», sade han, »förmå vi dock icke mäta oss med honom, och sant är det ord, som säger, att den är klok, som sig sjelf känner. Han har i rättstvister gjort mången man försagd, som haft mera märg i benen än vi. Du synes mig hafva skickat dig oklokt, då du visade bort så goda vilkor. Jag vill icke hafva med detta att skaffa.»

Torbjörn sade sin broder många hånliga ord och förklarade, att ju mer det gälde, dess mindre mansmod var det i honom.

Bröderne skildes med ringa blidhet, och Torbjörn red sin väg.

Han höll ej inne sin häst, förrän han nått fram till Lekskåla. Der slog han på dörren. Man kom för att öppna, och Torbjörn bad Såm komma ut.

Denne helsade i dörren sin frände, bjöd honom stiga in och stanna der. Han svarade ordnjugt. Då Såm såg hans tungsinthet, sporde han efter tidender, och Torbjörn förtalde sin son Ejnars fall.

»Det är ingen märklig nyhet», sade Såm, »att Ramnkel dräper folk.»

Torbjörn frågade, om han ville gifva honom någon hjelp.

»Det är ju så med detta mål», sade han, »att om än mannen stod mig närmast, tog hugget heller icke långt ifrån eder.»

»Har du hos Ramnkel gjort kraf på någon upprättelse?» sporde Såm.

Torbjörn förtalde sannfärdigt allt, såsom det förefallit mellan honom och Ramnkel.

»Ej har jag sport», sade Såm, »att Ramnkel tillförene gjort någon ett slikt tillbud. Nu vill jag rida med dig upp till Adalbol. Der må vi fara fram med lämpa och höra till, om han ännu vill stå vid sina ord. På ett eller annat vis skall han väl åter te sig ädelsinnad.»

»Det förhåller sig emellertid så», svarade Torbjörn, »att hvarken vill han längre stå vid sitt gjorda tillbud, ej heller behagar det mig mera nu, än då jag red derifrån.»

»Vanskligt varder det nog att mäta sig med Ramnkel i rättstvister», sade Såm. Torbjörn genmälte:

»För den skull varder det ingenting af eder, unge män, att I sen eder rädde på allt. Ingen tror jag hafva så stora stackare till fränder som jag; och illa tyckes det mig vara fatt med sådane män som du — du, som menar dig vara lagkunnig och är lysten efter alla småmål men ej vill taga dig af ett mål som detta, fastän det är så klart. Härför skall du lastas, såsom rimligt är, då du

är den stridbaraste i vår ätt. Nu ser jag hvad ditt skräfvel duger till, och hur målet skall ändas.»

»Hvad vinner du», sporde Såm, »om jag åtager mig detta mål, och vi sedan begge två varda till spe och spott?»

»Det är mig dock en stor tröst, om du tager emot målet», svarade Torbjörn. »Må allt sedan arta sig, som det vill!»

»Ogerna lägger jag mig i detta», sade Såm, »och dock skall jag göra det, men mest för vår frändskaps skull, ty du skall veta, att jag tycker dig vara en stympare.»

Derpå räckte Såm honom handen och tog emot målet.

Såm lät taga en af sina hästar och red upp igenom dalen. Han red hän till en gård och lyste der dråpet.

Då Ramnkel sporde detta, syntes det honom löjligt, att Såm öfvertagit ett mål emot honom.

Så gingo sommaren och nästa vinter.

Då våren var inne, och tiden kom att stämma vederdeloman till tings, red Såm upp till Adalbol och stämde Ramnkel saker till Ejnars dråp. Derpå red han ned igenom dalen och uppfordrade naboarne att göra följe med till tings. Sedan satt han i ro, tills man gjorde sig redo att fara till Altinget.

Ramnkel sände bud ned i Jökeldalen och bådade der upp folk. Sjuttio man fick han med sig från sitt tingslag. Med denna flock gaf han sig å stad till tinget.

Så snart han lemnat häradet, drog Såm till sig folk. Förutom de bönder, hvilka han uppfordrat till tingsridt med sig, var det mest löse och ledige män, som slöto sig till honom. Desse gaf han vapen, kläder och kost. Han red sedan en annan väg än den, Ramnkel farit ut ur dalen, och nådde genom andra trakter fram till Tingvallarne. Dit hade Ramnkel då ännu ej hunnit, ty hans väg var längre.

Åt sine män tältade Såm en bod långt ifrån den plats, som männen från östlandets fjerding plägade intaga under tinget.

Kort derefter hann Ramnkel fram. Han slog sig ned i den bod, han var van att vistas i.

Då han sporde, att också Säm var på tinget, fann han det svåra löjligt.

Stora skaror af folk hade kommit samman till detta ting. De fleste höfdingar, som funnos på Island, voro der.

Såm gick till dem alle och bad dem om hjelp och råd. Men alle gåfvo de samma svar: ingen stod i sådan skuld till honom, att han ville gifva sig i strid med Ramnkel gode och dermed vedervåga sitt anseende. De sade ock, att de fleste, som med Ramnkel haft tingsträtor, fått samma lott: han hade jagat dem alla ur målen med skam.

Såm vandrade hem till sin bod; och både han och Torbjörn voro mycket tunge till sinnes. De grufvade sig för, att deras mål skulle få en sådan ände, att de ej finge deraf annat än hån och nesa; och så stor var begge frändernas förstämning, att de njöto hvarken sömn eller mat — alle höfdingar hade dragit sig för att bistå dem, jemväl de, som de väntat sig stöd af.

Bittida en morgon vaknade gubben Torbjörn. Han väckte Såm och bad honom stå upp. »Jag kan icke sofva», sade han.

Säm stod upp och klädde sig. Så gingo de ut. De vandrade ned till Öxarån och stannade nedanom bron. Der twådde de sig. Torbjörn sade till Såm:

»Nu är mitt råd, att vi låta hemta våra hästar och göra oss redo till hemfärd. Uppenbart är det, att oss skall ej ske annat än smälek.»

»Godt så», svarade Såm, »efter som du ej ville annat än pröfva krafter med Ramnkel, och du ratade det goda, som mången skulle hafva tagit emot, om han haft att kräfva bot för en nära frände. Du förevitade mig och alle dem feghet, som ej ville gå med dig i detta mål. Nu skall jag heller icke draga mig undan, innan jag ser hvarje utsigt till någon öfvervigt stängd för mig.»

Detta grep Torbjörn så starkt, att han grät.

Då sågo de, huru vester om ån, ett stycke nedanför stället, der de sutto, fem män gingo till samman ut ifrån en bod.

Främst gick en högrest men ej starkt bygd man i löfgrön kortrock och med ett väl siradt svärd i handen. Han var fager att se. Hans ansigte var rödlett och hade regelbundna drag. Håret var ljusbrunt och yfvigt; han var lätt att igenkänna, ty han hade en hvit lock vid venstra sidan.

»Låtom oss stå upp och gå desse män i möte der borta på andra sidan ån», sade Såm.

De gingo öfver ån. När de mötte flocken, helsades de först af honom, som kom främst. Han sporde hvad män de voro. De sade honom det.

Sedan frågade Såm honom efter hans namn.

Han sade sig heta Torkel och vara Tjostars son.

Såm sporde, hvarifrån han stammade, och hvar han hade hemma.

Han svarade, att han var en vestfjärding till ätt och härkomst samt hade hemma i Torskfjärden.

»Är du gode?» frågade Såm.

Det var han ingalunda, förklarade han.

»Är du bonde?» sporde åter Såm.

Det var han icke heller.

»Hvad är du då?» återtog Såm.

»Jag är en lös och ledig man», svarade han; »förra sommaren kom jag hit till Island. Jag hade då varit ute i sju år, ute i Miklagård. Jag är Gårdkonungens handgångne man. Nu vistas jag hos min broder, som heter Torger.»

»Är han gode?» frågade Såm.

»Visst är han gode», genmälte Torkel, »och det öfver Torskfjärden och vidare öfver vestfjärdarne.»

»Är han här på tinget?» sporde Såm

»Visst är han det», sade Torkel.

»Hur manstark är han?» återtog Såm.

»Han har med sig sjuttio man», svarade Torkel.

»Ären I flere bröder?» frågade Såm.

»Vi äro tre», sade han.

»Hvem är den tredje?» frågade Såm.

»Han heter Tormod», genmälte han, »och bor på Gårda å Alftanäset. Han eger Tordis, dotter af Torolf Skalle-Grimsson på Borg.»

»Vill du lemna oss någon hjelp?» sporde Såm.

»Hvad tarfven I?» frågade Torkel.

»Höfdingars hjelp och styrka», sade han; »ty vi hafva mål emot Ramnkel gode, som dräpt Ejnar Torbjörnsson. Sjelfve kunna vi föra målet fram för rätten, om du går med oss.»

»Det är som jag sade», svarade Torkel, »jag är icke gode.»

»Hvarför är du så tillbakasatt», återtog Såm, »då du är höfdingsson liksom dine bröder?»

»Jag sade icke», svarade Torkel, »att jag intet höfdingskap hade. Jag lemnade det åt min broder Torger, innan jag drog utomlands. Sedan har jag ej återtagit det, ty det tyckes mig vara i goda händer, så länge han har vård om det. Gån hän till honom och bedjen honom om bistånd. Han är en karlakarl, ädelsinnad och på allt vis dugande, ung och ärekär. Af sådane män kunnen I helst vänta eder hjelp.»

»Ej få vi någon af honom», sade Såm, »om du icke för vår talan.»

»Jag vill lofva er», svarade han, »att mera vara med än emot eder, ty jag finner det fullt skäligt, att åtal väckes efter så närskyld man. Gån I i förväg bort till boden och träden strax in. Folket ligger i sömn. Der fån I se tvenne sängar, täckta med skinnfällar, stå tvärs öfver golfvet. Ur den ena reste jag mig nyss; i den andra hvilar ännu min broder Torger. Han har haft en stor böld på foten, allt sedan han kom till tinget, och derför har han haft föga sömn om nätterna; men i natt sprack bölden, och vartappen gick ut. Sedan dess har han sofvit, och nu ligger

han med foten sträckt fram öfver sänggafveln för den starka hettans skull, som är i den. Han, den gamle mannen der, må först gå fram igenom boden; han ser mig ut, som vore han både svårt svagsynt och fotfallen. När du kommer fram till sängen, gubbe», sade han till Torbjörn, »skall du vackla häftigt till. Fall hän öfver sänggafveln och grip tag i den af hans tår, som är ombunden; ryck den åt dig och hör, hvad han så säger!»

»Ditt råd är nog välment», sade Såm, »men det tyckes mig vådligt.»

»Ettdera», svarade Torkel, »skolen I göra: antingen hörsammen I hvad jag säger, eller ock mån I ej mera söka råd hos mig.»

»Så må vi då göra, som han säger», sade Såm.

Torkel lofvade att komma efter. »Jag väntar på mine män», sade han.

Såm och Torbjörn gingo in i boden. Allt folket sof der inne. De sågo strax, hvar Torger låg.

Gubben Torbjörn var främst och gick mycket vacklande.

När han kom fram till sängen, föll han hän öfver fotspjernet, tog i den sjuka tån och ryckte i den.

Torger vaknade, for upp i sängen och sporde, hvem det var, som så der busade på folks ben, då de voro tillräckligt eländiga förut.

Hvarken Såm eller Torbjörn fick fram ett ord.

Då kom Torkel med hast in i boden.

»Blif icke så het och harmsen öfver detta, broder», sade han, »ty det torde ej vålla dig något men. Mången bär sig värre åt än han vill, och mången händer det, att han icke riktigt ser sig för, då han är tung i sinnet. Ursäktligt är, att din fot smärtar dig, då du haft så mycket ondt i den. Det känner du sjelf värst. Men hända kan, att denne gamle man ej mindre smärtas af sin sons död, helst som han inga böter får, och allt brister honom; och det känner han sjelf värst. Rimligt är det, att den man icke ser sig väl för, som är så tung i sinnet.»

»Icke tänkte jag», svarade Torger, »att han skulle gifva mig skulden för detta, ty jag drap ej hans son, och han kan derför icke hämnas dråpet på mig.»

»Det ville han icke heller», genmälte Torkel, »han kom blott att taga hårdare på dig, än hans mening var, och fick så böta för sin svagsynthet. Dock väntar han sig någon hjelp af dig. Det är en god gerning att stödja gamle och nödstadde män. Det är af nödtvång och icke af nidskhet, han väckt åtal efter sin egen son. Men alle höfdingar vägra nu denne man och hans fränder sin hjelp, och skicka de sig så öfver måttan omanligt.»

»Emot hvem hafva desse män käromål?» frågade Torger.

»Ramnkel gode har saklöst dräpt Torbjörns son», sade Torkel. »Dåd efter dåd gör han sig saker till, men ingen man vill han unna upprättelse.»

»Mig torde det gå som andra», återtog Torger, »att jag ej vet mig hafva något så godt att gengälda desse män, att jag för deras skull vill gifva mig i delo med Ramnkel gode. Hvarje sommar tyckes han mig så fara fram mot dem, som råkat i rättstvist med honom, att de fleste stå der med liten eller ingen heder, när målen lyktats — jag ser alles lott bli den samma. Derför tror jag de fleste hafva ringa lust att fejda med Ramnkel, om icke nödvändigheten trugar dem dertill.»

»Vore jag höfding», svarade Torkel, »ginge det må hända äfven mig så, att jag funne en kamp med Ramnkel vansklig. Men så synes det mig icke nu, ty jag skulle helst vilja hafva med den att skaffa, som alla andre först måst rygga för; och min heder skulle tyckas mig växa mycket, i fall jag finge Ramnkel på något vis förödmjukad; ej skulle den heller minskas, om ock det samma vederfores mig som andra; ty, som man säger, 'tåla kan jag hvad mången annan tål', och 'den vinner jemnt, som vågar'.»

»Nog ser jag», sade Torger, »hvad du bär i sinnet: du *vill* hjelpa desse män. Nu skall jag ock lägga godordet och höfdingdömet till baka i dina händer. Tag mot den makt, jag haft! När målet är ändadt, kunna vi ega den begge samfäldt. Hjelp du så hvem du vill.»

»Vårt godord synes mig bäst hägnadt», förklarade Torkel, »när det af dig i det längsta vårdas. Ingen unnar jag det hellre än dig, ty hos dig är mycket, som gör dig ansenligare än dine bröder. Dertill vet jag ej rätt, hvad jag om en tid vill taga mig till. Men du vet, frände, att jag ej blandat mig i mycket, allt sedan jag åter kom till Island. Nu kan jag se, hvad mina råd gälla, och har jag för denna gång talat hvad jag förmått. Men hända kan, att Torkel lock kommer dit, der hans ord väga mera.»

»Nu ser jag, frände», sade Torger, »hur det är fatt: du är missnöjd. Men det vill jag ej veta dig vara! Vi skola slå följe med desse män, hur allt än må ändas — om du så vill.»

»Jag har blott önskat något, som jag hellre såge bifallet än afslaget», svarade Torkel.

»Hvad förmå desse män att sjelfve göra för sitt måls framgång?» frågade Torger.

»Det är så, som jag sagt förr i dag», genmälte Såm, »att vi tarfva stöd af höfdingar. Sjelf för jag målet fram för rätten.»

Torger förklarade, att i så fall vore han god att hjelpa.

»Nödigt är nu», sade han, »att målet redes till på rättaste vis. Jag tror Torkels mening vara, att I gästen honom, förrän rätten varder satt. Sedan skolen I få ettdera för eder möda: antingen någon hugsvalan eller ock värre förödmjukelse än tillförene, sorg och harm. Gån nu hem och gören eder glade, ty skolen I nappas med Ramnkel, är det nödigt, att I hållen modet uppe en stund. Men sägen icke för någon, att vi lofvat eder vår hjelp.»

De gingo hem till sin bod och voro då mycket upprymde.

Och alle undrade, hvarför de så hastigt skiftat lynne, enär de varit försagde, då de gingo hemifrån.

De stannade i sin bod, till dess rätten skulle sättas. Då kallade Såm till samman sine män och gick till lagberget. Der var rätten redan satt.

Såm trädde dristigt fram, nämnde sig strax vitnen och förde efter rätt landslag fram sitt käromål emot Ramnkel gode, manligt och utan misstag.

Derefter kommo Tjostarssönerne med en stor skara folk. Alle männen vester ifrån gåfvo dem sitt bistånd, och det visade sig, att Tjostars söner voro vänsälle.

Såm fullföljde käromålet och manade Ramnkel att försvara sig, så vida ej någon annan vore tillstädes, som ville för honom föra fram värn på laga vis.

Starkt bifall ropades åt Såms tal, och det frågades, om ingen ville åtaga sig värnet för Ramnkel gode.

Man sprang hän till hans bod och sade honom, hur målet stod.

Han sprang upp, kallade till hopa sine män och gick till rätten med tanke, att ringa motvärn der skulle möta honom; han aktade att få småfolket ledset vid att jemnt draga honom inför rätta, och han hade i sinne att drifva domarena ifrån deras säten och på så sätt jaga med smälek Såm från målet.

Men det lät sig nu icke göra.

Så stor folkmassa stod kring rätten, att Ramnkel ej kunde komma den när, och han trängdes till baka med väldig öfvermagt, så att han ej kunde höra kärandens tal.

Derför vardt det honom vanskligt att komma fram med sitt laga värn.

Men Såm förde på fullt laga sätt sin sak igenom, så att Ramnkel gode på detta ting dömdes helt och hållet fredlös.

Han gick strax hän till sin bod, lät hemta sina hästar och red bort från tinget, mägta oförnöjd med målets utgång, ty slikt hade aldrig händt honom förr.

Han slog sig till ro på Adalbol och låtsade, som om intet timat.

Men Såm stannade på tinget och gick der mycket stolt omkring.

Månge voro förnöjde öfver, att sådant händt, som gifvit Ramnkel en hård knäck och drogo sig nu till minnes, huru han mot mången visat sig orätträdig.

Såm sköt upp sin hemfärd, tills tinget var ändadt. Då man rustade sig att rida derifrån, tackade han bröderne för den hjelp de gifvit.

Torger sporde honom leende, om han nu vore till freds. Såm jakade lifligt.

»Tror du dig nu ha ryckt ditt mål något närmare?» frågade åter Torger.

»Jag menar», svarade han, »att Ramnkel nu lidit en mägtig smälek, som skall länge hållas i minne. Detta är värdt många penningar.»

»Fullt fridlös är mannen icke», återtog Torger, »förr än utmätningsdomen är fullbordad: det skall ske vid hans hemvist fjorton nätter, efter det folket ridit från Altinget. Jag tänker, att Ramnkel nu har nått hem, och att han ärnar blifva i ro der på Adalbol. Sitt höfdingskap skall han nog veta att hålla uppe, eder till trots. Nu aktar du väl att rida hem och stanna qvar på din gård — så vida det i bästa fall lyckas dig. Jag gissar, att allt hvad du uppnår i målet blir, att du *kallar* honom skoggångsman; och jag tänker, att han varder på samma vis som tillförene en skräck för alla, med den skilnad dock, att du blifver nödd att buga dig för honom ännu djupare än förr.»

»Slikt fruktar jag icke», svarade Såm.

»En barsk karl är du», sade Torger, »och jag förmodar, att min frände Torkel ej vill släppa dig så här halfvägs. Han vill följa dig, till dess allt är uppgjordt mellan dig och Ramnkel, och du sedan kan slå dig till ro. Mest torde också han och jag synas eder skyldige att göra er följe, då vi hittills mest tagit oss af målet. För en gångs skull skola vi derför nu draga med eder till Östfjärdarne. Men känner du någon väg dit, som icke är allfarväg?»

Såm svarade, att de kunde fara samma väg, som han ridit till tinget. Han vardt mycket glad.

Torger valde af sitt folk ut fyrtio till följesmän. Såm hade ock fyrtio man. Alle voro de väl rustade med vapen och hästar.

Sedan redo de alle samma väg, tills de vid dagningen voro

framme i Jökeldalen. Det var den dag, då utmätningsdomen skulle verkställas.

De redo öfver Jökelelfvens brygga och drogo sig uppåt dalen.

När de hunnit dit, der Ramnkelsdalen öppnar sig, sporde Torger, huru de bäst kunde komma oförvarandes öfver dem på Adalbol. Det visste Såm råd för.

Han vek strax af från vägen, och alle följde de honom upp på fjelludden, som skjuter fram, der dalarne mötas, och redo sedan längs åsen, tills de voro rakt öfver gården Adalbol. Från denna slingrade sig gräsgångar hit upp i fjällmarkerna, men brinken, som skaran stannat på, gick brant ned i dalen. Nere under den låg gården.

Såm steg af hästen och sade:

»Låtom oss nu släppa våra hästar löse. Tjugo man må vakta dem. Vi andre, sextio till samman, må hasta ned till gården. Jag tror ej, att månge män ännu äro der på benen.»

Hästarne släpptes lösa, och stället kallas ännu Häst-gångarne.

Männen lupo med fart ned till gården.

Det hade lidit öfver den tid, då man på Island hade för sed att stiga upp. Dock hvilade ännu allt folket på Adalbol.

De sprängde dörren med en timmerstock och sprungo in.

Ramnkel låg i sin säng.

De grepo honom och alle dem af hans hemmamän, som voro vapenföre. Qvinnor och barn drefvos in i ett af husen.

Ute på tunet stod en förrådsbod, från hvilken en stång var lagd hän till boningshusets vägg. På den torkade man kläder. Dit bort leddes Ramnkel och hans män. Han bjöd goda bud för sig och dem. Men då det till intet gagnade, bad han för deras lif.

»Ty de hafva intet ondt gjort eder»; sade han. »Mig sker ingen vanära, om jag af eder dräpes, och från döden vill jag icke tigga mig fri. Men jag ber eder ej misshandla mig, ty det hafven I ingen heder af.»

Torkel sade:

»Vi hafva hört, att du varit föga foglig mot dine ovänner, och det får du svida för i dag.»

Sedan togo de honom och männen och bakbundo deras händer.

De bröto upp förrådsboden och ryckte några rep ned från krokarne. Derpå togo de fram sina knifvar och stungo hål i deras hälsenor, som de sedan drogo repen igenom. De kastade dem upp öfver stången och bundo dem så åtta till samman.

»Nu har du vunnit hvad du förtjenat, Ramnkel», sade Torger. »Nog har det tyckts dig otroligt, att du af någon man skulle kunna få den skam, du nu lider. Men hvad lyster dig nu mest, broder Torkel? Vill du sitta här hos Ramnkel och vakta honom, eller vill du följa Såm bort ur gården, så långt ett pilskott går, och så förkunna utmätningsdomen på en stenig backe, der hvarken äng eller åker är?»

Domen skulle uttalas, då solen stod rakt i söder.

»Jag vill blifva här hos Ramnkel», svarade Torkel, »ty det synes mig det makligaste.»

Torger och Såm gingo å stad att förkunna domen. Då de det gjort, vände de åter till gården, togo Ramnkel och männen ifrån stången och satte den ned i tunet.

Blodet hade då sjunkit dem ned för ögonen.

Torger tillsade Såm, att nu skulle han göra med Ramnkel, hvad honom bäst syntes.

»Han tyckes mig nu icke vansklig att handskas med», sade han.

Såm vände sig till Ramnkel:

»Jag gifver dig att välja. Antingen skola du och de män, jag dertill korar, ledas ut från gården och dräpas, eller ock skall du — jag bjuder dig detta, enär du har en stor barnflock att sörja för — med allt ditt folk draga hädan ifrån Adalbol och blott hafva med dig det gods, som jag ser ut åt dig, och det varder mycket litet. Men jag skall sätta bo här och taga hand om ditt höfdingskap. Aldrig skola du eller dina arfvingar göra kraf på det. Heller må du icke bo mig närmare än i landet öster om Fljotsdalsháradet. Och kan du nu gifva mig ditt handslag, i fall du vill på dessa beting vara i lifvet.»

»För mången», svarade Ramnkel, »skulle en hastig död synas bättre än slikt lidande. Men mig går det som mången annan: jag väljer lifvet, då det bjudes mig. Dock gör jag det mest för mine söners skull, ty de skola icke långt komma, om jag dör från dem.»

Ramnkel lösgjordes, och sedan lät han Såm ensam afgöra allt.

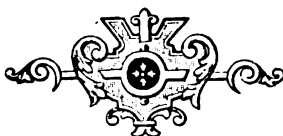
Såm gaf honom af godset, hvad han fann för godt, och det var mycket litet. Det enda vapen, han fick med sig, var det spjut, han plägat bära.

Samma dag flyttade han med allt sitt folk bort från Adalbol.

Torkel sade till Såm:

»Ej förstår jag, hvarför du tillstadt detta. Sjelf får du mest ångra, att du skänkt Ramnkel lifvet.»

Såm genmälte blott, att så finge det nu vara.

4.

Ramnkel på Ramnkelstad och Såm på Adalbol.

amnkel drog öster ut, tvärs öfver Fljotsdalen, till dess han kom öster om Lagarfljots insjö.

Vid dess öfra ände låg en liten gård, som hette Lokhylla. Den jemte jorden köpte han på skuld, ty han hade icke mera medel än dem, han behöfde för att skaffa sig lösören.

Mycket talades i bygderna om, hur hans högmod nu mjuknat; och mången mindes nu det gamla ordstäfvet: högmods lif är kort.

Den jord, han köpt sig, var af ansenlig vidd och bar mycken skog; men husen voro i ömkligt skick, och derför fick han grunden för så godt pris. Men han såg ej på omkostnaderna. Han rödde skogen, ty den var riklig, och reste sig en ståtlig gård, som ännu heter Ramnkelstad. Den har allt jemnt sedan hållits för en god gård.

Der bodde Ramnkel med mycket omak det första året. Dock var fisket godt. Han var sjelf ifrigt med i arbetet, så länge gården var under byggning.

Om vintern uppdrog han det första året kalfvar och kid. Han höll dem så väl, att nästan alla, som lades till, lefde; man kunde nästan säga, att det fans tvenne hufvud på hvarje djur. Följande sommar föll fisket i Lagarfljot öfver måttan väl ut. Det höll sig sedan hvarje sommar, och af det hade häradets folk sin goda utkomst.

På Adalbol tog Såm bo efter Ramnkel.

Han redde till ett yppigt gästabud och bad till sig alle dem, som varit i Ramnkels tingslag. Han erbjöd sig att i hans stad och ställe vara deras öfverherre. De samtyckte, fastän icke alle hade lika mening om det, som timat.

Tjostars söner gåfvo honom det rådet, att han skulle vara blid, gifmild och hjelpsam mot sine män samt ständigt vara deras stöd, som kommit i trångmål.

»Gifva de dig då icke den hjelp, du tarfvar», sade de, »kunna de icke kallas män. Till detta hafva vi rådt dig, enär vi helst ville, att allt ginge dig väl i händer, ty du synes oss en rask man. Tag dig nu väl i akt och far varsamt fram, ty vanskligt är att vakta sig för de illvillige!»

Tjostarssönerne läto sedan sända efter Fröfaxe och hans stoflock. De hade lust att se dessa kostbara djur, om hvilka så stort rykte gick.

Hästarne leddes hem, och bröderne betraktade dem.

»Dessa hästar», sade Torger, »se mig ut, som kunde de göra gården godt gagn. Det är mitt råd, att de till menniskors båtnad må arbeta allt hvad de förmå, ända tills de för ålderdoms skull ej stå ut med lifvet längre. Men icke synes mig denne hingst bättre än andra hästar — förr värre, enär mycket ondt timat för hans skull. Jag vill ej, att han skall vålla flera dråp. Billigt är, att den, han tillhör, nu tager emot honom.»

De förde hingsten hän öfver tunet upp på en klippa, som höjde sig nere vid ån. Nedanför den var en djup göl.

De ledde djuret fram till klippkanten.

Derpå bundo de en säck öfver hans hufvud och en sten kring halsen, stötte honom med långa stänger nedför branten och förgjorde honom så. Stället heter sedan Fröfaxe-klippan.

Ofvanom den stodo de gudahus, som Ramnkel egt. Torkel ville in i dem. Han lät alla gudarne klädas nakna. Derpå lades eld i husen, och allt samman brann ned.

Sedan bröt gillesfolket upp.

Såm valde ut ypperliga gåfvor till de båda bröderne. De lofvade hvarandra orygglig vänskap och skildes i kärlig sämja.

Bröderne redo nu raka vägen vester ut mot Fjärdarne och kommo med heder hem till Torskfjärden.

Såm lät farbrodern Torbjörn bosätta sig på Lekskåla. Hans husfru flyttade till honom på Adalbol; och der bodde han nu en tid.

Snart sporde Ramnkel, att Tjostarssönerne dräpt Fröfaxe och bränt gudahuset. Han sade då:

»Dåraktigt menar jag det vara — att tro på gudar.»

Och han gjorde det löftet, att hädanefter skulle han icke tro på dem. Det hölls af honom, ty han blotade aldrig mera.

Han satt i ro på Ramnkelstad och samlade sig gods. Stort anseende vann han sig i häradet: alle stodo och sutto, allt efter som han ville.

Vid denna tid kommo från Norge skepp i störst mängd till Island. Under Ramnkels dagar bebyggdes ock det mesta landet i häradet. Men ingen kunde med trygghet der sätta bo, om han icke först bedt om hans samtycke. Alle måste ock lofva att vara honom i allo följaktige, och till gengäld gaf han dem löfte om sitt bistånd. Som höfding lade han under sig allt landet öster om Lagarfljot. Detta tingslag vardt snart vida större och folkrikare än det, han förut haft. Det bredde sig öfver Skridodalen längs upp med hela Lagarfljot.

Hans lynne hade nu skiftat. Mannen var mycket mera vänsäll än förr: han var den samme i hjelpsamhet och lust att lefva

som storman, men dertill var han numera på allt vis fogligare och mer umgängsam.

Han och Såm råkades ofta, der folk kom till samman, men aldrig rörde de vid det, som timat mellan dem.

Så gingo sex år.

Såm var väl liden af sitt tingsfolk, ty han var medgörlig, stillsam och dertill rättrådig, då han fick något att afgöra. Väl mindes han de råd, han fått af bröderne. Han var en mycket praktkär man.

5.

Ramnkel återtager gård och höfdingskap.

Så hände sig, att ett skepp kom från hafvet in i Rödarfjärden. Föraren var Såms broder Övind.

I sju år hade han varit utomlands och vuxit i mandom mycket. Han var nu en högligen hurtig man.

Snart vardt honom förtaldt allt nytt, som händt, men han yttrade sig föga derom, ty han var en ordkarg man.

Så snart Såm sport hans hemkomst, red han hän till skeppet. Det vardt ett fägnesamt möte mellan bröderne. Såm bad honom gästa Adalbol, och han sade sitt tack men bad honom först rida hem och sända å stad några hästar, som kunde bära hans varor.

Övind drog sitt skepp upp på land och bonade om det. Såm red hem och skickade af hästarne.

Då Övind styrt om sina varor, gaf han sig på väg emot Ramnkelsdalen. Han hade sex man i följet: tvenne af Såms huskarlar, tre farmän samt dertill sin skosven.

Denne var till börden isländing och i ätt med Övind. Han hade dragit honom upp ur nöd, tagit honom med sig utomlands och sörjt för honom som för sig sjelf. Detta drag af Övind hade

blifvit kändt, och det var alles mening, att ej många voro hans likar.

De redo upp på Torsdalsheden. Sexton hästar, lastade med varor, drefvo de framför sig. Alle buro de bjerta praktkläder och fagra sköldar.

Sedan redo de tvärs öfver Skridodalen och kommo ned till Gilsåns sandbrädd. Den ån rinner emellan gårdarne Hallormstad och Ramnkelstad ned i Lagarfljots insjö. Dennas strand följde de sedan nedanför Ramnkelstads marker och redo derpå vid Skålevad öfver Jökelån.

Det var nu midt emellan den tid, man plägar stå upp, och dagvardstid.

Nere vid sjön stod en tjenstqvinna och tvättade sitt lärft. Hon såg flocken, der den red. Med fart ref hon samman lärftet och sprang hem. Hon kastade det vid en vedstapel och skyndade in.

Ramnkel hade icke stigit upp; husets ansenligare folk låg ännu i skålen, men tjensthjonen hade redan gått till sitt arbete. Det var i höskördens tid.

Så snart qvinnan kommit in, tog hon till orda:

»För det mesta får det gamla ordstäfvet rätt, som säger: usel varder man, allt efter som man åldras. Den ära, som tidigt vinnes, blifver liten, när man sedan med skam blott lägger armarna i kors och sitter der utan mod att häfda sin rätt. Slikt är att mycket undras öfver, då det gäller en man, som dock varit dristig. Annorlunda lefva de, som först växa upp hos sine fäder och då synas er vara stackare gent emot eder sjelfve, men som, så fort de blifvit vuxne, strax fara från land till land och stå i stort anseende, hvar helst de komma. Sedan vända de åter hit till Island och tyckas då vara gäfvare än höfdingarne sjelfve. Övind Björnsson red här ute öfver ån vid Skålevadet med så fager sköld, att den lyste lång väg. I honom finnes så mycket man, att han vore värd att taga hämden på.»

Qvinnan lät tungan lifligt löpa.

Ramnkel reste sig upp i sängen och svarade henne:

»Det kan vara, att mycket i det, du säger, är sant nog — om än icke din mening med det är så vacker. Godt är emellerdit, att du nu kan få dig litet mer att göra. Sätt i väg söder ut till granngården, till Videvalla, och bed Hallstenssönerne Sighvat och Snorre strax komma hit med de män, de hafva vapenföre!»

En annan tjensteqvinna sände han hän till Rolfstad med bud

till Rolfs söner Tord och Halle och andre, som der voro vapenduglige.

Alle desse voro ansenlige och tappre män.

Han sände äfven bud efter sina egna huskarlar.

Till samman blefvo de aderton man, präktigt rustade till strid.

De redo öfver ån vid samma vad som nyss Övind och hans män.

Desse hade redan kommit upp på heden. När de hunno vester ut till dess midt, stötte de på en myr utan grässvål, och det var dem, som om de rede fram i bara äfja. Hästarne sjönko i till knäna och stundom till buken. Men under var det hårdt som sten. Sedan nådde de fram till en vidsträckt lavamark.

Då vände skosvennen sig om.

»Män komma ridande efter oss», sade han till Övind, »ej färre än aderton. En af dem sitter reslig i sadeln, klädd i blåa kläder, och synes mig likna Ramnkel gode. Dock är det länge sedan jag sist såg honom.»

»Hvad rör det oss?» svarade Övind. »Jag vet mig icke ha något ondt att vänta af Ramnkels ridt, enär jag aldrig gjort honom emot. Han har väl ärende till dalen vester ut, der han tänker att träffa sina vänner.»

»Dock anar mig, att det är dig, han vill träffa», sade svennen.

»Heller har jag ej hört», invände Övind, »att något nytt stött till emellan min broder Såm och honom, allt sedan de förliktes.»

»Jag ber dig: rid undan hän i dalen», svarade svennen, »der är du i säkerhet. Ramnkels lynne känner jag: oss gör han intet men, om han ej får dig fatt. Vi andre äro frälste, blott du är det — ingen fångst finnes då i garnet! Så är allt godt, hur det än går oss.»

Övind svarade, att han ej ville i sådan fart skilja sig från de andre.

»Ty jag vet ännu icke», sade han, »hvilke de äro, desse män; och mången skulle det synas löjligt, om jag rände min väg, innan jag sett mig för.»

Då de ridit öfver lavamarken, hade de framför sig en annan myr, som heter Oxmyren. Den är mycket gräsrik, men sumpiga ställen finnas, som nästan äro oöfverkomliga. Derför lade Ramnkels fader, gubben Hallfred, farvägen ofvanför myren, fastän den blef längre.

De redo ut på myren, och tidt gick det tungt för hästarne, så att de sinkades mycket.

Ramnkel och hans män kommo raskt efter dem, ty de förde ingen packning. När de sprängde ut bland myrsumparne, hade Övind hunnit öfver dem.

Då igenkände han Ramnkel och hans begge söner Tore och Åsbjörn. Följesmännen bådo honom rida undan.

»Nu har du nått öfver alla vanskliga ställen», sade de, »och kan hinna Adalbol, medan de sträfva sig öfver myren.»

»Jag vill icke fly undan dem, som jag intet ondt har gjort», svarade Övind.

De redo fram på en ås, som några smärre klippor sköto upp öfver. Vid foten af dem var en bar sandbacke, som stupade brant ned åt alla sidor. Övind red dit hän och steg af hästen för att invänta förföljarne.

»Snart skola vi få veta deras ärende», sade han.

Han gick med männen upp på backen. Der bröto de upp några stenar.

Ramnkel vek af från vägen och red fram till backen. Han sade icke ett ord men anföll strax. Övind värjde sig väl och käckt.

Hans skosven, som icke trodde sig stark nog till striden, tog sin häst, red vester ut öfver åsen till Adalbol och sade Såm hvad nu var på färde. Strax kallade han samman folk och bröt upp. De voro tjugo i flocken, alla väl väpnade.

Han red öster ut öfver fjällmarken och fram dit, där valplatsen varit.

Ty allt var nu förbi: Övind och alle hans män lågo fallne, och Ramnkel hade ridit dädan efter ändadt verk.

Såm undersökte först, om ännu lif fans i brodern — men allt var gjordt med omtanke: de lågo der liflösa alle fem.

Af Ramnkels män hade tolf stupat. De andra sex redo sin väg.

Såm dröjde icke längre utan sprängde med flocken efter dem. Desse redo nu så raskt de förmådde på sina mattade hästar.

»Vi kunna nå dem», sade Såm, »ty hästarne äro tröttridne, men våra äro alle uthvilade, och mycket skall ej fattas i, att vi hinna dem, innan de kommit öfver heden.»

Då var Ramnkel på andra sidan Oxmyren.

Med hast gick nu ridten, till dess Såm nådde fram till hedens utkant. Der såg han, hur Ramnkel redan hunnit långt ned emellan backarne; snart skulle han slippa undan ned i häradet.

»Här skola vi vända om», sade Såm; »nu blifver det lätt för Ramnkel att samla folk.»

Så vände de om, och när de åter kommit till platsen, der Övind låg, kastade de upp en hög öfver honom och hans fallne män.

Efter honom hafva dessa ställen fått sina namn: Övindsbacken, Övindsfjellen och Övindsdalen.

Såm förde med sig hem till Adalbol alla Övinds varor. Han bådade upp sine tingsmän och bad dem komma till gården nästa morgon före dagvardstid. Då aktade han att rida till Ramnkelstad.

»Varde vår färd sådan den kan!» sade han.

Redan om aftonen, då han gick till hvila, hade män i mängd samlats på Adalbol.

Ramnkel red hem och förtalde dessa tidender. Han satte sig först ned att äta; sedan drog han samman folk.

Med sjuttio man red han vester ut öfver heden, kom oväntad till Adalbol, grep Såm, der han låg i sängen, och ledde honom ut på gården.

»Ditt öde har nu tagit den vändning, Såm», sade Ramnkel, »som för en stund sedan skulle hafva synts dig otrolig — jag har makt öfver ditt lif! Dock skall jag icke vara mindre ädelmodig emot dig än du varit mot mig. Må du välja: antingen kall du dräpas, eller ock skall jag allena skipa rätt emellan oss.»

Såm svarade, att han helst ville lefva, fastän Ramnkels dom tycktes honom i allo vara hård. Ramnkel genmälte, att deri hade han rätt, »ty», sade han, »jag har blott att gälda det, jag är dig skyldig. Med hälften skulle jag dock låtit dig slippa, i fall du förtjenat det. — Du skall draga bort från Adalbol och ned till Lekskåla. Slå dig ned der på din gård! Du skall hafva med dig de håfvor, som varit Övinds. Härifrån får du icke taga annat gods än det, du fört hit — det skall bort allt samman! Mitt godord återtager jag, så ock hus och gård. Min egendom, ser jag, har vackert ökats, men det skall du icke hafva godt af. För din broder Övind gäldas inga böter, enär du så skändligt förde målet efter din förre frände: för honom är dig tillräcklig bot gifven, då du i sex år egt min magt och mitt gods. Dertill synes mig Övinds och hans följes fall ej mer kostbart än den misshandling, jag och mine män måst lida. Du dref mig ut från bygden, men jag nöjer mig med att låta dig sitta på Lekskåla. Der kan du väl trifvas, i fall du ej till din egen skade blifver uppstudsig. Min undersåte skall du varda, så länge vi begge äro i lifve. Och kan du ock lita på, att ju mera ondt det kommer emellan oss, dess värre går det dig.»

Såm drog med sitt folk bort till Lekskåla. Han blef der på sin gamla gård.

På Adalbol delade Ramnkel strax ut arbete till en hvar af sine män.

Han hade nu höfdingskapet öfver alla bygderna.

Sin son Tore lät han stanna på Ramnkelstad, men sonen Åsbjörn, som var yngre, hade han hos sig på Adalbol.

Såm blef denna vinter på Lekskåla. Han var tyst och tog föga del i något. Man märkte väl, att han var illa till freds med sin lott.

När dagarne tagit till, red han med en följeslage bort från gården. Han stannade icke, förr än han var vester ut vid Torskfjärden. Der togs han väl emot.

Torkel var nyss hemkommen. I fyra år hade han varit på utlandsfärd.

Såm var der en vecka och hvilade ut sig. Sedan förtalde han allt, som timat mellan honom och Ramnkel gode, och bad bröderne om hjelp och stöd som tillförene.

Denna gång var det Torger, som förde ordet. Han svarade, att numera ville han hålla sig helt och hållet utanför detta mål.

»Lång väg är det emellan oss», sade han. »Vi menade oss ha ordnat allt så väl för dig, innan vi lemnade dig, att det kunnat vara dig lätt nog att hålla det uppe. Det har dock gått så, som mig anade, den gång du gaf Ramnkel lifvet — att du skulle komma att ångra slikt! Vi manade dig att taga honom af daga, men du var sjelfrådig. Lätt är nu att se, hvem af eder haft det mesta vettet: han lät dig sitta i frid och föll först öfver dig, då han rödt den man undan, som syntes honom gäfvare än du. Nu vilja vi ej låta din olycka lända oss sjelfve till fall. Heller hafva vi icke så stor lust att ligga i delo med Ramnkel gode, att vi för den skull oftare äfventyra vårt anseende. Men vi vilja bjuda dig hit till oss med allt ditt husfolk, på det du här må bo under vårt hägn, i fall här synes dig mindre plågsamt än i Ramnkels närhet.»

Såm genmälte, att detta förnam han ingen lust till. Han bad blott att få byta hästar med dem. Dertill voro de strax villige.

De ville ock gifva honom goda gåfvor, men han vägrade att taga emot sådana och sade, att Tjostars söner voro småsinte män.

Derefter red han hem till Lekskåla och bodde der till sin ålderdom. Af Ramnkel fick han aldrig någon upprättelse.

Ramnkel satt qvar i sin gård och höll sig allt jemnt ansedd.

Han dog sotdöden. I Ramnkelsdalen står hans grafhög utanför Adalbol. I högen lades hos honom gods i mängd, alla hans härkläder och hans goda spjut.

Hans söner togo höfdingskapet efter honom. Tore bodde på Ramnkelstad och Åsbjörn på Adalbol.

De hade godordet samfäldt, och de höllos för mycket dugande män.

Här slutar Ramnkels saga.

GISLE SURSSONS SAGA.

GISLE SURSONS SAGA

I.

Torbjörn sur och hans söner i Norge. Deras bosättning på Island.

Denna saga tager sin början vid den tid, då konung Håkan Adalstensfostre rådde öfver Norge.

Under hans sista dagar bodde i Surnadalen en härse, som hette Torkel gullhjelm. Hemma hos honom växte upp hans tre

söner Are, Gisle och Torbjörn. Are vardt gift med en mycket skön och rik qvinna vid namn Ingeborg. Henne följde hemifrån en man, som hette Kol. Han var af en ansenlig ätt men hade tagits till fånga ute i härnad och gick nu i Norge som träl.

Till Surnadalen kom en vinter en man, som kallades Björn blacke. Han var en bersärk, som for omkring i landet och äskade höfdingarne till holmgång, då de icke ville foga sig efter hans vilje. Han bjöd Are att välja emellan att gå i envig på den holme i Surnadalen, som heter Stockholmen, eller ock lemna ifrån sig sin husfru. Are valde tvekampen framför den skam, som eljes komme att gå öfver ätten. Han föll för bersärken, och denne menade sig nu hafva vunnit både hans jord och vif.

Men brodern Gisle förklarade, att förr skulle också han låta lifvet. Han ville i holmgång möta Björn blacke. Då tog Ares enka Ingeborg till orda:

»Icke vardt jag gift med Are för det, att jag ej hellre ville haft dig, Gisle. Min träl Kol eger ett svärd, som heter Gråsida. Det skall du bedja honom låna dig; ty det svärdet är sådant, att den alltid får seger i kamp, som för det.»

Gisle bad trälen om svärdet, och han lemnade det, fast ovilligt.

Björn bersärk föll i tvekampen, och Gisle tyckte sig hafva vunnit en skön seger. Han friade sedan till Ingeborg, enär han ej ville låta en så god qvinna gå ur ätten. Med henne fick han mycket gods och vardt en ansenlig man. Då hans fader dog, tog han som arf all egendom efter honom.

Trälen Kol kräfde sitt svärd till baka, men Gisle ville ej släppa det ifrån sig. Han bjöd penningar för det, men Kol ville ej nöjas med annat än svärdet. Då han ändock icke fick det, vardt han så misslynt, att han högg till Gisle och gaf honom ett väldigt sår. Gisle lät Gråsida hvina med sådan kraft i trälens hufvud, att svärdet brast, och skallen bräcktes. Döende sade Kol:

»Bättre hade det varit, om jag fått åter mitt svärd, som jag bad dig om. Vet, att detta är blott den ena af de olyckor, som det skall bringa öfver eder slägt!»

Så dogo de begge.

Derefter tog Torbjörn i arf allt det gods och den jord i Surnadalen, som hans fader och båda bröder egt. Hans husfru födde honom fyra barn.

Äldst var dottern Tordis. Sönerne hette Torkel, *Gisle* och Are.

Torkel var en stor och vacker man, stark och praktkär.

Gisle var mörklagd, högrest och mycket saktmodig. Hans styrka var ännu ej pröfvad, men han var konstförfaren och händig.

Are fostrades upp hos en sin morbroder och kommer ej mycket före i denna saga.

En ung man, som hette Bård, och som nyligen tagit emot sitt fädernearf, gästade ofta Torbjörns hus och hade der störst gamman af att tala med Tordis, som var en vän och klok qvinna. Snart begynte onda rykten röra sig om detta, och fadern Torbjörn vardt illa till freds med Bårds besök samt menade, att om Are varit hemma, skulle det icke hafva lupit så väl af. Bård genmälte blott, att sådant kunde han ej taga hänsyn till. Torkel var hans gode vän och stod i godt förstånd med honom, men Gisle tänkte som fadern Torbjörn om hans samtal med systern.

En gång följde han Torkel och Bård halfvägs hän mot dennes hem. När det minst var att vänta, högg han Bård ett banehugg. Torkel vardt vred och sade detta vara illa gjordt, men Gisle bad sin broder hålla sig lugn.

»Låtom oss byta svärd», sade han skämtande; »tag du det, som biter bäst!»

Då lugnade Torkel sig och satte sig ned bredvid Bård.

Gisle gick hem och förtalde sin fader det skedda. Han var nöjd dermed.

Aldrig vardt det sedan så väl emellan bröderne som förr, och Torkel ville ej längre stanna hemma. Han for hän till en af Bårds nära fränder, som hette Holmgångs-Skägge och bodde på ön Saxa.

Denne eggade han hetsigt att taga hämd för fränden och Tordis till äkta.

De drogo till Surnadalen, tjugo i flocken. Men Torbjörn vägrade Skägge giftet med dottern. Det sades, att en ung man vid namn Kolbjörn nu hade mycket samspråk med henne, och Skägge trodde derför, att det var för dennes skull han ej fick mön. Han sökte upp Kolbjörn och bjöd honom holmgång på ön Saxa. Kolbjörn lofvade att möta honom och menade sig ej vara värd den qvinnan, om han ej vågade sig i strid med Skägge.

Tre dagar derefter gaf sig Gisle till Kolbjörn och sporde honom, om han nu var redo till holmgången. Kolbjörn frågade å sin sida, om han ej eljes finge giftet.

»Slikt må du icke tala», svarade Gisle.

»Då tror jag ej, att jag vill hafva det omaket att slås med Holmgångs-Skägge», sade Kolbjörn.

Gisle kallade honom en ynkrygg samt tillade:

»Och fastän det varder dig en ful skam, skall jag fara i ditt ställe.»

Han drog med elfva mans följe till ön Saxa.

Då Skägge kom till holmen, sade han fram holmgångslagen och hägnade in kampplatsen med hasselstänger. Men ingen såg han till, hvarken Kolbjörn eller någon annan, som hade att för honom gå i enviget. Han bjöd då en sin handtverkare Räf att göra tvenne bilder, en af Kolbjörn och en af Gisle.

»Den ene skall stå bakom den andre», sade han, »och skall det nidet ständigt stå dem till hån.»

Detta hörde Gisle, der han höll sig i skogen der invid. Han trädde fram och sade:

»Gagneligare ting kunna dina hjon syssla med. Här ser du den, som vågar skifta ett hugg med dig.»

De gingo in på den holmade platsen och slogos.

Skägge förde ett svärd, som han kallade Kamplågen. Med det högg han till Gisle, så att det klang högt. Då sade han:

»Kamplågen klart
Klang på Saxa!»

Till gengäld högg Gisle med ett huggspjut, så att spetsen af skölden och Skägges ena ben röko af. Gisle sade:

»Skar det spjutet
Skarpt i Skägge!»

Skägge vardt nödd att lösa sig ur holmgången och gick sedan allt jemnt på träben.

Efter detta stannade Torkel hemma till samman med sin broder Gisle, och sämjan mellan dem vardt åter mycket god. Gisles ära hade vuxit efter denna bragd.

Skägge hade tvenne söner, som bodde på Flydranäset norr om Trondhjem. Om hösten samlade desse till sig mycket folk, och nästa vår drogo de till Kolbjörn och sade honom, att antingen skulle han samman med dem bränna inne Torbjörn i Surnadalen och hans söner, eller ock skulle han huggas ned på platsen. Han ville helst följa dem till Surnadalen.

Sextio man starke, gåfvo de sig vid nattetid till Torbjörns gård och satte strax eld på den. Torbjörn, hans söner och dottern Tordis sofvo alla i samma skåle. Der inne stodo två kar, fulla af sur mjölk. I dem doppade de tvenne bockskinn, med hvilka de värjde sig emot elden, och trenne gånger släckte de den. Omsider fick Gisle den ena väggen genombruten. Tio i flocken, kommo de ut samt ilade längs med röken, tills de nådde fjellen och voro så långt borta, att de ej hörde hundarnes skall. Tolf män brunno inne, men Skägges söner trodde, att alle der i gården bragts om lifvet. Först när de lemnat brandstället, vände Gisle och de andra åter.

Hemligen samlade desse sig sedan folk, ryckte oförvarandes emot Kolbjörns gård, stucko den i brand och brände honom inne.

Derefter sålde de sina jordar och köpte sig ett skepp, på hvilket de seglade bort, män och qvinnor, sextio till samman.

De lade till i en hamn inne under några öar. Derifrån for

Gisle med fyrtio man och tvenne båtar söder ut till Flydranäset, der Skägges söner bodde. Desse voro då ute i bygden för att kräfva in sina afgälder. Gisle sökte med sine följesmän upp dem och dräpte dem alle. Sedan drog han till deras gård, der fadern Holmgångs-Skägge vistades. Honom fälde Gisle. Så foro de till baka till skeppet.

De gingo alla till hafs. De styrde mot Island.

Då de varit ute i öfver femtio dygn, nådde de omsider Vestlandet och seglade in i Dyrafjärden. De landade vid dess södra strand i den flodmynning, som kallas Hökadals-os.

Tvenne män med namnet Torkel bodde på hvar sin strand af fjärden: mannen på den norra sidan var Torkel Eriksson, på den södra Torkel den rike. Denne var den förste ansenlige isländing, som kom till skeppet och gaf sig i tal med Torbjörn *sur:* så kallades han, efter det han värjt sig med den sura mjölken.

Hela landsträckan längs fjärdens begge stränder var redan upptagen, och Torbjörn sur var derför nödd att köpa sig land. Torkel den rike sålde till honom jorden Sjöbol i *Hökadalen.*

Der förde Gisle upp en gård, och der bodde de alla sedan.

Snart dogo Torbjörn sur och han husfru. De vordo lagda i hög, och Torkel och Gisle togo emot gården.

Gisle giljade till en qvinna vid namn Öd, syster till en ansedd farman, Vesten Vestensson, som vid denna tid satte bo vid Anundsfjärden norr ut. Gisle fick mön.

Samtidigt gifte sig Torkel med en qvinna, som hette Åsgerd.

Begge bröderne bodde dock allt jemnt till samman på Sjöbol och skiftade icke egendomen.

En höst gjorde Torkel den rike en färd söder ut till Tornäs ting, och Surssönerne Gisle och Torkel följde honom. Efter tinget inbjödos de till en mägtig bonde, Torsten torskbitare, som bodde på Torsnäs och hade hemma hos sig sine begge söner Torgrim och Bark den digre. Vid afskedet fingo Torkel den rike och Surssönerne präktiga gåfvor, och de bådo derför Torstens söner

att nästa vår göra en tingsfärd till deras bygder och så hedra dem med gästning.

Nästa vår höllo Torkel och Gisle ett godt gille för dem på Sjöbol. Systern Tordis syntes Torgrim mycket vän, och han friade till henne. Bröllopet stod strax. Gården Sjöbol fick hon i medgift, och Torgrim satte bo der.

Men Gisle och Torkel byggde sig en gård der invid. Den kallades Hol. Der bodde de som förr till samman, de och deras husfruar Öd och Åsgerd.

Mellan fränderne på Hol och Sjöbol var varm vänskap. Torgrim vardt häradets höfding och kallades Torgrim gode. Han var sine svågrar till mycken hjelp.

2

Vesten Vestensson fälles.

ed ett följe af fyrtio man drogo en vår alle männen från Hökadalen till tings. De voro alla klädde i praktdrägter, och Vesten Vestensson, Gisles svåger, var i flock med dem.

Medan det andra tingsfolket var samladt vid rätten, sutto de alle till samman i dryckeslag. Då trädde in i deras bod en man vid namn Arnor, en stor gaphals.

»I ställen eder så stormodigt, I hökdöler», sade han. »I sköten ej om annat än dryckeshornen och viljen icke visa eder vid rätten, der edert tingsfolk har sina mål före. Så tycka alle, fast jag sjunger det rent ut!»

»Brytom upp», sade Gisle; »må hända flere än han säga detta.»

De gingo hän till rätten, och Torgrim gode sporde der, om någon funnes, som tarfvade deras hjelp.

»Det skydd, vi förmå gifva vårt folk», tillade han, »skall icke saknas; och ingen skall lida en orätt, så länge vi lefva.»

Torkel den rike svarade:

»Målen, som männen här ha före, äro oansenliga, men vi skola låta eder höra af oss, när er hjelp behöfves.»

Bland menigheten föllo ord om, hur storståtlig deras flock var, och hur manhaftigt de lade sitt tal.

På tinget var ock tillstädes en fräjdad höfding, som hette Gäst Oddlefsson, en vis och framsynt man, som månge sökte råd af. Honom hade Torkel rike som gäst i sin bod. När de vände till baka från rätten, frågade Torkel honom:

»Hur länge tror du hökdölerne förmå hålla sin ifver och sitt öfvermod så högt uppe?»

»När tre vårar gått», svarade Gäst, »äro de näppeligen alle enige, som nu finnas i den flocken.»

Arnor, som var i boden och hörde samtalet, sprang strax hän till hökdölerne och förtalde dem detta.

»Här för han allt fram hvad andre säga», yttrade Gisle, »och vaktom oss, att han icke varder sannspådd. Jag vet, hur vi skola kunna hindra detta.»

»Hvad råd vet du då?» frågade Torgrim.

»Vi skola stadga vår vänskap med ännu fastare aftal än tillförene», sade Gisle — »vi skola svärja hvarandra fostbrödralag.»

Detta funno de alle vara ett godt råd.

De lemnade sin bod och gingo ut till Örhvålsudden. Här ristade de upp en remsa grässvål så, att begge ändarne höllo fast i marken, och stälde sedan under den ett runosiradt spjut, så högt, att en man kunde med sin hand nå skaftet. Derpå trädde de in under gräsremsan alle fyra, Torgrim och Torkel, Gisle och Vesten, och skuro sig, så att blodet flöt. Alle till samman läto de det rinna ned i den blottade mullen och blanda sig med den. Sedan föllo de på knä och svuro den ed, att den ene skulle hämnas den andre som sin broder, och de togo till sina vittnen alle gudar. Men när de skulle taga hvarandra i hand, utbrast Torgrim:

»Tillräckligt vedervågar jag, om jag slår ett handslag med mine svågrar Torkel och Gisle — Vesten kommer mig icke vid», och han drog handen till sig.

»Så skola då flere göra», sade Gisle och ryckte äfven till sig sin hand; »jag ärnar icke binda mig till hvarje våda för den mans skull, som ej djerfves göra det samma för min svåger Vesten.»

Detta syntes alla der på tinget en märklig händelse.

Till sin broder Torkel sade Gisle:

»Det gick dock, som mig anade. Hvad här skett skall icke varda utan följder, och jag tror, att ödet råder för slikt.»

Sedan drog man hem från tinget.

En vår gåfvo Torgrim gode och Torkel sig till samman ut på en norgesfärd. De gästade konung Harald gråfäll, som ärade dem mycket och gjorde dem till sina handgångne män.

Äfven Gisle och Vesten drogo utomlands. De seglade söder ut till Danmark och kommo till Viborg, der de stannade öfver vin tern. Vesten var i bolag med en norrman, som vid denna tid vistades i England. Från honom kom bud med helsning, att han äskade slita bolaget, enär han ej längre ansåg sig hafva bruk för Vestens penningar. Denne bad då Gisle, att han skulle få fara sina färde för att träffa norrmannen.

»Då skall du lofva mig», sade Gisle, »att om du lyckligen kommer åter till Island, du ej lemnar landet utan mitt samtycke.»

Det lofvade Vesten.

En morgon steg Gisle bittida upp och gick bort till en smedja. Han var sällsamt händig och på allt vis konstförfaren. Här smidde han en silfverpenning, som vägde ett helt öre. Den kunde tagas sönder i två delar, och i hvarje sutto tio stift. När skifvorna lades samman, såg myntet ut, som om det vore helt. Han tog det i sär och gaf Vesten den ena hälften; den andra behöll han sjelf och sade, att de skulle gömma hvar sin del som ett vårdtecken.

»Vi skola blott sända hvarandra dem», sade han, »när lifvet står för endera af oss på spel. Ty mig anar, att vi behöfva budskickning mellan oss, då vi ej kunna råkas sjelfve.»

Vesten drog vester ur till England, men Gisle seglade till

Norge och derifrån vid sommartiden ut till Island. Han kom hem med mycket gods och ökad ära.

Äfven Torgrim och Torkel vände åter från sin utlandsfärd och hade vunnit gods i mängd. Det var ett fägnesamt möte, när bröderne Gisle och Torkel träffades.

Torkel var en braskande och högmodig man, som aldrig lade hand vid arbetet på gården, medan Gisle sträfvade dag och natt.

En dag, då vädret var godt, satte Gisle allt folket till höskörd. Blott Torkel blef qvar hemma på gården.

Efter dagvarden lade han sig ned i skålen och somnade in. Den var hundra alnar i längd och tio famnar i bredd. Upp till den, emot söder, låg frustugan. Der inne sutto husfruarna Öd och Åsgerd och sömmade.

När Torkel vaknat, hörde han samtal inne från frustugan, och han gick hän och lade sig vid väggen.

»Hjelp mig, Öd, och skär till för mig en skjorta åt Torkel, husbonden min!» hördes Åsgerds röst.

»Ej gör jag det bättre än du», svarade Öd, »och du hade nog ej bedt mig, om skjortan varit ärnad åt Vesten, min broder.»

»Ja, det är något säreget med allt, som rör Vesten», sade Åsgerd, »och så kommer jag nog att tycka ännu en tid, ty honom håller jag mera af än min husbonde Torkel, fastän vi aldrig få glädjas med hvarandra.»

»Länge har jag vetat, hur Torkel haft det ställdt», inföll Öd, »men talom icke mer om detta.»

»Icke kan man lasta mig, för det jag håller Vesten kär», sade Åsgerd; »det är mig förtaldt, att du och Torgrim ofta mötts, innan du blef gifven åt Gisle.»

»Deraf vardt ingen skam vållad», svarade Öd; »ty ingen man har jag föredragit framför Gisle, och ingen har vanhedrats. Nu skola vi sluta detta samtal.»

Så sutto de tysta.

Men Torkel hade hört hvarje ord, de sagt, och han utbrast:

»Hvad oerhördt tal! Hör strid närmas! Ett mägtigt mål! Hör mäns bane — ens eller fleres!»

Och han gick bort.

Då tog Öd till orda:

»Ofta kommer ondt af qvinnors prat, och väntas kan det värsta, sedan vi så talat. Låtom oss leta ut något skyddande råd!»

»Jag har redan tänkt ut ett för mig», sade Åsgerd, »som jag tror har bot med sig. Men för dig ser jag intet.»

»Hvad ärnar du göra?» frågade Öd.

»Jag skall lägga armarna kring Torkels hals, sedan vi kommit i bädd i afton», svarade hon; »så skall han tillgifva mig, hvad jag talat, och jag skall säga det vara lögn.»

»Slikt förslår icke för mig», återtog Öd.

»Hvad tänker du då gripa till?» sporde Åsgerd.

»Jag skall säga min husbonde Gisle allt», svarade hon, »hvad jag har svårt för att uttala eller finna utväg i.»

Om qvällen kom Gisle hem från arbetet. Torkel var alltid van att tacka sin broder för det dagsverk, han gjort; men nu var han tyst och sade icke ett ord.

Gisle sporde, om han ej mådde väl.

»Sjuk är jag ej», svarade han. »Det finnes något, som är värre än sjukdom.»

»Har jag gjort något, som varit dig till misshag, broder?» frågade Gisle.

»Ingalunda», sade Torkel.

»Strax synes det mig då bättre», återtog Gisle, »ty minst af allt ville jag, att något numera skilde oss begge åt. Dock ville jag gerna veta, hvad din tungsinthet vållas af.»

»Det blifver du nog klok på», svarade Torkel »— om än icke så i en fart.»

Flera ord vexlades ej emellan dem, och de gingo bort ifrån hvarandra.

Den qvällen rörde Torkel ej mycket vid maten, och han var den förste, som lade sig att sofva.

När han kommit i säng, gick hans husfru Åsgerd hän och tog i täcket för att, äfven hon, lägga sig.

»Jag låter dig icke ligga här i natt», sade Torkel.

»Hvad är mera tillbörligt», utbrast Åsgerd, »än att jag hvilar hos min make. Hvi har du så raskt skiftat sinne? Hvad vållar slikt?»

»Just det, som vi nu begge veta», svarade Torkel, »fastän det länge nog hållits doldt för mig; och ditt ros växer icke, om jag talar tydligare.»

»Må du hålla på dina tankar om detta», sade Åsgerd; »länge skall jag ej kifvas med dig om liggplatsen, och två ting gifver jag dig att välja emellan: antingen tager du emot mig och låtsar, som om intet händt, eller ock kallar jag strax hit vittnen och förklarar mig skild ifrån dig. Sedan skall jag låta min fader hemta hemgiften och brudgåfvan, och aldrig skall du mera för min skull finna bädden trång.»

Torkel teg en stund. Så sade han:

»Må du göra, som du sjelf helst vill! Dock skall jag ej förbjuda dig hvilan för i natt.»

Strax visade hon, hvad hon sjelf fann bäst: hon gick till sängs. Och länge hade de ej legat, innan de sämdes så väl, som om intet skett.

Då Gisle och hans husfru lagt sig till hvila, sade hon honom hela samtalet, hon haft med Åsgerd, och bad honom ej vara vred men se ut något godt råd.

»Ty jag vet för visst», sade hon, »att Torkel vill se min broder Vesten död.»

»Jag ser intet råd, som kan hjelpa», svarade Gisle, »men ej skall du lastas för det skedda, ty någon skall det alltid finnas,

som har att framföra, hvad ödet vill hafva uttaladt, och allt kommer fram, som är förelagdt.»

Nu led året fram till fardagstid. Då bad Torkel sin broder Gisle om ett samtal. Han sade honom, att han nu önskade boskifte, ty det lyste honom att flytta samman med svågern Torgrim.

»Bäst att se är bolag mellan bröder», svarade Gisle, »och för visso vore det mig fägnesamt, om allt blefve som förr, och intet boskifte skedde.»

»Längre kan det ej gå», sade Torkel, »att vi begge ha gården i samego, ty dig är det till svårt förfång, att jag ej lägger hand vid något, som kan öka boets trefnad, medan du städse har allt släpet och slitet.»

»Klaga du icke häröfver», genmälte Gisle, »så länge jag ej säger något. Vi två ha dock sins emellan frestat både köld och värme.»

»Inga ord gagna här», återtog Torkel, »godset skall skiftas, men enär det är jag, som gör krafvet, skall du hafva gården och vår fäderneärfda jord. Jag tager lösöret.»

»Är det nu så, att vi nödvändigt skola skifta bo», sade Gisle, »så gör, hvilketdera du vill: dela eller välj! Sjelf bryr jag mig icke om, hvilket jag skall göra.»

Till sist blef det dock så, att Gisle skiftade, och Torkel valde lösöret. Jorden blef Gisles. De togo dertill hvar sitt af de två barn, som uppfostrades på gården; mön, som hette Gudrid, stannade qvar hos Gisle, och pilten, som bar namnet Germund, följde med Torkel. Begge voro de barn af en brödernes frände.

Torkel for alltså till sin svåger Torgrim på Sjöbol och satte bo hos honom. Gisle blef ensam på Hol, och icke kunde man skönja, att gården sköttes sämre än tillförene.

Sommaren gick, och vintern tog vid: det var den tiden gängse sed att helsa denna välkommen. Man stälde till gästabud och vinterblot.

Gisle hade visserligen hört upp med bloten, allt sedan han i Viborg blifvit primsignad; dock fortfor han att hålla gillen och att i allt visa sig som en storman.

Han redde på Hol till ett kostbart gästabud för att dermed hylla vintern och sina vänner. Han bjöd till sig de begge namnarne Torkel Eriksson och Torkel den rike och dertill många andra vänner och stallbröder.

Då gästerna samlades, sade hans husfru Öd:

»Sant att säga, saknar jag nu blott en man, som jag gerna ville hafva sett här.»

»Hvem är det?» frågade Gisle.

»Min broder Vesten», svarade hon, »honom ville jag helst ha sett njuta glädjen med oss.»

»Så tänker icke jag», förklarade Gisle; »gerna skulle jag gifva mycket, i fall han ej komme hit nu.»

Mera talade de icke härom.

Samtidigt höllo äfven Torgrim och Torkel gästabud på gården Sjöbol. De hade dit inbjudit en man, som hette Torgrim näbb. Han var full af trolldom och galder och var den störste sejdman, som kunde anträffas. Torkels svåger Torgrim var mycket händig smed. Det berättas, att han, under det gillet pågick, tog sin namne Torgrim jemte Torkel med sig till en smedja. De stängde den till efter sig. Bitarne af svärdet Gråsida, som Torkel fått vid boskiftet, togos fram, och Torgrim gjorde af dem ett spjut. I qvällningen var det färdigt. Runor ristades derpå, och skaftet var blott ett spann långt.

Medan detta skedde, kom en man vid namn Anund från Medeldalen till Gisles gästabud och bad att få tala med honom i enrum. Han berättade, att Vesten återkommit till sin gård.

»Och kan han väntas hit i afton», sade mannen.

Gisle ropade strax till sig tvenne af sine huskarlar och bjöd dem draga norr ut till Anundsfjärden för att der träffa Vesten.

»I skolen bringa honom min helsning», sade han, »och dertill

min bön, att han ej måtte komma hit till detta gille utan stanna hemma i ro, till dess jag der söker honom.»

Han gaf dem ett hopknutet kläde, hvari hälften af den penning låg, som han sagt skulle vara honom och Vesten ett vårdtecken; och skulle de taga den fram, i fall han icke trodde dem på deras ord.

Då huskarlarne omsider nådde fram till Vestens gård vid Anundsfjärden, hade denne redan ridit hemifrån. Han hade färdats nedanför sandbacken vid Mossvalla gård, medan de befunno sig uppe på andra sidan; och derför hade de ridit om hvarandra.

Vesten styrde alltså ostörd färden ut till Dyrafjärden, och huskarlarne satte nu efter honom, allt hvad hästarne kunde löpa. Då de åter voro vid Mossvalla gård, sågo de män rida långt borta midt i dalgången, som sträckte ut sig framför dem. Så svann flocken bakom en backe. Karlarne sprängde af, tills de hunno upp till Arnkelsbrinken. Der störtade begges hästar. Då gåfvo de sig att ropa, och till sist hördes de af Vesten. Han stannade och inväntade dem. De förde fram sitt ärende och derjemte penningen, som Gisle sände honom. Vesten tog upp ur sin pung den andra hälften, rodnade skarpt till och sade:

»Rena sanningen faren I med, och jag skulle hafva vändt om, i fall I hunnit mig förr. Men nu löpa ändock alla vattnen ned till Dyrafjärden, och dit skall jag rida. Dessutom längtar jag dit. I, som nu ären till fots, skolen strax sätta eder i en båt och ro öfver fjärden samt mäla min ankomst för syster min och Gisle.»

Då huskarlarne åter voro hemma, bragte de Gisle svågerns helsning.

»Då måste det så ske», sade han blott.

Vesten fortsatte sin ridt, till dess han nådde en gård längre ned vid fjärden, der en hans fränka Luta bodde. Hon lät sätta honom öfver vattnet, och vid afskedet sade hon:

»Var nu varsam, Vesten! Det torde du behöfva!»

Då han kommit öfver till andra stranden, lånade der en bonde

honom sin häst. Han hade sitt eget sadeltyg, och hans betsel bar glänsande beslag. Bonden följde honom till sitt fårhus; der erbjöd han sig att ledsaga honom ända fram till Gisle. Men Vesten sade sig ej behöfva hans följe.

»Mycket har nu blifvit annorlunda i Hökadalen», sade bonden, »och var du varsam!»

Så skildes de, och Vesten red upp till Hökadalen.

Vädret var klart, och det var månsken.

Vid Torgrims gård höll gossen Germund på med att föra in boskapen, medan en qvinna vid namn Rannveg tog emot den inne i huset och satte den i bås.

Då Germund såg Vesten komma ridande öfver marken, sprang han emot honom.

»Kom icke hit till Sjöbol!» sade han, »rid till Gisle, och var du varsam, Vesten!»

Qvinnan kom ut ur fähuset och såg en stund på mannen, som hon tyckte sig känna igen.

Då hon och Germund fått all boskapen in, trätte de på hemvägen om, hvem den främmande var.

När de trädde in i skålen på Sjöbol, satt folket kring långelden, och Torgrim sporde dem, hvarom de munhöggos, eller om de sett eller råkat någon der ute.

»Jag trodde mig känna igen Vesten», sade qvinnan; »hans betsel sken, han bar en blå kappa och hade ett spjut i handen. Eller hvad säger du, Germund?»

»Jag såg ej efter så noga», svarade han. »Jag tänker, att det varit Anunds huskarl ifrån Medeldalen, som burit Gisles kappa och haft Anunds sadeltyg och en fiskestång i handen.»

»Nu ljuger allt en af er», sade Torgrim. »Gå du, Rannveg, hän till Hol och speja ut, hvad nytt der timat!»

Hon kom till Hol, just då gillesfolket satt sig ned att dricka. Gisle stod ute i dörren, helsade henne och bjöd henne stanna. Men hon sade, att hon skulle strax gå hem igen.

»Jag ville blott träffa flickan Gudrid», sade hon.

Gisle kallade på henne, men Rannveg kom sig ej före med något ärende.

»Hvar är Öd, din husfru?» frågade hon.

»Här står hon inne», sade Gisle. »Kom ut till Rannveg, Öd.»

Öd gick ut och sporde, hvad hon ville. Hon sade det blott vara en lapprisak, men hon kunde ej heller komma fram med den. Då bad Gisle henne göra ettdera: antingen stanna eller ock gå sin väg. Och hon vände hem igen, om möjligt ännu mindre vettig än då hon kom. Några tidender hade hon åtminstone ej med sig.

Nästa morgon lät Vesten bära till sig tvenne påsar med varugods. Han tog fram en sextio alnar lång tapet, en hufvudduk, som var tjugo alnar i längd och på tre ställen väfd med glittrande gull, samt tre gullbeslagna handfat. Hufvudduken gaf han åt sin syster och det öfriga åt Gisle och sin edsbroder Torkel, i fall denne ville taga emot någon skänk af honom.

Gisle gick med de båda namnarne Torkel hän till Sjöbol och sade sin broder Torkel, att Vesten kommit åter samt gifvit dem dessa kostliga gåfvor. Han visade honom dem och bad honom välja.

»Rimligast vore, att du ensam toge dem», sade Torkel. »Jag vill icke ha någon af dem! Lönen är icke så säker ifrån min sida.»

Och han ville alls icke taga emot någon skänk. Gisle gick hem, och allt syntes honom peka hän mot ett och det samma.

På Hol hände sig nu, att Gisle två nätter efter hvarandra gaf sig hårdt i sömnen. Man sporde honom om hans drömmar, men han ville icke säga dem.

Den tredje natten, då alla gått till sängs, och man sofvit en stund, kom öfver huset en så stark stormby, att allt taket å dess ena sida refs af, och vattenmassor öste så, att man aldrig sett slikt förr, och regnet rann i skålen. Gisle for strax upp och

ropade på sine män. De hastade alle ut med honom för att berga höet. Blott en träl, som hette Tord och kallades den huglöse blef hemma. Han tordes icke gå ut i så våldsamt väder; till växten var han lika reslig som Gisle.

Vesten hade erbjudit sig att göra svågern följe ut, men denne hade bedt honom stanna i huset.

När det så började att droppa för starkt i skålen, vände han och systern Öd sina sängar om, så att de kommo att stå längs långsidan. Blott de begge och trälen lågo nu der inne.

Kort före dagningen kom någon ljudlöst gående in. Han nalkades Vestens bädd. Denne var ännu vaken. Men han visste intet af, innan ett spjut sattes i hans bröst, så att det bröt sig tvärs igenom honom. I det samma han fick stynget, sade han detta:

»Det der stack!»

Och mannen, som kommit, försvann.

Då Vesten sökte att resa sig upp, segnade han död ned öfver sängbrädet.

Öd blef vaken, ropade på Tord den huglöse och bjöd honom rycka spjutet ur såret.

Ett dråp kallades löndråp och icke mord, när man låtit vapnet sitta qvar, och man höll före, att den var skyldig att hämnas den fälde, som drog det ut.

Tord var så rädd för lik, att han visst icke djerfdes komma Vesten när.

Då trädde Gisle in och såg, hvad der timat. Han bjöd Tord hålla sig lugn, gick hän och tog sjelf spjutet ur såret. Han kastade det, blodigt som det var, ned i en stor kista, satte sig på sängkanten och lät ingen syna vapnet.

Sedan lät han bona om liket, som den tidens sed var.

Vesten sörjdes bittert af Gisle och många andre.

Gisle sade till sin fosterdotter Gudrid:

»Du skall fara hän till Sjöbol och se noga efter, hvad de

der taga sig före. Dig sänder jag, ty på dig litar jag i allo mest, och sök nu att säga mig, hvad de syssla med, eller hur de te sig der borta.»

Gudrid kom till Sjöbol. Der hade de alla redan stått upp, och namnarne Torgrim samt Torkel sutto väpnade. Då hon trädde in, dröjde det en stund, innan man helsade henne, och man var mycket ordkarg der inne. Dock sporde Torgrim henne om nyheter. Hon sade dem Vestens dråp eller mord.

»En tid har varit, då detta skulle synts oss en märklig händelse», sade Torkel.

»Den man har nu fallit», föll Torgrim in, »som vi alle äro pligtige att visa all ära. Vi skola göra hans likfärd så hedersam, vi förmå, och vi skola sätta honom i hög. Visst är det, att skåret i ätten är stort, och kan du säga Gisle, att vi skola komma dit bort i dag.»

Hon gick hem och förtalde Gisle, att svågern Torgrim satt med hjelm och svärd och all annan rustning; Torgrim näbb höll en huggyxa i handen, och brodern Torkel hade sitt svärd till hälften ute ur skidan.

»Och allt folket var på benen der, somlige väpnade», sade hon.

»Det var, hvad jag väntade», sade Gisle.

Sedan gjorde Gisle och allt hans folk sig redo att höglägga Vesten i den sandbacke, som höjer sig midt för Säfkärnen nedan om Sjöbol. På vägen dit slöt sig Torgrim med stort följe till dem. När de höglagt Vesten, såsom seden bjöd, trädde han hän till Gisle och sade:

»Det är skick att på död man binda Helskor, som han kan skrida i till Valhall — sådana vill jag fästa på Vesten.»

Och när han gjort det, sade han:

»Ej förmår jag snöra Helskor, om dessa lossna.»

Derpå satte de sig alle ned vid högen och talade samman och ingen låtsade, som om han visste, hvem ogerningsmannen var.

»Hur tager Öd sin broders död?» sporde Torkel, »gråter hon mycket?»

»Nog torde du veta», svarade Gisle, »att hon intet visar — men känner mycket.»

»Jag hade mig en dröm i går natt», fortsatte han, »och en i natt. Begge sqvallra om, hvem dådet gjordes af, men ej skall jag derför säga det. I går natt drömde jag, att en huggorm slingrade sig ut ifrån en gård och stack Vesten till döds. I natt såg jag, hur ifrån samma gård en varg rände — äfven den bet Vesten i hjel. Jag har ej sagt någon dessa drömmar förr än nu, ty jag ville ej, att de skulle tydas.»

Och han qvad denna visa:

»Kalla vapnet Vestens
Hvila oblidt störde —
Hest i mörka hallen.
Han haft större gamman,
Ty i Viborg vinets
Vågor lent oss smekte,
Der i ljusa salen
Jag var när den ädle.»

»Hur tager Öd sin broders död?» sporde åter Torkel. »Gråter hon mycket?»

»Ofta frågar du om detta, frände», sade Gisle, »du har stark lust att få veta det.»

Han qvad:

»Hon med hufvudlinet
Höljer djupa sorgen;
Hennes tårar rikligt
Rinna, undandolda.
Derför hvilar däfven
Dagg-glans öfver blicken:
Så den yppar sedan
Sorg för fallen broder.»

Derefter gingo begge bröderne till samman hemåt. Torkel sade:

»Mägtiga tidender hafva här timat, de der nog qvälja dig något mera än oss; dock är en hvar nödd att fara den längsta vägen med blott sig sjelf som sällskap. Nu önskade jag, broder, att du ej lade detta så hårdt på sinnet, att det gåfve folk något att grunda öfver, och jag ville, att vi nu stälde till lekar och gamman, samt att allt blefve åter så godt emellan oss, som då det varit som allra bäst.»

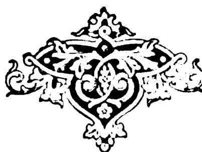
»Der talade du väl», svarade Gisle. »Gerna vill jag detta, men på det vilkor, att om något skulle under ditt lit stöta till, som skure dig lika djupt i hjertat, som detta skurit mig, du då lofvar mig att handla just så, som du nu bedt mig göra.»

Detta lofvade Torkel.

De gingo hem till Hol, och der drucko alle fränderne arföl efter Vesten.

Sedan drog en hvar till sitt, och allt var nu lugnt.

Det är sagdt, att det väldiga ovädret vållades af Torgrim näbbs galder och trolldomskonster, samt att han så redt till sejden, att Vesten måtte kunna öfverfallas, när Gisle ej var tillstädes. Sedan gick Torgrim gode till verket och drap Vesten, såsom det förtalts.

3.

Torgrim gode fälles.

ekar höllos, som om intet händt.

Svågrarne Gisle och Torgrim stodo som oftast emot hvarandra, och man blef icke ense om, hvem af dem var den starkaste. Dock menade de fleste, att Gisles styrka var störst.

De lekte bollek på det vatten, som kallades Säfkärnen, och dit samlade sig alltid mycket folk.

En dag, då flere än eljes kommit samman, bad Gisle, att man skulle dela sig i jemnstarka spelflockar.

»Det vilja vi visst», sade Torkel, »men så skall du icke heller hålla dina krafter inne mot Torgrim, ty talet går, att du sparar dig; och är du den starkaste, unnar jag dig gerna den största heder deraf.»

»Ännu hafva vi icke rätt pröfvat krafterna», svarade Gisle, »men må hända komma vi att göra det.»

Så begynte de leken, men Torgrim höll icke ut: Gisle fälde honom och slog bollen bort. Då han sedan ville taga den, sprang Torgrim på honom, så att han ej fick den fatt. Då satte han Torgrim så hårdt i isen, att skinnet gick af knogarne, köttet af knäna, och näsan sprang i blod. Torgrim reste sig med möda upp. Han såg hän till Vestens hög och sade:

»Spjutet for i såret
Fast — jag kan det ej lasta.»

Gisle sprang upp bollen, dref den mellan skuldrorna på Torgrim, så att han störtade framstupa, och sade·

Bollen for i ryggen
Hvasst — jag kan den ej lasta!»

Torkel fọr fram och sade:

»Nu vet man, hvem den starkaste eller den störste idrottsmannen är. Leken må vi lykta!»

Så gjorde de.

Lekarne hörde upp. Vintern gick till ända, sommarn ock, och det vardt höst. Det var mycket kyligt mellan Torgrim gode och Gisle.

När åter vinter kom, ville Torgrim helsa den med ett vängille och dervid blota till Frö. Han bjöd sin broder Bark den digre och många andre stormän hem till Sjöbol.

Samtidigt redde ock Gisle till ett gästabud och bjöd till sig sina svågrar ifrån Örnfjärden jemte de begge namnarne Torkel. Nästan ett halft hundrade gäster väntades.

Äfven på Sjöbol skulle ett stort dryckeslag hållas. Der beströddes golfvet med säf ifrån Säfkärnen. När väggbonaden skulle hängas upp, sade Torgrim till sin svåger Torkel:

»Nu hade tapeten kommit lägligt, den der goda, som Vesten ville skänka dig. Det synes mig vara en väl stor skilnad mellan att alls icke och att helt och hållet ega den. Jag skulle önska, att du nu läte den hemtas.»

»Den kan allt, som kan hålla måtta», svarade Torkel, »och jag vill ej sända efter den.»

»Då skall jag göra det», sade Torgrim och bjöd svennen Germund gifva sig i väg till Hol.

»Nog kan jag vara till någon nytta», svarade svennen, »men det ärendet tycker jag icke om.»

Då gick Torgrim hän till honom, gaf honom en väldig örfil och sade:

»Gå så, i fall du nu gör det lättare!»

»Nu skall jag gå», sade han, »fast jag nu har svårare för det; men det skall du veta som visst, att vilje har jag att skaffa dig tack för slaget, om jag också icke får det till fyllest lönadt.»

Sedan gick han till Hol. Der voro Gisle och Öd just i färd med att hänga upp väggbonaden. Germund framförde sitt ärende och förtalde allt, som det tillgått.

»Vill du låna dem tapeten, Öd?» sporde Gisle.

»Icke spörjer du mig derför», svarade hon, »att du icke vet, att med min vilje gjordes dem hvarken denna tjenst eller någon annan, som kunde höja deras heder.»

»Ville min broder Torkel ha tapeten?» frågade Gisle.

»Ej tyckte han illa om, att jag gick hit efter den», svarade Germund.

»Det är alldeles nog för att han skall få den», sade Gisle och lemnade svennen den dyrbara väggprydnaden.

Sedan följde han honom på väg fram till gärdesgården. Der sade han:

»Nu är det så, att jag finner mig hafva gjort din färd hit god, och jag såge gerna, att du vore villig till sådant, som för mig är af vigt, ty gåfva ser alltid efter gengåfva. Jag ville, att du i afton droge slårna från dörrarna på Sjöbol. Du håller nog i minnet, på hvad vis man bad dig fara hit.»

»Det är väl ingen fara för din broder Torkel?» frågade Germund.

»Alls ingen», svarade Gisle.

»Då skall det ske», sade svennen.

När han kom hem, kastade han tapeten från sig på golfvet.

»Olik är Gisle alla andre i fördragsamhet», sade Torkel; »han är bättre än vi.»

»Den der ha vi nu bruk för», afbröt Torgrim och lät hänga tapeten upp.

Om qvällen tjocknade det i vädret; snö föll under vindstilla och täckte alla stigar.

Till Sjöbol kommo Torgrims broder Bark den digre och Öjolf Tordsson med sextio mans följe. I allt voro de hundrade gäster. Hos Gisle hölls, såsom sagdt, gille af hälften så månge.

När gästerna på Hol efter dryckeslaget gått i säng, sade Gisle till sin husfru Öd:

»Jag har glömt att gifva Torkel rikes häst foder; kom med och stäng till dörren efter mig. Håll dig sedan vaken, medan jag är ute, och öppna för mig, när jag åter höres.»

Han tog ur den stora kistan spjutet Gråsida, som hade legat der, allt sedan han ref det ur Vestens sår.

Han var klädd i blå kappa, linnebyxor och skor.

Han gick ut och följde gatan ned till den bäck, som flöt mellan begge gårdarne, och hvarur man hemtade vattnet till bådas hushåll, vadade öfver den och gick så upp på den väg, som förde till Sjöbol. Här kände han väl till husinredningen, ty han hade sjelf byggt gården. Genom fähuset fans det en ingång. Han gick dit in. Der inne stodo på hvar sida om gången trettio kor; dem band han svansarne samman på. Sedan slog han dörren i och redde så till, att den ej kunde inifrån öppnas. Derpå gick han fram till mansbygnaden.

Här hade Germund väl fylt sitt värf: ingen slå satt för någon af dörrarna. Gisle trädde in och fick dörren sluten till, såsom den varit om qvällen. Allt gjorde han i god ro.

Sedan stod han stilla och lyddes efter, om någon ännu var vaken, men han fann alla sofva. Trenne ljus brunno der inne. Han tog upp säf ifrån golfvet, vecklade den samman och kastade den hän i ett af ljusen, så att det slocknade. Derpå stod han åter och hörde efter, om någon vaknat. Men allt var tyst. Han tog en ny säfviska och kastade den i nästa ljus. Äfven det gick ut. Då vardt han varse, att icke alla somnat. Han såg handen af en ung man famla kring det tredje ljuset, rycka ned lampan och qväfva det.

Det var hans frände, svennen Germund.

Han drog sig nu längre in i skålen, hän till det sängrum, i hvilket Torgrim och systern Tordis plägade hvila. Dörren stod på glänt, och de lågo begge der inne.

Gisle trefvade med handen för sig och kom att taga på hennes bröst, ty hon låg ytterst.

»Hvarför är din hand så kall, Torgrim?» sade hon och väckte mannen.

Hon trodde, att han lagt sin arm öfver henne.

»Skall jag vända mig om emot dig?» frågade han.

Gisle höll sig en stund stilla och värmde handen på sitt bröst. Nu sofvo de åter båda. Han tog sakta vid Torgrims hals, så att han vaknade. Denne trodde, att det åter var Tordis, som väckte honom, och han vände sig om emot henne.

Då lyfte Gisle med ena handen täcket undan och lade med den andra Gråsida igenom Torgrim, så att spjutet borrade sig ned i bädden.

Tordis ropade högt till:

»Vaknen upp alle män i skålen! Torgrim, min husbonde, är dräpt!»

Gisle hastade ut. Han gick till baka igenom fähuset och läste der dörren säkert efter sig. Sedan ilade han hem samma väg, han kommit. Hans forna spår voro igensnöade. Så snart Öd hörde honom komma, tog hon dörrslån undan, och han gick strax i säng utan att låtsa, det något varit på färde.

Alle männen på Sjöbol voro rusige efter gilleslaget, och då dertill allt kom oförvarandes öfver dem, kunde ingen i hast finna på råd, som dugde.

»Väldiga och onda ting ha här timat», utbrast gästen Öjolf Tordsson, »och folket, som är här inne, är vettlöst. Bäst är det väl att slå upp ljus och springa till dörrarna, så att dråparen icke kommer ut.»

Så gjorde man till sist. Men då ingen dråpare syntes till, trodde man, att någon, som fans inne i skålen, gjort detta dåd.

Så gick tiden, tills det dagades. Då vardt Torgrim lyft ur bädden, och Bark den digre, hans broder, ryckte spjutet af honom.

Sedan gjordes allt redo, som tarfvades för hans högläggning, och dermed voro sextio man sysselsatte. Andre gingo hän till Hol för att träffa Gisle.

Här stod Tord den huglöse ute på gården. När han såg skaran närma sig, sprang han in och ropade flåsande, att en hisklig hop folk ryckte emot gården.

»Välan, låt dem komma!» svarade Gisle.

Torkel och Öjolf trädde in i skålen och gingo hän till det sängrum, i hvilket Gisle och hans husfru hvilade. Torkel steg in till dem. Då han såg sin broders skor ligga der på golfvet helt snöiga och frusna, föste han dem fort in under sängen, på det att ingen af de andra skulle få se dem.

Gisle helsade dem alla välkomne och sporde, hvad nytt de hade att förtälja. Torkel svarade, att de hade med sig både stora och onda tidender, och förtalde honom de ting, som timat. Han frågade honom, hur han trodde att det allt hängde samman, samt bad honom om råd.

»Det ena stora illdådet får alltså fort efter sig det andra», sade Gisle. »Vi vilja bjuda eder vår hjelp vid hans högläggning; sådan hafven I rätt att kräfva af oss; och det höfves, att Torgrim hedras på det yppersta.»

De togo emot hans tillbud; och alle till samman gingo de bort till Sjöbol.

Torgrim lades i ett skepp, och hög blef uppkastad efter gammalt skick.

Då man stod färdig att lycka den, gick Gisle hän och tog upp en öfver måttan stor sten och satte den med sådan kraft i skeppet, att det brakade till, och hvarje planka bugtade sig.

»Ej förstår jag mig på att fästa skepp», sade han, »om vädret tager detta med sig.»

En och annan lät ord falla om, att detta ej var så olikt

hvad Torgrim gjort vid Vesten, den gången han talade om Hel-skorna.

På hemvägen sade Gisle till sin broder Torkel:

»Nu väntar jag, broder, att vår vänskap skall hålla sig så god som då, den varit allra bäst. Och låtom oss nu taga upp lekarne igen eller annat sedvanligt skämt!»

Torkel upptog hans ord väl, och de gingo hem hvar till sitt.

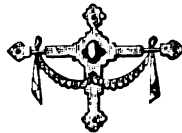
Gästabudet hos Gisle slöts nu, och han gaf vid afskedet goda gåfvor.

På Sjöbol dracks arföl efter Torgrim, och hans broder Bark den digre förärade månge män ypperliga vänskänker.

Sedan förmådde han Torgrim näbb att göra sådan sejd, att intet skulle kunna värna den man, som dräpt hans broder Torgrim, om än all hjelp gåfves honom, och att han ingen ro skulle finna i landet. Som lön fick Torgrim näbb en nioårig oxe. Han reste sig ett trolldomsaltare, såsom de trollkunnige hafva för sed, och lade all sin kraft och argsinthet i sejden.

Det hände sig ock något, som syntes alla märkligt: snö lade sig aldrig på sydsidan af Torgrims hög, och frosten tog der icke heller. Man menade, att gud Frö höll honom så kär för all den blot, han gifvit, att han ej ville hafva köld emellan sig och honom.

Torgrims broder Bark stannade på Sjöbol halfåret ut. Han äktade enkan Tordis och trädde in i boet med henne.

4.

Gisle dömes fredlös.

ekarne voro snart åter i gång mellan männen på Hol och Sjöbol.

Emot Bark och Torkel lekte alltid Gisle och med honom en man vid namn Torsten, Torgrim näbbs systerson, näst Gisle den starkaste af dem alle.

En dag hade stora skaror af folk kommit till samman för att åskåda leken, ty många voro nyfikna efter att se, hvem den bäste idrottsmannen var. Och det gick här som annorstädes, att männen blefvo ifrigare, allt som mera folk stötte till.

Bark, som hela dagen legat under för Torsten, vardt omsider vred och bröt hans bollträ sönder. Då satte Torsten honom ned i isen, och då Gisle det såg, ropade han, att Torsten borde leka med Bark den digre så lifligt, som hans krafter det tilläte.

»Jag skall byta bollträ med dig», sade han.

Han tog emot det sönderbrutna trät och satte sig ned för att foga det samman.

Han satt med ansigtet vändt emot Torgrims grafhög. Snö täckte marken, men högens södra sida, som vette emot honom, var bar och ofrusen som på en sommardag. Der uppe sutto

qvinnorna, hans syster Tordis och många andra, som hade gamman af att åse spelet. Då qvad Gisle en visa, som han aldrig skulle ha sjungit:

»Jag ser gröna gräset
Gro bland isar hvita.
Vet jag blod, som välde
Varmt för kalla stålet.
Glad han gick till gode
Guden, som han älskat.
Hög, mot kölden hägnad,
Honom visst jag unnat.»

Tordis höll visan i minnet och gick hem. Hon tydde den snart för sig.

De hörde upp med leken, och Torsten fann sedan skydd hos Gisle, som halp honom med att komma utomlands.

Bark beslöt nu att flytta till baka till Torsnäs; ty han fann sitt uppehåll här vester ut ej hafva varit synnerligen ärorikt, då han mist en sådan frände som Torgrim utan att ha fått någon upprättelse.

Han gjorde sig alltså redo att lemna Sjöbol för att först styra om sitt nya bo der söder ut och sedan komma igen och hemta gods och husfru. Torkel Sursson ville vara svågern följaktig och bröt upp, äfven han. Det är berättadt, att Tordis följde dem på väg.

»Nu vill jag», sade Bark till henne, »att du säger mig, hvarför du var så oglad strax på hösten, då vi slutat lekarne. Du har ju lofvat mig att tala om det, innan jag lemnat hemmet.»

De voro då just komna fram till Torgrims hög. Här tvärstannade hon och sade, att hon ej ville gå ett steg längre. Så förtalde hon, hvad Gisle qvädit, medan han blickat mot högen, och hon framsade visan för dem.

»Och tänker jag», fortsatte hon, »att du, Bark, ej behöfver leta i andra gårdar efter Torgrims baneman. Målet kan med rätta redas till mot honom.»

Bark vardt öfver måttan vred.

»Strax vill jag vända om och dräpa Gisle», sade han; men Torkel inföll:

»Icke vet jag, hur mycken sanning finnes i detta, som Tordis säger. Mig synes det lika rimligt, att det intet har att betyda, och kalla äro ofta qvinnoråd.»

Omsider förmädde han Bark att rida vidare. När de kommit till Sanda-os, stego de af hästarne och läto dem beta. Bark var mycket fåordig. Torkel sade honom, att han ville på en stund söka att träffa en sin vän Anund, och red strax i väg så snabbt,

att han snart var ur sigte. Då vred han af och red ut till Hol. Här förtalde han Gisle, att systern Tordis ransakat visan och rifvit upp målet.

»Och må du bereda dig på, att det ej låter sig hejdas», sade han.

Gisle stod tyst en stund. Så yttrade han:

»Detta tycker jag mig ej ha förtjenat af henne, ty jag tror mig hafva visat några gånger, att hennes vanheder ej synts mig värre än min egen. För hennes skull har jag stundom satt mitt lif i fara, och nu har hon gjort ett anslag emot det. Nu vill jag veta, hvad godt jag har att vänta af dig, broder, nu då min ställning blifvit sådan.»

»Jag skall varsko dig, i fall man vill dräpa dig», svarade Torkel, »men intet hägn vill jag gifva, som kan skada mig sjelf, ty jag menar mig ej heller ha blifvit skonad, då han dräpts, Torgrim, min svåger och stallbroder och gode vän.»

»Icke var det att vänta», återtog Gisle, »att en sådan man som Vesten skulle ligga ohämnad; men hvarken skulle jag svara såsom du ej heller så handla.»

Mera talade de ej till samman.

Torkel träffade åter Bark och red med honom söder ut till Torsnäs ting. Bark satte här sitt bo i stånd, och Torkel köpte sig jord på Bardastrand, det ställe, som heter Hvam.

Då tiden var inne, drog Bark med fyrtio man vester ut i akt att stämma Gisle till Torsnäs ting. Torkel var ock med i följet. Då de kommit till Sanda-os, sade han:

»Jag har en skuld att kräfva in här borta i en liten gård», och han nämnde dess namn; »dit vill jag rida och se att få mitt mynt åter. Kommen I efter i godt mak!»

När han kom till gården, bad han husfrun der låna sig en häst samt låta hans egen stå utanför dörren.

»Kasta ett täcke öfver sadeln», sade han, »och när mina följesmän nå hit, säg dem, att jag sitter inne i stugan och räknar silfver!»

Hon gaf honom en häst, och han sprängde af bort till Hol, träffade Gisle och sade honom, hur allt nu stod, samt att Bark kommit åter och vore på väg dit. Gisle sporde honom, om han hade något dugande råd att stödja honom med, eller om han ville på något vis stå honom bi. Men han svarade som tillförene, att han blott ville komma med varning, när något öfverfall vore att vänta; i öfrigt skulle han hålla sig undan ifrån allt, som kunde skaffa honom laga åtal. Derpå red han bort och tog vägen så, att han kom att bakifrån hinna upp Bark och hans följesmän. Och han gjorde allt för att sinka deras färd.

Så snart Torkel lemnat Hol, lastade Gisle två slädar med sitt gods och körde mot skogen till. Trälen Tord den huglöse följde honom.

»Ofta har du varit mig lydig», sade Gisle till honom, »och gjort, som jag velat. Det är derför icke mer än rätt, att du till sist lönas väl.»

Gisle plägade vara prydligt klädd, och han bar jemnt en blå kappa. Den kastade han nu af sig.

»Denna kappa», sade han, »vill jag skänka dig, min vän, och jag vill, att du strax skall hafva glädje af den. Svep den om dig och sätt dig sedan i den eftersta kälken, så skall jag draga på mig din kåpa och sjelf leda öken.»

Detta gjorde de.

»Skulle det nu hända sig», sade Gisle, »att någon ropar dig an, skall du akta dig väl för att svara ett enda ord, men kommer det någon, som ser ut, som om han ville dig ondt, skall du strax löpa till skogs.»

Det var lika ställdt med den trälens vett som med hans mod, ty han egde intetdera.

Gisle gick och ledde hästarne, och Tord, som var en reslig man, tog sig storslagen ut i slädan. Han bröstade sig mycket och tyckte sig vara ståtligt utstyrd.

Nu fingo Bark och hans följeslagar sigte på dem, der de

körde framåt, och de satte efter dem i stark traf. När Tord märkte detta, tog han ett väldigt hopp ur slädan och rände i väg åt skogen till. De andre trodde, att det var Gisle, och sprängde efter i fyrsprång, ropande på honom, allt hvad de förmådde. Men han teg blott och sprang. Då slungade en af Barks män, en norrman, efter honom sitt spjut, och det borrade sig in mellan skuldrorna, så att han föll framstupa och gaf upp anden.

»Hell det kastet!» ropade Bark.

Tvenne hans systersöner, Torodd och Sten, som voro med i flocken, blefvo ense om att fara efter trälen för att se till, om det fans något mod i honom. De redo raskt fram mot skogen, medan Bark och de andre hunno upp mannen i den blåa kappan. De drogo ned hans krage och sågo, att de haft mindre lycka med sig än de väntat. Ty de kände igen Tord den huglöse men icke Gisle.

Då de tvenne bröderne nått skogsbrynet, var Gisle blott ett kort stycke väg framför dem och de fingo strax öga på hvarandra. Den ene kastade sitt spjut efter honom, men han grep det i luften och sände det till baks, så att det tog mannen i midjan och flög tvärs igenom honom. Den andre vände om till kamraterna och sade, att i den skogen var det ej lätt att komma fram. Bark ville dock försöka, och de följde honom alle.

Snart sågo de, hur några qvistar rörde sig inne bland träden, och norrmannen kastade sitt spjut dit. Det for Gisle i låret, men han sände det åter, så att det susade genom norrmannen och tog hans lif. Sedan letade man rundt om i skogen, men Gisle hittades ej.

De vände till baka till hans gård. Här stämde de honom till tings, helst som de nu hade klara mål emot honom. Men de togo intet af hans gods.

Derefter gåfvo de sig hem.

Gisle hade smugit sig upp på fjellet, som höjde sig bakom gården, och hade der förbundit sitt sår. Der hade han ock hållit

sig dold, medan Bark och de andre varit nere i hans gård, och han hade sett allt, hvad de förehaft.

När de dragit bort, gick han ned och gjorde sig strax redo att lemna hus och hem. Jorden sålde han till Torkel Eriksson och fick sig lösören för den; och det var gods i mängd. Sedan skaffade han sig ett skepp och lastade det väl.

Hans husfru Öd och fosterdotter Gudrid gingo om bord med honom.

De seglade ut till Husanäs. Der gingo de i land. Här träffade Gisle på en fåraherde, som sporde honom, hvem han var. Han sade ej sitt namn men tog upp en sten och kastade den hän till ett skär, som sköt upp långt ute i sjön, samt bad honom, när han kom hem, säga husbondens son, att slikt skulle han söka göra efter, och kunde han så gissa, hvem främlingen varit.

Ett sådant kast rådde ingen annan med, och det visade sig åter, att Gisle var en idrottsman som få.

Derefter gick han strax ned i sitt skepp, styrde ut förbi näset, öfver Örnfjärden och in i den fjärd, som mynnar ut i denna, och som heter Gertjufsfjärden.

Här slog han sig till ro. Han byggde sig hus och blef der med qvinnorna öfver vintern.

Han sände bud till sin husfrus fränder, bonden Bjartmars söner, och bad dem fara till tinget samt der bjuda för honom sådan förlikning, att han ej blefve dömd fredlös. Och Bjartmars söner drogo till tings, men de förmådde ej att på något vis få förlikningen främjad, och man berättar, att de buro detta så illa, att de voro gråtfärdige, innan allt var förbi. De förtalde Torkel den rike det skedda och sade, att sjelfve tordes de icke bringa Gisle budskap om, att han blifvit biltog.

Torkel for till honom och sade honom det. Då qvad han detta:

Icke på Torsnäs-
Tinget så

Hade för mig
Målet lyktats —
Vore Vestens
Varma hjerta
Lagdt i bröstet
På Bjartmars söner

Med hufvut hängde
Husfruns fränder,
När de af glädje
Glänsa bort.
De skyggade alle
Och skämdes blott,
Som hade de råkats
Af ruttna ägg.

Han sporde sedan, hvad stöd han kunde vänta sig af Torkel och hans namne, och han fick till svar, att gerna finge han hos dem gömma sig undan, blott de icke för den skull miste sitt gods.

5.

Gisles Fredlöshet.

et är förtaldt, att Gisle i tre år vistades vid Gertjufsfjärden samt stundom hos Torkel den rike.

De nästa tre åren irrade han omkring på hela Island, sökte höfdingar och bad dem om hjelp. Men för den trollkraft och förbannelse, som Torgrim näbb lagt i sejden, vardt det ej så skickadt, att någon höfding tog sig af honom, och fastän det artade sig lofvande hos en och annan, trädde dock jemnt något hindrande till. Likväl höll han sig då och då länge nog hos Torkel Eriksson. Han hade nu varit biltog i sex år.

Derefter var han än hos Öd i gården vid Gertjufsfjärden och än i det gömsle, han redt till åt sig söder om ån, som rinner der. En annan tillflyktsort hade han vid backarne på samma sida; der var han ock understundom.

Då Bark den digre omsider fått spörja, hvar Gisle uppehöll sig, for han till en man, som bodde på gården Utterdal ej så långt der ifrån och hette Öjolf grå.

Bark bad honom leta fram Gisle och gifva honom bane, fredlös som han var. Han bjöd honom tre hundraden i silfver, på det att han måtte sätta all sin kraft till för att få Gisle fatt.

Öjolf tog emot silfret och lofvade att göra, hvad i hans magt stod.

Han hade hos sig en man, som hette Helge och kallades Spejar-Helge; han var snabb på foten och säker i blicken och kände till fjärdarne rundt ikring.

Honom sände Öjolf strax hän till Gertjufsfjärden för att efterspana, om Gisle var der ännu. Han fick sigte på en man nere vid ån, men han visste icke, om det var Gisle.

Sedan gaf sig Öjolf sjelf å stad med sex karlars följe, men mannen syntes icke mera till; hvadan han strax vände om.

Gisle var en klok man, och han plägade drömma mycket. Han hade alltid rediga drömmar.

En höstnatt gaf sig Gisle högt i sömnen. Han var då i sin gård hos Öd. Då han vaknat, frågade hon, hvad han drömt.

»Jag har», sade han, »två drömhuldror. Den ena vill mig väl och gifver mig jemnt lyckosamma råd, men den andra säger mig alltid sådant, som gör mig illa till mods. Hon spår mig blott ondt. Men nu drömde jag, att jag kom till ett hus eller en skåle, och att jag gick in om dörren. Der inne kände jag igen månge af mine fränder och vänner. De sutto kring eldarne och drucko. Der voro sju bål: somliga brunno matt, men andra lyste klara. Då trädde min goda huldra in i salen och sade till mig, att eldarne bådade min ålders längd, de år, som stodo mig åter. Och hon rådde mig att, så länge jag lefde, låta hednisk sed fara, ej syssla med galder eller annan trolldom men vara god mot döfva och halta, fattiga och hjelplösa. Längre var icke min dröm.» —

Bark gaf Öjolf ingen ro: han fann honom leta allt för lamt efter Gisle och menade sig ha fått väl liten gengäld för det silfver, han ödslat på honom. Han sade sig ha visshet om, att Gisle stack sig undan vid Gertjufsfjärden, samt bad honom åter sända en spejare dit: eljes skulle han, Bark sjelf, draga å stad. Det kom lif i Öjolf; han skickade Spejar-Helge till Gertjufsfjärden.

Denne hade matsäck med sig och blef borta i en hel vecka. Bittida och sent satt han på utkik för att få öga på Gisle. Till sist såg han honom en dag stiga fram ur sitt gömsle nere vid ån. Han kände honom strax, sprang upp, hastade till Öjolf och sade honom, att nu vore han säker på fångsten.

Med åtta man drog Öjolf skyndsamt hemifrån. Då de hunnit till Öds gård, hittade de icke Gisle der. De sökte i alla skogarne rundt omkring men funno honom ej. Så vände de till baks till gården, och Öjolf bjöd Öd mycket penningar, på det att hon måtte säga dem, hvar Gisle kunde träffas. Men det var långt ifrån, att hon det ville. Och det gagnade dem till intet, att de hotade att lemlästa henne. Med ogjordt ärende måste de rida hem, och deras färd syntes alla mycket skamlig.

Fastän Gisle ej heller den gången vardt funnen, insåg han dock, att han ej kunde undgå att fångas, då de så tidt slogo efter honom. Han gaf sig derför hemifrån. Han red in till Strand, till sin broder Torkel på Hvam.

Vid nattetid bultade han på dörren i det hus, hvari Torkel låg och sof. Denne kom ut och helsade honom.

»Nu vill jag veta, broder», sade Gisle, »om du ändock ej aktar att gifva mig något hägn. Jag väntar mig det godt lemnadt här i din gård, ty nu sätter man åt mig svårt. I det längsta har jag hållit inne med så enträgen bön.»

Torkel gaf honom samma svar som tillförene: han ville ej skänka honom sådant skydd, att han derför kunde efter lag åtalas, men penningar, fordon och annat, som han redan lofvat, ville han lemna honom.

»Jag ser nu», sade Gisle, »att du ej vill hjelpa mig. Gif mig då tre hundraden i vadmal och trösta dig med, att ofta ärnar jag icke bedja dig om bistånd.»

Torkel gaf honom varorna och något silfver; och Gisle sade sig kunna taga emot gåfvorna, men tillade, att icke skulle han

hafva skickat sig så småsint, om han varit i broderns ställe. Då de skildes, var Gisle mycket sorgsen.

Han vandrade hän emot gården Vadel, der höfdingen Gest Oddlefssons moder bodde. Före dager var han framme. Han slog på dörren, och husfrun trädde ut. Hon var van att taga emot skoggångsmän och hade låtit bygga en underjordisk gång, hvars ena ände nådde till hennes eldhus, medan den andra mynnade ut vid ån, som flöt der förbi. Man ser ännu märken af gången. Hon helsade Gisle vänligt.

»Och jag vill tillstädja, att du blifver här någon tid», sade hon, »fast jag icke vet, om det ej varder annat än qvinnohjelp, du här får.»

Gisle tog emot tillbudet och menade på, att karlarne visst icke skickade sig så väl, att man ej kunde vänta, det qvinnorna voro bättre.

Gisle stannade på Vadel öfver vintern; och ingenstädes hade han det så godt som här under all den tid, han var fredlös.

När det vårades, drog han sig åter till Gertjufsfjärden. Han stod ej längre ut med att vara skild ifrån sin husfru. Så mycket höllo de af hvarandra. Hos henne var han dold hela sommaren. Då hösten var inne, och nätterna blefvo längre, kommo emellertid drömmarne allt starkare öfver honom. Det var hans onda huldra, som nu visade sig, och synerna voro ängslande. På Öds fråga, hvad han drömde om, svarade han, att den onda qvinnan tidt och ofta kom till honom. Hon hade leda later, och alltid ville hon stänka blod öfver honom — två honom i blod.

Han for till Gest Oddlefssons moder och var åter i hennes vård en vinter.

Sommartiden var han som eljes hos Öd och stannade der, ända till dess höstnätterna togo vid.

Då gaf han sig ännu en gång till sin broder Torkel. I dagbräckningen var han framme vid gården. Han ryckte i dörren,

men Torkel ville ej komma ut. Då tog han ett trästycke, ristade några runor deri och kastade det in i huset. Torkel såg det komma, tog det upp och betraktade det. Han gick ut, helsade Gisle och sporde efter tidender. Gisle sade sig inga ha att förtälja och tillade:

»För sista gången kommer jag till dig, broder; låt mig nu få manlig hjelp af dig. Jag skall löna dig med att aldrig bedja oftare.»

Torkel bjöd honom en häst eller ett skepp; all annan hjelp vägrade han äfven nu att gifva.

Gisle tog emot skeppet och bad brodern taga ett tag med, så att han finge det i sjön. Det gjorde Torkel och gaf honom dertill sex mål mat samt ett hundrade i vadmal. Då Gisle kommit om bord, stod Torkel qvar på stranden.

»Nu tyckes du sitta svept i välmåga», sade Gisle; »du är månge höfdingars vän, och intet har du att rädas för; men jag är värnlös och biltog, med månge mäns fiendskap öfver mig, och dock kan jag säga dig, att du skall falla före mig. Nu skiljas vi, och det på värre vis än vi borde; aldrig skola vi se hvarandra mera, men veta må du dock, att jag ej skulle ha tett mig så emot dig!»

»Mig röra icke dina spådomar», svarade Torkel, och Gisle styrde ut från land.

Han seglade in i Bredafjärden och nådde snart Hergilsö. Ur skeppet tog han här tiljor och tofter, åror och allt annat, som var inombords. Sedan välte han skeppet om och lät det drifva in mot land. Alla, som sågo det, trodde, att Gisle tagit det ifrån sin broder och sedan drunknat, helst som det till sist vräkts splittradt upp på stranden.

Gisle gick hän till ett hus uppe på ön. Der bodde en man, som hette Ingjald. Han och Gisle voro syskonbarn, och de hade haft följe samman ut till Island. Han bjöd Gisle allt det skydd

och den förplägning, han kunde gifva. Gisle tackade honom. Han hade nu ro i någon tid.

Ingjalds hustru hette Torgerd. De hade en son vid namn Helge. Han var en fullkomlig fåne och kallades Ingjaldsstollen. Han var nästan stor som ett troll, gick ständigt ute med en sten bunden om halsen och bet gräs som fänaden.

Gisle var hos Ingjald öfver vintern. Han byggde ett skepp åt honom och förfärdigade äfven många andra ting. Men allt, som gått ur hans hand, var lätt att känna, ty han var konstförfarnare än de flesta. Och man undrade, hur det kom sig, att så mycket af hvad Ingjald egde var så konstrikt gjordt; ty sjelf var han ej händig.

Om somrarne var Gisle alltid vid Gertjufsfjärden.

Tre år hade nu gått, sedan han drömde om de sju eldarne, och allt jemnt var Ingjald honom till god hjelp.

Mycket begynte nu att synas folk misstänkt. Man menade, att Gisle visst icke drunknat, såsom ryktet sagt, men var i lifve och det hos Ingjald, och mycket ordades om, att denne nu egde tre skepp, alla fagert byggda.

Detta tal nådde snart Öjolf grå. Spejar-Helge sändes åter å stad och kom till Hergilsö.

När främmadt folk sågs på ön, höll sig Gisle alltid gömd i en jordkula.

Ingjald, som var en gästfri man, bjöd Helge stanna, och han var der öfver natten. Om morgonen sporde Ingjald honom, om han ej hade något hastverk för sig, efter som han ännu låg. Sjelf var Ingjald mycket driftig, och hvarje dag rodde han ut på sjön, när vädret medgaf det. Helge svarade, att han ej mådde väl, pustade och strök sig öfver pannan. Ingjald bad honom då hålla sig stilla. Sjelf gaf han sig ut på sjön, men Helge stånkade högljudt.

Med Gisles dagvard sysslade husfrun Torgerd inne i mathuset. Blott genom en brädvägg skildes detta från stugan, hvari Helge låg.

Då han hörde, hur Torgerd gick ut, kraflade han sig upp på väggen och såg, att mat lagts upp der inne för *en* man. I det samma trädde husfrun in i stugan, och han vände sig om så häftigt, att han tumlade i golfvet. Hon frågade, hvarför han klättrade upp i taket i stället för att ligga i ro. Han sade sig vara helt förgjord af benvärk, så att han ej kunde styra sig i bädden.

»Jag får bedja dig hjelpa mig hän i den», sade han.

Det gjorde hon. Derefter gick hon åter ut, hemtade dagvarden och bar den bort till Gisles jordkula. Helge steg strax upp igen och smög sig efter henne. Han fick då se, hur allt förhöll sig, vände om och lade sig åter i sängen.

Då Ingjald om aftonen kom hem, sporde han, om det nu blifvit bättre med honom. Han svarade, att han börjat repa sig och bad att på morgonen få bli rodd bort ifrån ön.

Han sattes öfver till Flatön, och derifrån for han söder ut till Torsnäs. Här förtalde han, hur han vardt viss på, att Gisle hade sitt uppehåll hos Ingjald.

Bark gick strax om bord med fjorton man och styrde norr ut öfver Bredafjärden.

Samma dag rodde Ingjald och Gisle ut på fiske. En träl vid namn Svart och en trälqvinna Bothild följde dem i en annan båt.

De lågo stilla vid några öar, som heta Skutilöarna.

Då såg Ingjald skeppet komma seglande söder ifrån.

»Ett skepp närmar sig med rödrandigt segel», sade han; »jag tänker, att det har Bark den digre om bord.»

»Hvad skola vi nu taga oss före?» sporde Gisle. »Jag vill veta, om du är lika rådig, som du är ädel och käck.»

»Fort är rådet funnet», svarade Ingjald, »om jag än icke är så vettig man. Låtom oss med fart ro åter till ön, gå upp på Vadstenaberg och derifrån värja oss, så länge lif finnes i oss.»

»Det gick, som jag väntade», sade Gisle, »att du skulle hitta

ett råd, som bäst kunde visa din ädelsinthet; men värre lön, än jag tänkt, finge du för all din hjälp, i fall du läte lifvet för min skull. Det skall heller aldrig ske; en annan utväg må vi söka. Du och trälen skola ro hem till ön, stiga upp på berget och låtsa, som om I redden eder till försvar. Då tro de, att det är jag, som är din följesman. Nu byter jag kläder med trälen — slikt har jag gjort förr — och sedan går jag i båten med Bothild.»

Ingjald gaf med sig, fastän han syntes vred.

Sedan rodde Gisle och qvinnan rätt emot Bark och hans män samt låtsade, som om de ej styrde mot någon fara.

»Du skall säga», sade Gisle, »att det är Ingjaldsstollen, du har om bord. Jag skall sätta mig i framstammen och göra alla hans later efter, sno mig in i garnen, huka mig öfver bord och ställa mig så fånig, jag förmår. När vi kommit dem förbi, skall jag sköta årorna med kraft och söka få oss i en fart fjerran från dem.»

Hon rodde framåt men styrde ej allt för nära in på dem och låtsade sig leta efter ett fiskgrund. Bark ropade till henne och sporde, om Gisle kunde råkas borta på Hergilsön.

»Det känner jag ej till», svarade hon, »men nog vet jag, att der finnes en man, som öfvergår alla de andra både i växt och konstfärdighet.

»Godt», sade Bark. »Men är Ingjald bonde hemma?»

»Det är länge sedan han rodde hemåt», genmälte hon; »hans träl var med honom, efter hvad jag kunde skönja.»

»Det var han nog ej», sade Bark. »För visso har det varit Gisle — sättom efter dem så snabbt, årorna förmå röras!»

»Lustigt är det att se på stollen», svarade hans män, »hur kollrigt han bär sig åt.»

Och de sade till Bothild, att det måtte vara harmligt att ha den fånen till sällskap.

»Det tycker jag ock», svarade hon; »men nog ser jag, att I snarare finnen det muntert än synd om mig.»

»Lemnom slikt gyckel», sade Bark, »och låtom oss komma i väg!»

Inom kort landstego de på ön och fingo strax sigte på de begge männen uppe på Vadstenaberget. De gingo dit åt och tyckte sig hafva gjort en lycklig färd. Snart kände dock Bark igen dem.

»Jag råder dig», ropade han till Ingjald, »att lemna fram Gisle eller ock säga oss, hvar han är — din hund! Du har gömt undan min broders baneman, och det, fastän det är på min grund du bygger. Värd vore du allt ondt, och rätt gjordes dig, i fall jag sloge dig i hjel!»

»Usla kläder bär jag», svarade Ingjald, »och skulle jag kanske gråta öfver, att jag ej får slita mer på mina trasor! Hellre skall jag lemna lifvet än uraktlåta att göra Gisle allt godt, jag förmår, eller att frälsa honom ur farorna!»

Man säger, att Ingjald varit den, som gjort Gisle störst gagn och gifvit honom den yppersta hjelpen. Det är ock allas mening, att då Torgrim näbb gjorde sejden, sade han fram den önskan, att intet hägn måtte finnas för Gisle på Island, om än en och annan der hulpe honom; men han förgat att ock nämna öarna i besvärjelsen, och derför gafs det lycka för Gisle i lång tid, fastän den i längden ej kunde hålla sig.

Bark fann det till sist dock otillbörligt att öfverfalla sin egen arrendebonde. Han vände sig ifrån honom och gick med sitt folk upp till huset, der de förgäfves letade efter Gisle.

Sedan vandrade de omkring på ön och kommo till en dalkjusa, der fånen låg med en sten bunden kring halsen och tuggade gräs.

Då tog Bark till orda:

»Mycket är mig förtaldt om Ingjalds dåre, men nu uppenbarar han sig på flera ställen, än jag väntat. Längre skola vi ej stå och stirra på honom här. Vår kortsynthet har varit underligt stor, och icke vet jag, hur vi skola få detta rättadt. Det var Gisle, som satt i den båt, vi ströko förbi, och härmade stollen;

han är i mångt väl öfvad, och han kan apa efter folk som ingen annan. Skam är det, om han slipper oss ur händerna, så manstarke som vi nu äro. Hastom efter honom, så att han ej kommer undan.»

De sprungo ned till skeppet, satte ut från land och förde årorna med all fart. Snart kunde de skönja Gisle och qvinnan, der de rodde långt inne i ett sund. Begge båtarne foro med hast fram, men den, som hade de fleste roddarne, strök fortast å stad, och kom den inom kort den andra så nära, att denna var inom skotthåll, då den stötte vid land. Det var vid en ö ej långt från fastlandet.

»Nu skola vi skiljas», sade Gisle; »här äro två gullringar, som du skall bringa Ingjald och hans husfru med den helsningen, att de måtte gifva dig din frihet. Jag vill ock, att trälen Svart varder fri. Visst kan du sägas ha frälst lifvet åt mig, och gerna såge jag, att du finge din lön derför.»

Gisle sprang i land och drog sig hän i en fjellklyfta.

Trälqvinnan rodde i väg, så genomsvett af slitet, att det rök af henne.

Bark och hans män voro snart vid ön. Hans frände Saka-Sten kom fortast ur båten och sprang strax att söka Gisle. Då han kom till klyftan, stod denne der med draget svärd. Med ens dref han det i mannens hufvud, så att han klöfs ned i skuldrorna och föll död till marken. Bark och de andre kommo sedan upp på ön, men Gisle kastade sig i hafvet och sam in emot fastlandet. Bark såg honom och slungade sitt spjut: det tog i låret och skar sig med ett stort sår igenom det. Gisle fick det rifvet af sig, men sitt svärd tappade han, ty han var så trött, att det gled honom ur händerna.

Det var nu mörk natt.

Då han kom i land, lopp han upp i en skog. I den landsänden växte skog vida kring.

Bark gaf sig med sitt följe strax ifrån ön och var snart på fastlandet.

De ringade Gisle inne i skogen. Han var nu så styf och trött, att han med nöd mägtade gå, och rundt omkring sig hörde han män. Han visste, att de skulle få honom fatt, så snart dagen kom; och då han ej ville bida till dess, gaf han sig strax att leta efter en utväg. Så ljudlöst han förmådde, smög han sig i mörkret ned till sjön och följde strandbackarne ned till gården Hög. Här träffade han bonden ute.

Han hette Räf och var en mycket slug man. Hans hustru hette Alfdis, till utseendet vän men öfver måttan ondskefull i lynnet och dertill den värsta häxa. Hon och Räf passade väl till samman.

Då han helsat Gisle och sport efter tidender, förtalde denne i hast allt, som timat emellan honom och Bark, samt bad honom om bistånd.

»Snart äro de här», sade Gisle; »man sätter hårdt åt mig, men få vilja hjelpa mig.»

»För hjelpen vill jag slå fast ett vilkor», svarade Räf, »och det är, att jag får vara ensam om råden, och att du ej lägger dig i dem.»

»Det skall jag icke», sade Gisle. »Jag förmår ej att gå ett steg längre.»

»Stig då in», sade Räf och följde honom in i stugan.

»Nu skall det bytas om män åt dig i bädden», sade Räf till sin husfru Alfdis.

Han tog alla kläderna ur sängen, bjöd Gisle att lägga sig i halmen och bredde sedan kläderna öfver honom. Derpå lade Alfdis sig ofvanpå.

»Blif nu liggande der», sade han till henne, »hvad så än sker.»

Han bad henne väsnas vildt och göra sig så svår, som då hon plägade vara allra värst.

»Spara dig nu ej», sade han, »utan sjung ut med allt, som

rinner dig i sinnet, både förbannelser och hån. Dock skall jag först gå till tals med dem och lägga mina ord så, som jag finner lämpligast.»

När han åter kom ut på gården, såg han en flock män nalkas. Det var åtta af Barks följeslagar, som sändts hit att söka efter Gisle och gripa honom, i fall han här kunde träffas.

Räf frågade dem efter nyheter.

»Vi hafva inga andra med oss än dem, du sjelf torde hafva sport», svarade de. »Känner du ej något till Gisles färder, eller har han icke synts till här?»

»Hit har han icke kommit», sade Räf, »och hade han det vågat, skulle han ej här haft långt till sin egen snabba ofärd. Jag förstår icke, hvarför I ej hållen för troligt, att jag ej skulle vara lika villig som någon af eder att dräpa Gisle. Så mycket vett har jag, att jag finner en sådan mans stöd som Barks ej vara en så liten vinst, och hans vän vill jag gerna vara.»

»Har du något emot», sporde de, »att vi ransaka ditt hus?»

»Visst icke», svarade Räf; »det vill jag lifligt, ty jag vet, att dess säkrare förmån I leta på andra ställen, då I med visshet veten, att han ej är här. Gån nu in och söken grundligt!»

De trädde in i stugan.

Då husfrun Alfdis hörde deras buller, frågade hon, hvad det var för oljud eller för ohyfsade glopar, som så väsnades hos folk vid nattetid.

Räf bad henne hålla sig beskedlig, men hon lät ej många plumpheter och glåpord bli osagda; och de östes så öfver dem, att de visst icke hunno med att gifva många igen. De letade icke dess mindre, men dock ej så nogsamt, som de kunnat, i fall de icke varit utsatte för sådana tillmälen af husfrun.

Till sist lemnade de gården utan att ha funnit Gisle. De bådo bonden lefva väl, och han bjöd dem lycklig resa.

Då de kommo till baka till Bark, voro de ej synnerligen till freds med sin färd. Man tyckte litet hvar, att man hittills blott haft stor skam och skada af allt sitt letande men ej

kommit ett enda fjät längre än då man begynte. Bark vände nu hem.

Ryktet om detta gick snart kring hela häradet, och det tycktes folk, att ingen förändring just kunde märkas i deras vedermödor för Gisles skull.

Gisle stannade en half månad hos Räf. De skildes som goda vänner, och Gisle gaf honom en knif och ett bälte, begge kostbara gåfvor. Sedan hade han ej mera att gifva bort.

Han for nu till sin husfru vid Gertjufsfjärden.

Af alla dessa händelser hade hans rykte mycket vuxit; och det är ock sagdt som sant, att Gisle ej haft sin öfverman i idrotter och mod. Men han hade icke lyckan med sig.

6.

Torkels fall.

m våren for Bark den digre med stort följe till Torskfjärdstinget för att träffa sina vänner. Höfdingen Gest Oddlefsson och Gisles broder Torkel gingo ifrån Bardastrand på hvar sitt skepp till sjös.

När Gest var redo att lägga ut, kommo till honom två svenner, illa klädde, med stafvar i händerna. Man gaf akt på, att Gest talade en stund lönligt med dem. Sedan tog han dem begge med sig om bord och satte dem i land på Hallstensnäs. Härifrån följde de farvägarne fram till tinget.

De gingo hän till den af bodarna, som egdes af en man vid namn Hallbjörn hufva, en tiggare. Han plägade vanka omkring i häraden med ett följe af ej färre än tio eller tolf andre bettlare. Dock tältade han bod på tinget. Han hade nu omkring sig en stor skara stallbröder.

Svennerne bådo honom om plats i boden och sade sig, äfven de, vara stafkarlar. Han svarade, att han gaf rum åt alla, som bådo honom derom.

»Många vårar har jag varit här», sade han, »och jag känner alle höfdingar och godordsmän.»

Svennerne genmälte, att de gerna ville hafva gagn af hans omvårdnad och lära sig något af hans vett.

»Vi äro mycket fikne», sade de, »efter att se storkaxarne, som de stora sagorna gå om.»

Hallbjörn förklarade, att i så fall skulle han följa dem ned till stranden, ty strax kunde han känna hvart skepp, som kom, och skulle han gifva dem besked om männen. De bådo honom hafva tack för vänligheten.

Alla tre gingo de ned till stranden, och hela tiggarhopen följde med.

Snart sågo de ute på sjön skepp styra emot land.

»Hvems är skeppet, som seglar oss närmast?» frågade den äldste svennen. Hallbjörn svarade, att det var Bark den digres skepp.

»Och det nästa der?» sporde svennen. »Gests från Bardastrand», sade Hallbjörn.

»Men hvem är det», frågade svennen åter, »som seglar dernäst, han som nu lägger till inne i bugten?»

»Det är Torkel Sursson, Gisles broder», svarade Hallbjörn.

De sågo Torkel stiga i land.

Han satte sig ned på en sten, medan hans folk bar upp skeppsladdningen, innan floden kom.

Bark höll under tiden på med att tälta den bod, han hade till sammans med sin svåger Torkel. Mellan dem var allt jemnt god vänskap.

Torkel satt der med en rysk hatt på hufvudet och var klädd i en grå kappa; på axeln hade han ett gullspänne, och han höll ett svärd i hand. Hallbjörn och svennerne gingo hän till honom. Den äldste utbrast:

»Hvem är hán, den ansenlige, som sitter här? Aldrig har jag sett vänare eller ståtligare man.»

»Du lägger dina ord väl», sade han. »Jag heter Torkel.»

»En präktig klenod är visst det svärd, du har der i handen», fortsatte svennen; »vill du låta mig se på det?»

»Din begäran är öfver höfvan underlig», sade Torkel; »dock kan jag väl göra dig till viljes.»

Han räckte honom svärdet.

Svennen tog emot det, vände sig något åt sidan, slet upp fridsbanden, som höllo klingan fast vid baljan, och drog svärdet.

»Det der gaf jag dig icke lof till», sade Torkel.

»Jag bad dig ej heller derom», svarade svennen, svängde svärdet och satte det i Torkels hals, så att hufvudet for af.

Knappt hade detta skett, innan Hallbjörn bettlare störtade sin väg och med honom alla de andre tiggarne.

Svennen kastade från sig det blodiga svärdet, tog upp sin staf och lopp med kamraten efter de andre. Desse rände af i förfäran, femton i flocken, och veko hän till Barks bod, som han var i färd med att tälta.

Man skockade sig kring Torkel, och ingen visste, hvem det hugget gifvits af.

Bark sporde tiggarne, hvad det var för stim och stoj der borta ikring Torkel. Då svarade den yngste svennen — det var den andre, som begått dråpet —:

»Ej vet jag, hvarom de rådpläga, men jag tror, att de träta om, huru vida Vesten Vestensson blott lemnat efter sig döttrar, eller om han egt någon son.»

Hallbjörn hufva sprang bort till sin bod, och svennerne hastade till skogen, som var tätt invid. Der sökte man dem förgäfves.

Folk skyndade nu till Hallbjörns bod och sporde, hvad der var på färde. Och tiggarne sade, att två unge män kommit in i deras flock, och att allt hade skett dem oförvarandes; de kände alls icke piltarne. De beskrefvo deras utseende och förtalde allt, hvad de hade sagt.

Bark trodde sig kunna sluta af de ord, den yngste svennen sagt, att det helt visst varit Vestens begge söner Helge och Berg.

Han gick hän till Gest Oddlefsson för att med honom rådslå, hur han nu borde förfara.

»Främst åligger det mig», sade han till Gest, »att åkära min svåger Torkels dråp; och synes det mig icke orimligt, att Vestens söner utfört detta dåd, ty inga andre vet jag ha haft något otaldt med Torkel. För denna gång hafva de säkerligen sluppit undan. Gif mig dock ett råd, hur jag skall sköta målet.»

»Vore det jag, som dräpt», svarade Gest, »skulle jag nog hafva hittat på råd och kommit med sådana funder, att målet gjorts om intet, i fall man inledt det mot mig. Jag skulle», tillade han, »ha diktat mig ett namn, såsom den kanske gjort, som högg ned Torkel.»

Gest afrådde Bark ifrigt från att taga fatt på målet.

Man har hållit för sant, att Gest sjelf varit i samråd med svennerne, ty han räknade ätt med dem.

Bark lät ock målet falla, och Torkel höglades efter gammal sed.

Man drog hem från tinget, der intet mera märkligt timat.

Bark var åter mycket missförnöjd med sin färd. Väl var han rätt van vid vedervärdigheter, men af det skedda hade han för stor nesa och skam.

De begge piltarne sträfvade kring, till dess de nådde Gertjufsfjärden. Utan föda, hade de varit under bar himmel i tio dygn.

De ville träffa Öd, sin faders syster. När de kommo till gården, bultade de på. Det var vid nattetid.

Öd gick till dörren, helsade dem och sporde, hvad nytt de hade att säga henne.

Gisle var hemma. Han låg nu i sin säng, hvarunder en jordkula var gräfd, och husfrun hade för sed att strax höja stämman, då någon kommit, som han hade att taga sig i akt för.

Svennerne förtalde henne Torkels fall, hur allt nu stod för dem, och sade henne ock, hur länge de varit utan mat.

»Jag skall sända eder», sade hon sakta, »öster ut till Mossdalen, till Bjartmars söner, mine morbröder. I skolen få kost med

eder, och dertill skolen I bringa dem vårdtecken ifrån mig, på det de må gifva eder sitt hägn eller gömma eder undan. Detta gör jag, enär jag icke nännes att bedja Gisle hjelpa eder, som äro hans egen broders banemän.»

Svennerne gingo sedan djupt in i skogarne, der man ej kunde stöta på dem. De njöto der af maten, som Öd gifvit dem, och när de voro mätte, lade de sig ned att sofva. Ty det hade de stor trängtan efter.

Öd kom in till Gisle och sade:

»För mig ligger mycken makt på, hur du nu vill ställa dig — om du vill visa mig större ära än den, jag är värd.»

Gisle föll strax in:

»Jag vet, att du skall förtälja mig min broder Torkels fall.»

»Så är det», svarade Öd; »min broder Vestens söner hafva dräpt honom, och det med fog, enär de blott hämnat sin fader, som Torkel och Torgrim samfäldt gåfvo döden; ty — fastän Torgrim förde spjutet, som drap, var det dock Torkel, som satte det i hans hand. Nu hafva svennerne kommit hit; och gerna ville de, att I tre gemensamt stoden hvarandra bi. Blott på så vis se de sig utsigt till frälsning.»

»Jag står icke ut med att hafva för ögonen min egen broders banemän eller att lefva till samman med dem», svarade Gisle.

Han sprang upp och ville draga sitt svärd, men Öd sade då, att de redan voro borta.

»Jag hade vett nog att ej låta dem vedervåga lifvet med att stanna här», sade hon.

Gisle genmälte, att hvad hon gjort ock var det bästa. Han lugnade sig snart. Allt var nu fredsamt någon tid.

7.

Gisles sista lefnadsår. Hans fall.

u stodo blott tvenne år åter af dem, som Gisle, efter drömhuldrans utsago, hade att lefva i. Han var numera allt jemnt hos Öd. Med senhösten kommo åter alla hans drömmar och svåra syner. Städse visade sig för honom den onda huldran, men stundom dock äfven den goda.

En natt drömde han, att denna kom till honom. Hon red en grå häst och bjöd honom att följa med till sin boning. Det ville han gerna. De kommo fram till ett hus, hvilket nästan var som en hall. Hon ledde honom in om dörren, och han såg hyenden på bänkarne samt fager bonad öfver allt. Hon bad honom stanna och göra sig glad.

»Hit skall du fara, när du är död», sade hon, »och här skall du lefva i rikedom och lycka.»

Öjolf grå på Utterdals gård sände å nyo Spejar-Helge ut att spana kring Gertjufstjärden, ty han höll för troligast, att Gisle nu var att finna der.

Helge fick till följeslage en man, som hette Håvard, och som

var Gest Oddlefssons frände. Förra sommaren hade han kommit ut till Island.

De hade fått till ärende att hugga virke i skogarne, men meningen var, att de skulle leta efter Gisle och se att finna hans gömställe.

En afton efter solnedgången, då det redan var kolmörkt, sågo de en eld brinna inne mellan backarne söder om ån. Håvard sporde Helge, hvad de nu hade att göra.

»Du är mera van vid sådant här än jag», sade han.

»Vi skola blott», svarade Spejar-Helge, »resa ett stenröse här på åsen, der vi stå. När det blifvit dager, söka vi upp det och kunna sedan härifrån se öfver till backarne der borta. Långt är icke dit.»

Detta beslöto de sig för. Då de burit till samman en stor hop stenar, sade Håvard sig känna sömnlust: han kunde ej annat än sofva. Och han somnade. Men Helge var vaken och staplade upp stenarne till en väldig hög. Då han slutat sitt verk, vaknade Håvard och bad honom nu slumra; så skulle han vaka. Helge föll snart i sömn. Då tog Håvard sten för sten ur röset och bar dem bort i mörkret. När han var färdig med dem alla, grep han en af de allra största och dref den ned i berget, nära Helges hufvud, så att marken skälfde. Helge sprang upp darrande och förfärad. Han sporde, hvad det var.

»Här är en man i skogen», sade Håvard; »och ha många sådana block flugit här i natt.»

»Det är nog Gisle», sade Spejar-Helge. »Han har märkt oss, och du kan förstå, gode kamrat, att vi skola slås sönder och samman, om vi få öfver oss en sådan sten. Nu ha vi intet annat att göra än söka komma härifrån det fortaste, vi förmå.»

Och han sprang i vild fart bort. Håvard gick makligt efter och bad honom ej löpa sin väg, men han hörde intet utan lopp det bästa, benen kunde bära honom.

Till sist voro de begge nere vid sin båt. Fort fingo de årorna ut. De rodde med all kraft och hejdade sig ej, förr än de voro framme vid Utterdals gård. Här sade Helge åt Öjolf, att nu var han till fyllest viss på, hvar Gisle höll sig.

Öjolf bröt strax upp med tolf man, och Håvard och Helge följde med. När de kommit till Gertjufsfjärden, ströfvade de kring i skogarne och sökte efter stenröset och Gisles gömsle, men de hittade intetdera. Öjolf sporde till sist Håvard, hvar han satt högen.

»Det kan jag icke veta», svarade han, »ty jag var så sömnig, att mycket visste jag ej af mig, och dertill var det Helge, som staplade upp stenarne, medan jag sof. Otroligt tyckes det mig icke, att Gisle märkt oss och splittrat högen, så snart det dagades, och vi voro borta.»

»Ödet är oss högeligen ogunstigt i denna sak», sade Öjolf; »nu vända vi om.»

Han tillade, att han ville träffa Öd, innan de drogo hem.

De gingo hän till gården och trädde in i stugan. Öjolf satte sig ned att samtala med Öd.

»Jag vill göra en handel med dig, Öd», sade han. »Säg mig, hvar Gisle finnes, och jag skall gifva dig tre hundraden i silfver, det samma silfver, som jag tagit emot för hans hufvud. Du slipper att vara tillstädes, då vi taga lifvet af honom. Dertill skall jag skaffa dig ett gifte, som i allo varder bättre än det, du hittills haft. Du må ock eftersinna», tillade han, »hur obeqvämt allt är dig vid denna öde fjärd; och allt samman lider du blott för Gisles olyckor; aldrig får du se dina vänner och fränder.»

Öd svarade:

»Minst eniga, tror jag, vi blifva om din mening, att du skulle förmå gifva mig ett gifte, som jag funne jemngodt med det, jag har. Dock är ordstäfvet sant, att ypperst är gull efter dödsdömd man. Låt mig derför se, om ditt silfver är så mycket och vackert, som du säger!»

Öjolf riste det allt samman ut i hennes knä. Hon tog i det, och han talde det och visade det upp för henne.

Då begynte Gudrid, hennes fosterdotter, att gråta.

Hon gick ut och sökte upp Gisle.

»Nu har min fostermoder gått från vettet», sade hon. »Hon vill svika dig.»

»Var vid tröst, Gudrid», sade Gisle; »icke skall min död vållas af, att Öd sviker mig.»

Derefter gick mön åter in i stugan, men hon sade ej, hvar hon hade varit.

Öjolf hade då räknat samman alla penningarna.

»I ingen mån är det silfret mindre eller sämre, än du sagt», förklarade hon. »Nu menar du väl, att jag eger rätt att göra med det, hvad jag vill?»

Öjolf vardt leende glad och sade, att det egde hon visst rätt till.

Hon tog silfret samman och lät det rassla ned i en stor pung.

Derpå steg hon upp och slog den silfverfylda pungen rätt under näsan på Öjolf, så att blodet sprutade rundt om honom.

»Haf det för din godtrogenhets skull!» sade hon, »och allsköns olycka drage det öfver dig. Icke var slikt att vänta, att jag skulle vilja sälja min husbonde åt dig — eländige! Haf nu detta och dermed all skammen och smäleken! Minnas skall du det, usling, så länge du lefver, att en qvinna slog dig, och att du dertill icke fick, hvad du åstundade.»

»Gripen henne», ropade Öjolf, »och dräpen henne, fastän hon är en qvinna!»

Då tog Håvard till orda:

»Vår färd är dock till fyllest jemmerlig, om vi än icke söla oss med sådant nidingsdåd. Stån upp, alle män, och låten honom icke göra detta!»

Håvard var en vänsäll man, och månge voro strax redo att gifva honom sin hjelp, på samma gång de ville hålla Öjolf undan en olycka.

Han nödgades derför att lida allt, som det var. Han bröt upp med sin skara.

Innan Håvard trädde ut, sade Öd till honom:

»Otillbörligt vore, om du ej finge den skuld gäldad, hvari jag och Gisle stå till dig för de varor, vi köpte af dig i höstas. Här är en gullring, som jag ber dig taga emot.»

»Aldrig skulle jag dock ha kräft eder», sade Håvard.

»Nu vill jag likväl betala dig», svarade Öd.

Synbarligen var det dock för hjelpen, han fick ringen.

Han skaffade sig en häst och red sedan söder ut till höfdingen Gest Oddlefsson på Bardastrand. Han ville icke längre vara till samman med Öjolf.

Denne drog hem till Utterdals gård, högeligen misslynt med sin färd; och alla tyckte ock, att den varit mycket ömklig.

Sommaren led, och Gisle höll sig gömd i sina jordkulor. Numera ville han ej vara på annan ort, ty alla utvägar syntes honom vara igensopade. Här ville han bida bättre tid eller ock sin bane; dertill hade nu de år gått till ända, om hvilka drömmen talat.

En sommarnatt qved han tungt i sömnen. Då han vaknat, sporde Öd om drömmen.

Han svarade, att den onda huldran åter uppenbarat sig och sagt: »jag skall krossa allt, som hon, den goda, dig förespeglat; och jag skall råda för, att intet af hennes löften kommer att fägna dig.»

»Om en stund drömde jag», fortsatte han, »att hon åter kom till mig och band på mig en blodig hufva, twådde i blod mitt anlete och öste så mycket blod öfver mig, att det rann i röda strömmar rundt om mig.»

Snart togo drömmarne till med sådan styrka, att Gisle blef så mörkrädd, att han icke vågade vara ensam utan nödgades hålla sig, der Öd och Gudrid voro. Så fort han lade sina ögon till samman, trädde alltid för honom den onda huldran.

Då han så en natt ånyo qvidit i sömnen, sporde Öd honom, hvad han nu sett.

»Jag såg en skara män komma emot oss», svarade han. »Öjolf var bland dem. Vi möttes, och det vardt kamp. Den, som kom främst, tjöt högst. Jag tyckte mig hugga honom sönder i midjan, och då såg jag ett varghufvud på honom. Derpå föllo månge öfver mig. Jag höll dock skölden för mig och värjde mig länge.»

Hösten närmade sig, och drömmarne minskades ej — det kom växande lif i dem. En natt qvad han för Öd:

»Jag dig såg i sömnen
Stå med pannans gullband,
Våta ögon öfver
Osäll, magtlös make.
Handen ville hastigt
Hindra sårens flöden.
Ljusa vif, du visa!
Hvad mån synen bådar?»

Så kom den sista sommarnatten. Gisle kunde alls icke sofva. Öd och Gudrid förmådde det icke heller.

Vädret var stilla, och dagg hade fallit ymnigt.

Gisle sade, att han ville gå hän till sitt gömsle under backarne och der se till, om han kunde få sömn. Öd och Gudrid följde honom.

De voro klädda i sida kjortlar, som drogo spår efter sig i daggen. Gisle hade i handen en kafle, som han riste runor i, så att spånorna föllo till jorden.

Då de voro inne i gömslet, lade Gisle sig ned för att söka sofva, medan qvinnorna vakade. Till sist föll sömn öfver honom,

och han drömde, att en svärm fåglar flög in i huset. De liknade lommar och voro större än hanripor; de skriade styggt och hade sudlat sig i blod.

Öd väckte honom.

»Åter äro mina syner leda», sade han och förtalde henne drömmen.

I det samma hörde de mansröster utanför.

Det var Öjolf, som kommit med fjorton man.

De hade från huset följt spåren i daggen.

Så snart Gisle och qvinnorna varsnat dem, gingo de upp i backarne, till den plats, der de bäst kunde försvara sig.

Qvinnorna hade hvar sin knölpåk i handen.

Öjolf gick med sitt följe upp emot dem.

»Nu råder jag dig», sade han till Gisle, »att ej längre löpa undan och låta dig jagas som en modlös man, då du dock säges vara en hjelte. Det är länge sedan, vi så här sågo hvarandra i ögonen, och nu är alles vår vilje, att denna gången varder den sista.»

»Gå du blott karlvulet på», genmälte Gisle; »jag skall icke rygga ett fjät. Dig tillkommer det ock att vara den förste, som går mig på lifvet, ty du har mera otaldt med mig än de andra der i flocken.»

»Icke är det du, som bestämmer, hur mitt folk skall ordnas», sade Öjolf. »Det gör jag sjelf.»

»Det är ock troligast», återtog Gisle, »att du ej dristar dig till att skifta hugg med mig — så feg hund som du är!»

Då sade Öjolf till Spejar-Helge:

»Det skulle allt gifva dig rykte, om du först ginge upp på backen emot Gisle. Länge skulle det mandomsprofvet minnas.»

»Ofta har jag funnit», svarade Helge, »att du helst vill hafva andra som värn framför dig, när något vanskligt skall pröfvas. Dock skall jag gå fram, enär du eggar så ifrigt, men följ mig oförsagdt i hälarne, om du icke är en allt för stor stackare!»

Helge drog sig uppåt backen, der det syntes honom lättast att komma åt Gisle. Han hade i handen en stor yxa.

Gisle höll ock en yxa. Han var gjordad med sitt svärd och hade skölden vid sidan. Han var klädd i en grårandig blus, som var bunden till lifvet med ett rep.

Nu tog Helge fart och störtade fram.

Gisle kastade sig emot honom, svängde svärdet och högg honom öfver länderna, så att han gick af i midjan, och kroppens begge hälfter rullade åtskils nedför backen.

Öjolf kom upp på ett annat ställe. Der möttes han af Öd, som slog honom med sin påk öfver armen, så att all kraften gick ur den, och Öjolf tumlade baklänges ned. Då sade Gisle:

»Länge har jag vetat, att jag var väl gift, men ej förr än nu, att jag varit det *så* väl. Dock gjorde du mig, husfru, en mindre tjenst än du ärnade och ville, ty de skulle begge ha farit samma väg.»

Då sprungo två män upp och höllo fast Gudrid och Öd.

Det var ett tillräckligt arbete för dem.

De andra tolf kommo nu äfven upp på backen och stormade in på Gisle. Men han värjde sig så med både sten och vapen, att högt rosande rykte sedan gick derom.

En af Öjolfs följeslagar lopp fram och sade:

»Lemna du, Gisle, till mig de goda vapen, du bär, din husfru Öd och allt samman!»

»Tag först tappert i», sade Gisle, »eljes passa dig hvarken de vapen, jag egt, ej heller qvinnan!»

Mannen rände sitt spjut emot honom, men han högg i det, så att det rök af skaftet; och så starkt var hugget, att yxan for i stenhällen, och dess spets sprang af. Gisle kastade den och tog till svärdet, högg med det och täckte sig med skölden.

De gingo djerft emot honom, han värjde sig käckt och väl, och de drabbade ofta hårdt till samman.

Gisle fälde åter två män. Nu voro fyra döde.

Då bad Öjolf sitt folk att ej spara krafter och mod.

»Väl få vi dryga slag af honom», sade han, »men det betyder intet, om blott arbetslönen varder god!»

När de minst väntade det, vek Gisle åt sidan, sprang ned från backen och upp på den klippa, som heter Enhammaren. Der vände han sig om till motvärn.

Detta kom dem mycket oförvarandes, och ställningen syntes dem nu varda vansklig: de hade fyra män döde, och sjelfve voro de sårade och trötte.

Man hvilade sig en stund.

Åter eggade Öjolf männen hetsigt och lofvade dem stora belöningar, i fall de kunde rå med Gisle. Han hade med sig utsökt folk, dugligt i styrka och mod.

En man vid namn Sven var den förste, som nu närmade sig Gisle. Han fick sig strax ett hugg, så att han slant död nedför klippan.

Det syntes dem, som om den mannen aldrig ärnade höra upp med dråpslagen.

»Godt vore», sade Gisle till Öjolf, »om de tre hundraden i silfver, som du fått för mitt hufvud, blefve dig högeligen dyrbara; och vill jag hoppas, att du gerna skulle hafva gifvit tre andra hundraden, på det att vi aldrig hade träffats. Du skall få vanheder för de män, du mist.»

Sedan rådplägade Öjolf och hans män, och de enades om, att de icke skulle vända till baks, om det ock kostade dem alla lifvet.

De anföllo honom nu från tvenne håll.

Främst med Öjolf gingo två han fränder, store kämpar. Angreppet var hårdt och hetsigt. De gåfvo honom några sår med spjuten men möttes af så täta stenkast och stora hugg, att ingen, som gick mot honom, sjelf vardt osårad. Hans hugg tog der, han måttade.

Allt fastare trängde de sig dock på honom, ty de sågo, att nu gälde det all deras ära och heder.

Till sist vardt han stungen af spjuten, så att inelfvorna föllo ut. Han svepte skjortan om dem och band dem till sig med repet. Sedan bad han angifvaren hålla upp en stund.

»Nu skall ändock slutet varda det, I viljen», sade han och qvad en visa:

»Hedersamma husfrun,
Hon, mitt hjertas åtrå,
Skall af ryktet röras:
Raskt han slogs för lifvet.
Ej är modet ute,
Om ock spjuten bitit.
Härlig fader härdig
Hug åt sonen skänkte.»

Det var Gisles sista visa.

Så snart han qvädit den, sprang han nedför klippan och körde svärdet i hufvudet på den ena af Öjolfs fränder, så att han klöfs ned till bältestaden.

Gisle föll ofvanpå honom och var död.

Öjolfs följesmän voro alle svårt sårade, och Gisle sjelf lät sitt lif med så många och stora sår, att de alle häpnade, då de sågo dem. De hafva förtalt, att han icke ryggade ett fjät, och de sista huggen, han gaf, tycktes dem icke mattare än det första.

Så lyktades Gisle Surssons lif, och det säga alla, att han varit en härlig kämpe, fastän lyckan var honom föga trogen. Och alle kunnige män äro ense om, att han varit den isländing, som näst Grette Åsmundsson lefvat längst i fredlöshet. Det är de flestes mening, att han varit biltog i tjugoåtta år.

Öjolfs män togo svärdet ifrån honom och buro honom ned för backarne. Der begrofvo de honom emellan stenarne och drogo sedan ned till sjön.

Då de nått dit, dog den sjette mannen. Öjolf bjöd Öd och

hennes fosterdotter att göra honom och hans män följe, men hon ville icke.

Derefter seglade han hem med sine män till Utterdals gård. Samma natt dog der den sjunde. Den åttonde låg för sina sårs skull i tolf månader. Så gick äfven han hädan. De andre blefvo raske igen, men sin vanheder hade de qvar.

Och det är allas mening, att aldrig har här i landet, så vidt man det med visshet vet, en ensam man värjt sig ärorikare än Gisle Sursson.

Med elfva man drog Öjolf sedan söder ut till Bark den digre och förtalde honom allt så, som det timat. Bark vardt glad och bad sin husfru Tordis taga väl emot Öjolf.

»Min broder Gisle skall jag begråta», svarade hon. »Blir hans baneman ej nog välplägad, om han får gröt till bästa?»

Då hon om aftonen bar fram mat på bordet, släppte hon i golfvet karet med skedarne.

Öjolf hade lagt svärdet, som Gisle egt, ned mellan bänken och sina fötter.

Tordis hade redan känt igen det, och när hon lutade sig ned efter skedarne, grep hon det om fästet för att ränna det i Öjolfs midja, men hon märkte ej, att hjaltet vände uppåt. När hon så stötte till, tog detta emot bordkanten, så att klingan träffade honom längre ned i låret men gaf dock ett stort sår.

Bark tog i henne och vred svärdet ur handen.

Alle männen sprungo upp och stötte undan bord och mat.

Bark bjöd Öjolf sjelf gifva dom för det skedda. Han faststälde full mansbot och tillade, att strängare hade han dömt, om ej Bark tett sig så väl.

Då nämnde Tordis sig vittnen och förklarade sig skild från Bark: aldrig skulle hon dela hans bädd mera. Det löftet höll hon.

Hon flyttade sedan ut till Tordisstad på Ör. Men Bark stannade qvar på sin gård.

Öjolf grå red mycket obelåten hem.

Det är förtaldt, huru Vestens söner Berg och Helge drogo efter Torstens dråp till sin frände Gest Oddlefsson på Bardastrand.

De bådo honom stå sig bi med råd och dåd, så att de kunde komma ifrån ön till samman med sin moder Gunnhild, Gisles enka Öd och fosterbarnen Gudrid och Germund. Gest halp dem med sina penningar, och så lemnade de alle på samma skepp Island.

De voro ej lång tid på sjön, innan de nådde Norge.

En dag gingo Berg, han som dräpt Torkel, och två andre män i en af Nidaros gator för att hyra sig herberge. Der mötte dem tvenne män. Den ene bar skarlakansdrägt och var ung och reslig. Han sporde Berg, hvad han hette. Denne sade sant sitt namn och dertill sin slägt, ty han trodde, att han der i Norge skulle hafva mera gagn än skada af sin fader Vesten, enär denne alltid varit en vänsäll man på sina köpfärder. Men mannen i skarlakanskläderna drog strax sitt svärd och gaf honom banehugget.

Det var Are Sursson, Torkels och Gisles broder.

Bergs följeslagar hastade ned till skeppet och förtalde det, som händt. Föraren bragte strax alla de andra i säkerhet, och Helge Vestensson for sedan till Grönland.

Der växte han upp och aktades som en tapper och ädel man. Folk sändes dit ut för att bringa honom om lifvet, men det lyckades icke. Han lät sitt lif under en jagtfärd, och hans död hölls för stor skada.

Öd och Vestenssönernes moder Gunnhild foro till Hedaby i Danmark. Här togo de emot tron, gingo sedan söder ut till Rom och vände aldrig till baka.

Germund stannade i Norge, tog sig der gifte och vardt en dugande man. Hans syster Gudrid vardt ock gift och syntes alla en vis qvinna. Från henne äro stora slägter komna.

Are Sursson seglade till Island. Han sålde sitt skepp, köpte sig land vid Hamar och bodde der i några år. Ansenlige män stamma från honom.

Här sluta vi Gisle Surssons saga.

Gud göre utan ände alla dagar gode. Amen.

Anmärkningar.

Alting, Islands allmänna ting, hölls en gång om året och tog sin början å den torsdag, som föll mellan den 28 juni och 4 juli, samt varade i 14 dagar. Det hölls i landets sydliga fjerding på de s. k. Tingvallarne (tingslätten) norr om den stora, fjellomslutna Tingvallasjön. Tingslätten genomflytes af Öxarån, en liten ström, hvars stränder voro förbundna genom en bro, och å ömse sidor om hvilken »bodarna» voro uppförda.

Bod, namn på de tingbesökandes boningar, oftast grundfasta hus med tak af vadmal eller linne, hvilket togs med hem, när man bröt upp från tinget. Att *tälta bodarna* var att uppsätta detta tak och invändigt behänga väggarne med tyg. Med bod förstås ock ofta tält, dem man hade uppslagna vid hamnställena, medan man gjorde sig redo till sjöfärden.

Bönemannen eller **bönordsmannen,** som framförde friarens anbud, var oftast hans fader eller någon ansedd slägting. Vid *brudköpet,* som han å den blifvande brudgummens vägnar uppgjorde med brudens giftoman, bestämdes storleken af hemgift och af den motsvarande summa, brudgummen hade att lägga till det blifvande boet, så ock hvad hustrun hade rätt att kräfva af den gemensamma förmögenheten i händelse af äktenskapets upplösning m. m.

Dråpa, lofqväde; egentligen ett skaldestycke, som uppläses eller sjunges under ackompanjemang af strängaspel (harpa), eller som har »starkt slag» (sträng takt), och vid hvars uppläsning det gäller att iakttaga en riktig betoning. Dråporna utgöra höjdpunkten af den gamla nordiska konstpoesien. Sin egentliga blomstringstid hade dråpodiktningen i slutet af 10:de samt i 11:te årh. (omkr. 970—1100) och upphörde under 14:de årh. De under hednatiden diktade lofqvädena handla antingen om någon fräjdad man (en konung, en höfding, en väldig stridsman o. s. v.) eller om någon gud. Sedermera diktades dråpor till Kristi, Jungfru Marias samt helgons och biskopars

ära. De flesta dråporna hafva tre afdelningar: inledningen, stäfmålet eller omqvädesvisorna och afslutningen.

Farman kallades den, som företog många handelsresor till sjös.

Fjerding. Island var deladt i fyra s. k. fjerdingar, Sydlandet eller Sydländingarnes fjerding, Vestlandet eller Vestfjerdingarnes fjerding, Nordlandet eller Nordländingarnes fjerding, Ostlandet eller Östfjerdingarnes fjerding. Hvarje af dessa landsdelar bestod af tre härad eller tingslag (»ting») utom Nordlandet, som hade fyra. Ett hvart af dessa tingslag omfattade åter trenne områden, de s. k. godorden, som förestodos hvart af sin gode.

Flock, en kortare äredikt, som saknade omqväde och derigenom skilde sig från dråpan (se ofvan). Man egnade en flock åt höfdingar, jarlar o. s. v. men ej gerna åt konungar eller andra, som man synnerligen ville hedra, emedan flocken ansågs mindre ärofull än dråpan.

Följa var enligt fornnordisk tro ett öfvernaturligt väsende, som i djurskepnad troddes ledsaga menniskan. Hvarje menniska hade sin djurfölgja, och detta djur har man tänkt sig på något sätt svara mot menniskans lynne eller lefnadsställning. En krigisk man hade sålunda t. ex. varg eller björn till följa. Fölgjorna uppenbarade sig för menniskor oftast i drömmar; men sagorna förtälja ock, att de visat sig för menniskor i vaket tillstånd. Att se sin egen fölgja ansågs förebåda en snar död. Den ännu gängse folktron om menniskors »varsel» eller vålnad synes vara en rest af den gamla läran om fölgjorna.

Galder, hvarje magiskt qväde, med hvilket man ansåg sig kunna åstadkomma öfvernaturliga verkningar. Trollsången afsjöngs under vissa bruk, hvilkas noggranna iakttagande fordrades för att ernå det åsyftade målet. Dervid ansågs emellertid galdern vara det hufvudsakligen verksamma.

Goden förestod gudahofven och offringarna i hednatiden. Godevärdigheten beklädes af de förnämste höfdingarne, och med den förbands på Island den högsta verldsliga myndigheten både i härad och på Alting. I äldsta tider voro gudarne enligt somliges mening 39 till antalet, 12 i Nordfjerdingen och 9 i de öfriga fjerdingarna eller m. a. o. 3 i hvart härad eller tingslag.

Godord, en godes värdighet, betecknar äfven en godes jurisdiktion.

Gårdskonungen för Miklagårdskonungen: kejsaren i Byzans (nuv. Konstantinopel).

Hallfred Vandrådaskald (d. v. s. en skald, med hvilken det är svårt att komma öfverens) var den ryktbaraste af norske konungen Olof Tryggvessons hirdskalder. Af en tillfällighet träffades han och konungen, som dervid tillsporde honom, om han ville anamma kristendomen. H. hade intet deremot, så vida han finge konungen sjelf till gudfader. Efter dopet frågade denne honom, om han

ville blifva hans hirdman, hvilket anbud H. blott ville antaga mot hans löfte, att han aldrig skulle jaga honom ifrån sig, hvad som än måtte inträffa. Då konungen drog sig för att gifva ett sådant löfte, efter som H. genom sitt häftiga lynne och bitande skämt lätt kunde bli saker till något, som ej borde gå onäpst, sade H.: »dräp mig då.» »Du är en vandrådaskald», sade konung Olof, »men min man skall du vara.» Han var konung Olof sedan varmt tillgifven och sörjde hårdt hans död samt diktade en arfdråpa om honom. H. tillbragte en stor del af sitt skiftesrika lif, som är tecknadt i *Hallfreds-sagan*, på utlandsfärder; så bosatte han sig för en tid i Götaland och ingick äktenskap, men ingenstädes fann han ro eller trefnad. Under en resa från Island blef han träffad af en segelbom och dog till följd häraf vid fyrtio års ålder.

Hedaby, det gamla namnet på staden Slesvig, fordom en betydande handelsplats.

Hemmamän, frie män, skylde eller oskylde, som vistades i en mans hus, åto vid hans bord och hulpo honom i allt, som kom för händer.

Herse kallades i Norge den man, som rådde öfver ett härad. Hersen hade från början en sjelfständig ställning. Då han sedermera blef en konungens man, bar han vanligen namnet länderman, konungens länstagare. Snorre säger i sin Edda, att den man, som i Norge kallas herse eller länderman, benämnes i Saxland — Tyskland — grefve och i England baron. Som dennes pligt framhåller Snorre domarverksamheten inom häradet och värnet mot yttre fiender.

Hird, det gemensamma namnet för de män, med hvilka konungen i forntiden omgaf sig, för hans »handgångne män». De skulle alla stå till hans tjenst och kunde ej lemna honom utan hans orlof.

Hjaltena kallades de knappar, som sutto ofvan- och nedanför sjelfva handtaget på ett svärdfäste (mellankaflen).

Holmgång var en tvekamp, genom hvilken tvister äfven rättsligen afgjordes. Såsom sjelfva namnet antyder, försiggick den ursprungligen på små holmar såsom de lämpligaste platserna för sådana strider. Der tillgång på dylika holmar saknades, omgaf man med ett stängsel stridsplatserna, som dock behöllo sin gamla benämning. De stridande skulle — åtminstone i holmgångens mest utvecklade form — bruka endast svärd af en viss längd och vexlade hugg i ordning med hvarandra, hvarjemte de hade lof att begagna tre sköldar hvardera, hvilka dock ej höllos af kämparne sjelfve utan af deras sköldsvenner. När holmgången nyttjades såsom rättsmedel, skulle före stridens början då gällande holmgångslag framsägas af den utmanande; deremot hade den utmanade rätt att gifva första hugget och att ställa annan man i sitt ställe. Den, som blef först sårad, kunde friköpa sig från vidare kamp genom erläggande af en summa, *holmlösen*, som vanligen utgjorde tre mark silfver.

Hundrade. På Island bestämdes köpvärdet af jordagods och lösören efter hundraden. Hvarje hundrade innefattade 120 alnar vadmal.

Hundrade i silfver = 120 alnar vadmal = $2\frac{1}{2}$ mark silfver efter forntida beräkning.

Huskarl, höfdingens eller bondens friborne tjenare.

Hämden kallades blodshämd, när slägtingarne till en dräpt person egenmägtigt utöfvade den genom att döda banemannen eller någon af hans slägt. Blodshämden hade sin rot i det starka slägtmedvetande, som utmärkte våra förfäders rättslif. Den utgick från den betraktelsen, att en manlig familjemedlems dråp var en förlust af kraft och socialt inflytande för den ätt, den dräpte tillhörde, och att denna förlust måste utjemnas och försonas derigenom, att en liknande drabbade dråparens ätt. Det var derför ingalunda nödvändigt, att hämden träffade banemannen sjelf; tvärtom lemnades han ofta oantastad, och man vände sitt vapen mot den bäste mannen inom vederbörande ätt, t. o. m. om han ej hade varit tillstädes vid dråpet, ja icke en gång hade kunskap om det. Blodshämden var en pligt, som ingen kunde svika utan att vanära sig.

Hästtingen hörde bland forntidens mest omtyckta nöjen. I och för dem uppfödde man de hingstar, som hade stora och skarpa framtänder eller, som de kallades, kamptänder. Till kampplats valdes merändels en slätt med omliggande höjder, på hvilka åskådarne togo plats. Hingstarne fördes parvis fram, och då de rest sig på bakbenen och börjat bitas, hade förarne att »hetsa» dem med den s. k. häststafven eller med stötar bakifrån. De mest ansedde höfdingar ledde ofta sjelfve sina hingstar till täflingen, och stundom voro särskilde domare valde för att afgöra, hvilket djur bäst bitit ifrån sig.

Högsäte kallades de förnämsta hedersplatserna i nordboarnes boningshus eller skåle. Det förnämsta högsätet, i hvilket husfadern hade sin plats, var midt på bänken utmed den norra långväggen; midt emot på södra långbänken var ett annat högsäte, som var förbehållet den ansenligaste gästen. Öfriga platser höllos för hederligare, i samma mån de voro närmare intill högsätet. Ofta var detta så bredt, att två personer fingo plats deri, såsom synes af skildringen utaf Olof påfågels gästabud i Gunnlögssagan. Framtill hade högsätena vid hvar sitt hörn två stora träpelare, som ansågos för familjens helgedom och voro smyckade med utskurna bilder af husets skyddsgudar. Vid utvandringen till Island plägade norrmännen taga med sig dessa pelare och kasta dem i vattnet, då de nalkades isländska kusten, samt togo sig sedan bostad vid det ställe, der stolparne flöto i land.

Lagberget, en lavaklint på Altingstället. Derifrån hade lagsagomannen (se nedan) att föredraga lagen för tingsfolket, kungöra de nya lagbesluten och framföra andra för allmänheten vigtiga kungörelser. Alla stämningar, lysningar m. m. företogos härifrån.

Lagsagomannen skulle, som det hette, »säga män lag». Han var skyldig att ej blott på Alting utan äfven i sitt hem undervisa dem, som i lagspörsmål vände sig till honom, så ock att från lagberget å Altinget framsäga lagen eller, sedan den vardt skrifven, föreläsa den för tingsmenigheten. Han valdes för tre år men kunde återväljas. — Skafte Toroddsson var lagsagoman från 1004 till 1030.

Löftesqvinna. Man hade två slag af trolofning i forntiden. Skedde den under vissa högtidliga former, kallades mön *fästeqvinna*, och hon var då bunden vid sin blifvande make med band, som voro nästan lika oupplösliga som äktenskapets. Saknades dessa formaliteter, var hon blott *löftesqvinna.* I detta fall var hon mindre bunden och oftast blott för en viss tid.

Primsigna var att låta pryda sig med korsets tecken till bevis på, att man hyllade kristendomen, fastän man ej mottagit dopet.

Sejd, en art trolldom, synes ha varit förbunden med kokning af örter och dylikt och öfvades om natten under framsägning af mystiska trollformler.

Skog fans i gamla dagar på Island — såsom det framgår af mångfaldiga ställen i sagorna — i långt större utsträckning och af vida frodigare växt än nu, då den blott finnes här och der som småskog. Dock har den ögonskenligen aldrig varit timmer- eller storskog vare sig af barr eller löfträd, utan endast bestått af björk, pil och en, användbar till slöjdarbeten, bränsle o. d. Timmer öfverfördes redan i sagotiden från Norge.

Skoggångsmannen, den till full fredlöshet (»skoggång») dömde, fick en dags och en natts frist för att nå skog eller obygd och var derefter fredlös för alle och en hvar i landet. Ursprungligen var en sådan fågelfri för lifstiden, så vida ej domen var på Altinget upphäfd af lagrättan (Islands laggifvande församling under dess fristatstid) enstämmigt och utan någon motsägelse från tingsallmänheten. Senare blef bestämdt, att denna fredlöshet skulle upphöra efter några år, om den dömde under den tiden ej varit från Island. Half fredlöshet (»fjörbaugsgarðr») räckte blott i tre år. Mot gäldande af en viss summa till vederbörande gode fick den dömde lof att vistas på trenne i domen bestämda gårdar, tills han kunde komma bort från landet.

Skåle, hufvudbyggnaden på en isländsk gård, familjens boning, der den både sof och höll sina måltider. Den bildade i äldsta tiden ett enda aflångt, fyrkantigt rum oftast i riktningen från öster mot vester. I senare tid blef denna hall delad i flere afskilda rum, af hvilka den s. k. stofa (stuga) var det förnämsta, dit ärade gäster fördes in. När namnet stofa förekommer, är väl troligt, att förf. förestält sig husen på ifrågavarande tid så inrättade, som de voro på deras egen.

Sommar och vinter. Forntiden delade året i tvenne »halfår», sommar och vinter. Den senares början inföll i sista hälften af oktober, den förras samma tid i april.

Sängrum, särskilda i skålen afpanelade små sängkamrar, troligast bakom högsätena och försedda med dörrar.

Söderöarna, Hebriderna.

Tafvel. Under detta namn sammanfattades i forntiden schackspel, brädspel och räfspel.

Tun, den inhägnade grästomten vid en gård.

Tvärbänk, bänken längs gafvelväggen i skålens bakgrund. Derå hade qvinnorna sin plats.

Väggbonad, tapeter, som troligen oftast bestått af hemväfda, med brokiga figurer utsydda ulltäcken; hos de rikare ha de säkerligen varit förfärdigade af utländskt, kostbart tyg.

Östman, man, som kommit till Island öster ifrån; i allm. beteckning för norrman.

Innehåll.

University of California, Los Angeles
L 006 339 883

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
AA 001 199 226 0

